

Valtiovarainvaliokunnan mietintö n:o 33 hallituksen esityksestä ydinenergialaiksi ja eräksi siihen liittyviksi laeiksi

Eduskunta on lähettänyt 12 päivänä maaliskuuta 1985 valtiovarainvaliokuntaan valmistelevasti käsiteltäväksi hallituksen esityksen n:o 16/1985 vp. ydinenergialaiksi ja eräksi siihen liittyviksi laeiksi.

Eduskunnan päätöksen mukaisesti valiokunta on pyytänyt esityksestä laki- ja talousvaliokunnan lausunnon. Lisäksi valiokunta on pyytänyt lausunnon perustuslakivaliokunnalta ja ulkoasiainvaliokunnalta. Lausunnot ovat tämän mietinnön liitteinä.

Valtiovarainvaliokunnan kauppaja- ja teollisuusjaostossa, joka on valmistellut asian valiokuntaa varten, ovat olleet kuultavana kauppaja- ja teollisuusministeri Seppo Lindblom, ylijohtaja Taisto Turunen, hallitusneuvos Yrjö Sahrakorpi ja teollisuusneuvos Ilkka Mäkipentti kauppaja- ja teollisuusministeriöstä, toimistopäällikkö Matti Vehkalahti ympäristöministeriöstä, ylitarkastajat Pentti Partanen ja Pertti Luntiala sisäasiainministeriöstä, toimistopäällikkö Aaro Haverinen maa- ja metsätalousministeriöstä, osastopäällikkö Pekka Ojala sosiaali- ja terveysministeriöstä, vanhempi hallitussihteeri Pekka Pitkänen puolustusministeriöstä, lainsäädäntöneuvokset Jarmo Vuorinen ja Antero Kantola oikeusministeriöstä, ylijohtaja Antti Vuorinen ja osastopäällikkö Antti Niittyylä säteilyturvakeskuksesta, yllilääkäri Pertti Weckström lääkintöhallituksesta, ylijohtaja Kalevi Kauranne ja tutkimusjohtaja Lauri Hyvärinen Geologian tutkimuskeskuksesta, ylijohtaja Harri Nevalainen teknillisestä tarkastuskeskuksesta, vanhempi insinööri Lauri Gröndahl Uudenmaan työsuojelupiiristä, pääjohtaja Pekka Jauho Valtion teknillisestä tutkimuskeskuksesta edustaen myös atomienergianeuvottelukuntaa, professorit Mikael Hidén, Ilkka Saraviita ja Antero Jyränki, toimitusjohtaja Kauko Sipponen, lakimies Leena Pohjanraito Suomen Kaupunkiliitosta, osastopäällikkö Lasse Ristikartano Suomen Kunnallislitosta, jaostopäällikkö Henrik Wickström Finlands svenska kommunförbundista, kaupunginjohtaja

Sigurd Slätis Loviisan kaupungista, kunnanjohtaja Juhani Niinimäki Eurajoen kunnasta, osastopäällikkö Raimo Hyvärinen Suomen Pankista, johtaja Pauli Heinilä Postipankista, osastopäällikkö Antti Lehtosalo Suomen Pankkiyhdistyksestä, johtaja Anders Palmgren ja apulaisosastonjohtaja Juhani Santaholma Imatran Voima Oy:stä, toimitusjohtaja Magnus von Bonsdorff sekä varatuomarit Heikki Kolehmainen ja Klaus Luotonen Teollisuuden Voima Oy:stä, apulaisjohtaja Esa Säyrinen Vakuutusyhtiöiden Keskusliitosta, osastopäällikkö Kari Teppola Teollisuuden Keskusliitosta, toimitusjohtaja Antti Hanelius ja diplomi-insinööri Heikki Raumolin Suomen Voimalaitosyhdistyksestä, toimitusjohtaja Tapio Kunnas Suomen Sähkölaitosyhdistyksestä, yli-insinööri Raulo Seeste Outokumpu Oy:stä, diplomi-insinööri Alari Kujala Akavasta, osastonjohtaja Iikka B. Voipio Toimihenkilö- ja Virkamiesjärjestöjen Keskusliitosta, tutkimuspäällikkö Matti Koivisto Suomen Teknisten Toimihenkilöjärjestöjen Keskusliitosta, toimistopäällikkö Hannu Hakala Suomen Luonnonsuojeluliitosta, filosofian kandidaatti Olli Tammilehto Energiapoliittinen yhdistys — Vaihtoehto ydinvoimalle EVY ry:stä sekä päaluottamusmies Lauri Lyly Loviisan ydinvoimalan ja päaluottamusmies Eero Nurmi Olkiluodon ydinvoimalan henkilöstön edustajana.

Lisäksi valiokunnassa oli kuultavana kauppaja- ja teollisuusministeri Seppo Lindblom.

Hallituksen esityksen pääasiallinen sisältö

Lakiehdotuksen mukaan ydinenergialakia sovelletaan pääasiassa ydinlaitoksen rakentamiseen ja käyttämiseen, sellaiseen kaivos- ja rikastustointaan, jonka tarkoituksena on uraanin ja toriumin tuottaminen, sekä ydinaineisiin, ydinjätteisiin ja ydinenergia-alan tietoaaineistoon liittyviin toimintoihin.

Lakiehdotuksen yleisten periaatteiden mukaan ydinenergian käytön on oltava yhteiskunnan ko-

konaisedun mukaista ja turvallista. Ydinergian käytön edellytyksenä ovat riittävät turva- ja valmiusjärjestelyt sekä muut järjestelyt ydinvahinkojen rajoittamiseksi ja ydinenergian käytön turvaamiseksi lainvastaiselta toiminnalta. Ydinräjähteiden maahantuonti sekä niiden valmistaminen, hallussapito ja räjäyttäminen Suomessa on kiellettyä.

Ydinenergian käyttö on kiellettyä ilman lupaa. Luvanhaltijan velvollisuutena on huolehtia ydinenergian käytön turvallisuudesta sekä sellaisista turva- ja valmiusjärjestelyistä ja muista ydinvahinkojen rajoittamiseksi tarpeellisista järjestelyistä, jotka eivät kuulu viranomaisille. Jos luvanhaltijan toiminnan seurauksena syntyy ydinjätettä, luvanhaltijan on huolehdittava kaikista ydinjätehuoltoon kuuluvista toimenpiteistä ja vastattava niiden kustannuksista.

Lakiehdotuksessa määritellyn yleiseltä merkitykseltään huomattavan ydinlaitoksen rakentaminen edellyttää valtioneuvoston periaatepäätöstä siitä, että ydinlaitoksen rakentaminen on yhteiskunnan kokonaisedun mukaista. Periaatepäätöshakemuksesta on hankittava erinäisiä lausuntoja ja järjestettävä yleinen kuuleminen. Ennen kuin valtioneuvosto tekee periaatepäätöksen, sen on todettava, että suunnitellun ydinlaitoksen sijaintikunta on lausunnossaan puoltanut ydinlaitoksen rakentamista. Lisäksi on todettava, että esiin ei ole tullut seikkoja, jotka osoittavat, ettei ole riittäviä edellytyksiä rakentaa ydinlaitosta turvallisuusvaatimusten mukaisesti.

Valtioneuvoston on viipymättä annettava periaatepäätös eduskunnan tarkastettavaksi. Eduskunta voi kumota periaatepäätöksen sellaisenaan tai päättää, että se jää sellaisenaan voimaan.

Luvan ydinlaitoksen rakentamiseen ja käyttämiseen sekä kaivos- ja rikastustoimintaan, jonka tarkoituksena on uraanin tai toriumin tuottaminen, myöntää valtioneuvosto. Kauppa- ja teollisuusministeriö myöntää luvan muuhun ydinenergian käyttöön. Ministeriölle tarkoitettu luvan myöntämisvaltuus voitaisiin asetuksella siirtää säteilyturvakeskukselle.

Lupa ydinenergian käyttöön voidaan myöntää vain Suomen kansalaiselle, suomalaiselle yhteisölle tai sätiölle taikka valtion viranomaiselle. Ulkomaalaiselle yhteisölle tai viranomaiselle voidaan erityisestä syystä myöntää lupa lähinnä ydinaineen tai ydinjätteen kuljetukseen tai kuljettamiseen olevan ydinlaitoksen tilapäiseen käyttämiseen Suomen alueella.

Lupa, rakentamislupaa lukuun ottamatta, myönnetään määräaikaisena. Luvan myöntäneen

viranomaisen on peruutettava lupa kokonaan tai joltakin osin, jos ydinenergian käytölle laissa säädettyjen yleisten periaatteiden toteuttaminen olennaisella tavalla vaarantuu.

Jätehuoltovelvollisen on varauduttava ydinjätehuollosta aiheutuviin kustannuksiin maksamalla kalenterivuositain maksuja valtion ydinjätehuoltorahastoon ja luovuttamalla maksukyvyttömyytensä varalta valtiolle vakuuksia. Ydinjätehuoltorahasto on kauppa- ja teollisuusministeriön alainen ja sen hoidossa oleva valtion tulo- ja menoarvion ulkopuolinen rahasto. Jätehuoltovelvollisella on oikeus saada rahastosta lainaa määräajaksi enintään 75 prosenttia rahasto-osuudestaan. Jätehuoltovelvollisen osakkeenomistajilla on sama oikeus siltä osin kuin jätehuoltovelvollinen ei ole lainausoikeuttaan itse käyttänyt. Se määrä rahaston varoista, joita ei ole lainattu edellä mainitulla tavalla, voidaan siirtää määräajaksi valtiovarastoon. Käyttämättä jääneet varat on sijoitettava turvaavia vakuuksia vastaan mahdollisimman tuottavasti.

Ydinenergia-alan ylin johto ja valvonta kuuluu kauppa- ja teollisuusministeriölle ja käytön turvallisuuden valvonta säteilyturvakeskukselle. Säteilyturvakeskuksen on lisäksi huolehdittava turva- ja valmiusjärjestelyjen valvonnasta sekä ydinaseiden leviämisen estämiseksi tarpeellisesta ydinenergian käytön valvonnasta. Ylimmän johdon ja valvontaviranomaisen yhteyteen voidaan asettaa valmistavaa käsittelyä varten neuvottelukunnat.

Jos säteilyturvakeskus on tarkastuksessaan havainnut välttämättömäksi tehdä muutoksia laitoksen rakenteessa tai sen rakentamiseen ja käyttämiseen liittyvässä toiminnassa taikka havainnut ydinenergian käytössä puutteellisuuksia ja epäkohtia, sen on veloitettava luvanhaltija tekemään välttämättömät muutokset sekä ohjattava ja veloitettava poistamaan puutteet ja epäkohdat. Säteilyturvakeskus voi keskeyttää toiminnan tai rajoittaa sitä, jos toiminnasta aiheutuu välitöntä vaaraa. Määräystensä tehostamiseksi se voi käyttää uhkasakkoa ja eräitä muita pakotteita.

Lakiehdotuksessa on säädetty rangaistukset ydinenergia- ja ydinräjähderekoksista sekä menettämisseuraamukset. Lisäksi lakiehdotuksessa on säännökset muun muassa vaitiolovelvollisuudesta ja henkilökunnan pätevyden varmistamisesta.

Samalla sähkölakiin ja säteilysuojaslakiin ehdotetaan tehtäväksi ydinenergialakiehdotuksen vaatimat muutokset ja lisäykset.

Valiokunnan kannanotot

Yleistä

Käsitellessään lakiehdotuksen 2 §:ssä säädettyä lainsäädäntövallan delegointia perustuslakivaliokunta toteaa lausunnossaan, että se ei pidä asianmukaisena 2 §:n 3 momentin mukaisen delegoinnin osalta, että lakitekstistä ei välittömästi ilmene delegoinnin merkitsevän mahdollisuutta saattaa kyseiset toiminnot lakiehdotuksen 8 §:n mukaisen luvanvaraisuussäännön piiriin.

Valtiovarainvaliokunta puolestaan toteaa, että 2 §:n 3 momentissa mainittujen tilanteiden saattaminen luvanvaraisuussäännöksen piiriin ei tosin välittömästi ilmene lakitekstistä, mutta se käy johtamalla ilmi säännöksistä. Nimittäin 8 §:ssä säädetään, että ydinenergian käyttö on kielletty ilman lupaa. Lakiehdotuksen 3 §:n 1 kohdan mukaan ydinenergian käytöllä tarkoitetaan 2 §:n 1 momentissa tarkoitettua toimintaa. Lain soveltamisalaa koskevan 2 §:n 1 momentin 4 kohdassa sanotaan, että lakia sovelletaan jäljempänä 3 momentissa mainituissa tapauksissa siinä tarkoitettujen aineiden, laitteiden ja laitteistojen sekä ydinenergia-alan tietoa-aineiston hallussapitoon, luovutukseen, vientiin ja tuontiin, eli milloin niillä on merkitystä ydinaseiden leviämisen kannalta tai niihin kohdistuu Suomen tekemien ydinenergia-alan kansainvälisten sopimusten velvoitteita, asetuksella voidaan säätää lain soveltamisesta myös 3 momentissa mainituissa tapauksissa. Näin ollen myös 2 §:n 3 momentin mukaiset tapaukset voidaan saattaa luvanvaraisuussäännöksen piiriin.

Valtiovarainvaliokunta on tehnyt perustuslakivaliokunnan lausunnon mukaisesti täsmennyksen lakiehdotuksen 15 §:n otsikkoon. Muilta osin valiokunta viittaa perustuslakivaliokunnan lausunnossa ilmeneviin kannanottoihin.

Ulkoasiainvaliokunta on käsitellyt lausunnoissaan hallituksen esitystä ydinaseiden leviämisen estämistä koskevan sopimuksen ja muiden esitysten sivuavien valtiosopimusten kannalta, joihin Suomi on sitoutunut. Valtiovarainvaliokunta viittaa ulkoasiainvaliokunnan lausuntoon, jonka mukaan valiokunnalla ei ole huomauttamista lakiehdotuksen johdosta.

Laki- ja talousvaliokunta on lausunnossaan kiinnittänyt huomiota atomivastuulaissa (484/72) säädettyyn ydinlaitoksen haltijan vastuun enimmäismäärään. Ydinenergi lakiehdotuksen 21 §:n 2 momentin mukaan ydinenergian käyttöön ei saa ryhtyä ennen kuin säteilyturvakeskus on todennut, milloin toiminta sitä edellyttää,

että muun muassa vahingonkorvausvastuu toiminnan yhteydessä sattuvan ydinvahingon varalta on järjestetty siitä säädetyllä tavalla. Ehdotuksen 61 §:n 2 momentissa sanotaan, että vastuusta ydinvahingosta on voimassa, mitä siitä on erikseen säädetty. Atomivastuulain 18 §:ssä puolestaan säädetään, että Suomessa sijaitsevan ydinlaitoksen haltijan tämän lain mukaisen vastuun enimmäismäärä samasta ydintapahtumasta johtuneista ydinvahingoista on 42 miljoonaa markkaa. Valtioneuvostolla on oikeus, ottaen huomioon laitoksen koko tai laatu, kuljetuksen laajuus taikka muut asiaan vaikuttavat seikat, vahvistaa vastuumäärä alemmaksi, ei kuitenkaan 21 miljoonaa markkaa pienemmäksi.

Valtiovarainvaliokunta yhtyy laki- ja talousvaliokunnan kantaan, jonka mukaan atomivastuulaissa säädetty vahinkovastuun enimmäismäärä on nykyisin riittämätön. Valiokunta edellyttää hallituksen ryhtyvän pikaisiin toimenpiteisiin vastuumäärien, samoin kuin muidenkin atomivastuulain mahdollisesti vanhentuneiden säännösten tarkistamiseksi.

Laki- ja talousvaliokunnan mielestä ydinlaitoksen sijaintikunnan naapuri- ja lähikuntien vaikutusmahdollisuutta voitaisiin lisätä esimerkiksi siten, että haettaessa periaatepäätöstä 12 §:ssä tarkoitettu lausunto hankittaisiin myös rakennuslaissa tarkoitelta seutukaavaliitolta tai, jos ydinlaitoksen sijaintikunta rajoittuisi kahteen tai useampaan seutukaavaliittoon, näiltä seutukaavaliitoilta.

Valtiovarainvaliokunnan saaman selvityksen mukaan valmisteltavana olevassa ydinenergia-asetuksessa on tarkoitus säätää edellä mainitun lausunnon pyytämisestä myös seutukaavaliitolta tai -liitoilta.

Lakiehdotuksen 16 §:n 1 momentin mukaan luvan ydinlaitoksen rakentamiseen ja käyttämiseen myöntää valtioneuvosto. Se ei kuitenkaan ole velvollinen pyytämään sijaintikunnan lausuntoa lämpöteholtaan 50 megawatin tai sitä pienemmän ydinlaitoksen rakentamisesta ja käyttämisestä kunnan alueella. Laki- ja talousvaliokunnan lausuntoon yhtyen valtiovarainvaliokunta katsoo, että myös tällaisessa tapauksessa on pyydetävä sijaintikunnan lausunto.

Lisäksi yksityiskohtaisten perustelujen kohdalla valtiovarainvaliokunta on ottanut huomioon eräitä laki- ja talousvaliokunnan tekemiä huomautuksia ja säännösten täsmennysehdotuksia. Muilta osin valtiovarainvaliokunta viittaa laki- ja talousvaliokunnan lausuntoon.

Lakiehdotuksen 19, 20 ja 21 §:ssä, joissa säädetään lupachdoista ydinlaitoksen rakentamiseen, käyttämiseen ja muuhun ydinenergian käyttöön tarkoitettuun toimintaan, edellytetään, että muun muassa työsuojelu on otettu asianmukaisesti huomioon. Valiokunta pitää asianmukaisena, että ennen lupien myöntämistä hankitaan työsuojeluhallituksen lausunto työsuojelun kannalta tarpeellisten seikkojen huomioon ottamisesta mahdollisimman aikaisessa vaiheessa. Lisäksi valiokunta esittää harkittavaksi, olisiko lausunnon pyytämistä aiheellista säätää asetuksessa.

Säteilysuojauksesta sekä ydinaineen ja ydinjätteen kuljetuksesta on lakiehdotuksen 61 §:n 1 momentin mukaan lisäksi voimassa, mitä niistä on erikseen säädetty. Säteilysuojauslaki (174/57) ja sen nojalla annettu asetus (328/57) ovat osittain vanhentuneita. Laki- ja talousvaliokunnan lausuntoon viitaten valtiovarainvaliokunta kiirehtii säteilysuojauslainsäädännön uudistamista.

Lakiehdotuksen 64 §:n mukaan säteilyturvakeskukseen on velvoitettava luvanhaltija tekemään muutoksia ydinlaitoksen rakenteessa ja käytössä, jos havaitaan, että ne ovat välttämättömiä ydinenergian käytön turvallisuuden varmistamiseksi, turva- ja valmiusjärjestelyjen pitämiseksi asianmukaisina tahi ydinenergia-alan kansainvälisten sopimusveloitteiden toteuttamiseksi.

Valiokunta pitää erittäin tärkeänä, että onnettomuuksien ja vahinkojen ehkäisemiseksi ydinenergian käytön turvallisuutta jatkuvasti valvotaan tehokkaasti. Tieteen ja tekniikan kehityksen mukaisesti sekä kotimaassa ja ulkomailla saatujen kokemusten perusteella on viipymättä ryhdyttävä toimenpiteisiin ydinenergian käytön turvallisuuden sekä turva- ja valmiusjärjestelyjen varmistamiseksi. Valiokunta korostaa myös, että ydinvoimat on suojattava tehokkaasti ja että niiden turvallisuusjärjestelyt on pidettävä pysyvästi korkealla tasolla.

Valiokunta on vielä täydentänyt ja muuttanut 11 luvussa olevia rangaistus- ja menettämisseuraamussäännöksiä. Rangaistussäännöksiin on lisätty teon kohteeksi ympäristö, koska on olemassa sellaisia ympäristöarvoja, jotka eivät ole kenenkään omistuksessa ja joita säännöksissä mainittu omaisuuskäsite ei kata. Lisäksi valiokunta on erikseen määritellyt ydinräjähderikoksen valmistelun ja muuttanut rangaistusasteikkoja siten, että rangaistusta mitattaessa voidaan mahdollisimman hyvin ottaa huomioon teon laatu ja syyllisyyden aste.

Säteilyturvakeskuksesta on keskeinen asema ydinenergian käytön turvallisuutta valvovana vi-

ranomaisena. Valiokunnan saaman selvityksen mukaan sen toimintaedellytykset eivät ole nykyisin riittävät. Valiokunta edellyttää hallituksen kiireellisesti huolehtivan siitä, että säteilyturvakeskuksesta on asianmukaiset toimitilat, pätevä henkilöstö ja ajanmukainen laitteisto, jotta se voi hoitaa tehtävänsä säädösten edellyttämällä tavalla.

Yksityiskohtaiset huomautukset ja muutosehdotukset

6 §. Säännöksen mukaan ydinenergian käytön tulee olla turvallista, eikä siitä saa aiheutua vahinkoa ihmisille, ympäristölle tai omaisuudelle.

Hallituksen esityksen yksityiskohtaisissa perusteluissa tämän pykälän kohdalla lausutaan turvallisuustason määrittelystä muun muassa seuraavaa: "Kun ydinenergian käytön on käsillä olevan säännöksen mukaan oltava turvallista, on tavoitteeksi siis asetettu vaaran pitäminen mahdollisimman vähäisenä. Kokonaanhan sitä ei voida poistaa, mutta laissa kiellettyjen vaikutusten syntyminen voidaan ehkäistä riittävin suojaus- ja turvallisuustoimenpitein."

15 §. Perustuslakivaliokunta on lausunnossaan todennut, että lakiehdotuksen 15 §:n otsikko ei täsmällisesti ilmaise eduskunnan asemaa ja merkitystä päätöksenteossa. Valtiovarainvaliokunta ehdottaa lausunnon mukaisesti pykälän sisältöä paremmin vastaavaksi otsikoksi "Ilmoitus eduskunnalle ja eduskunnan päätös".

22 §. Milloin kulkuvälineessä, lähinnä laivassa olevaa ydinlaitosta käytetään Suomen alueella vain tilapäisesti, käyttöluvan myöntävä viranomaisena on kauppa- ja teollisuusministeriö. Tämän säännöksen tarkoituksena on varmistaa se, että ydinlaitoksen käyttäminen sekä ydinpolttolaitteiden ja ydinjätehuolto tapahtuvat turvallisesti ja että on olemassa riittävät turva- ja valmiusjärjestelyt ja muut niihin verrattavat järjestelyt ydinvahinkojen rajoittamiseksi ja ydinenergian käytön turvaamiseksi lainvastaiselta toiminnalta. Tällöin on myös edellytettävä, että ydinenergia-alan kansainvälisiä sopimuksia noudatetaan.

Voimassa olevan valtakunnan maa- ja vesialueen sekä ilmatilan valvonnasta annetun asetuksen (185/63) mukaan vierailuluvan vieraan valtion alukselle myöntää puolustusministeriö.

Laki- ja talousvaliokunnan lausuntoon yhtyen valtiovarainvaliokunta toteaa, että ydinenergiain lain ja edellä mainitun asetuksen säännöksiä on

sovellettava niiden erilaisen luonteen vuoksi itsenäisesti. Säädökset tulisivat sovellettavaksi rinnakkain silloin, kun vieraan valtion ydinkäyttöinen alus aikoo saapua tilapäisesti Suomen alueelle.

52 §. Jos valtion ydinjätehuoltorahaston varoja jää lainaamatta jätehuoltovelvolliselle tai sen osakkeenomistajille taikka siirtämättä valtiovarastoon, rahaston on 4 momentin mukaan sijoitettava käyttämättä jääneet varat turvaavia vakuuksia vastaan muulla parhaan mahdollisen tuoton antavalla tavalla.

Jätehuoltovelvollisen on vastattava rahastosuutensa riittävydestä kaikissa tilanteissa. Koska vuosien kuluessa rahastoon kertyy varoja huomattavia määriä, käyttämättä jääneet varat on jätehuoltovelvolliselle mahdollisesti aiheutuvien lisävelvoitteiden välttämiseksi viipymättä sijoitettava säännöksen edellyttämällä tavalla varojen reaaliarvon säilyttämiseksi.

55 §. Laki- ja talousvaliokunnan lausunnon mukaisesti valtiovarainvaliokunta ehdottaa tämän pykälän 2 momentin 5 kohtaan tehtäväksi kielellisen tarkistuksen.

58 §. Ennen ydinlaitoksen sijoituspaikaksi tarkoitettua alueen kaavoittamista ja ennen kaavan hyväksymistä asiasta on hankittava säteilyturvakeskuksen lausunto.

Säännöksessä ei ole mainittu, millaista kaavaa siinä tarkoitetaan. Laki- ja talousvaliokunnan mielestä säteilyturvakeskuksen lausunto olisi hankittava ennen ydinlaitoksen sijoituspaikaksi tarkoitettua alueen asema- tai rakennuskaavan laatimista ja ennen sellaisen kaavan hyväksymistä, jossa alue on varattu ydinlaitosta varten.

Valtiovarainvaliokunta ehdottaa säännöksen tarkistamista mainitulla tavalla.

64 §. Tässä pykälässä ei ole huomioitu tilanteita, jotka vaativat nopeaa ratkaisua eikä 2 momentissa mainitun lausunnon pyytämisen ole tästä syystä mahdollista. Näin voi olla varsinkin silloin, kun toimintaa ei ole 67 §:n mukaisesti pakko keskeyttää, mutta turvallisuuden varmistaminen vaatii nopeasti toteutettavia toimenpiteitä.

Edellä olevan johdosta valiokunta ehdottaa 2 momentin loppuun lisättäväksi, että säteilyturvakeskuksen on pyydettävä neuvottelukunnan lausuntoa, jollei määräyksen kohteena olevaa muutosta ole pidettävä taloudelliselta merkitykseltään vähäisenä tai sellaisena, että sen toteuttaminen ei siedä viivytystä.

69 §. Valiokunta ehdottaa lisättäväksi tämän pykälän 1 ja 2 momentteihin teon kohteeksi

ympäristön. Teko kohdistuu tällöin lähinnä sellaisiin ympäristöarvoihin, jotka eivät ole kenenkään omistuksessa tai hallinnassa.

Koska säännöksessä on tahalliseen tekoon rinnastettu myös tuottamus, valiokunta ehdottaa muutettavaksi rangaistusasteikkoa siten, että asteikon alarajana on yleinen vankeusrangaistuksen alaraja eli 14 päivää. Rangaistusta mitattaessa voidaan tällöin ottaa paremmin huomioon teon laatu ja syyllisyyden aste.

Valiokunta ehdottaa, että törkeä ydinenergiarikos olisi rangaistava ainoastaan tahallisena. Koska säännöksen rangaistusasteikko on huomattavan ankara, valiokunta pitää arveluttavana rinnastaa törkeästä huolimattomuudesta tehty teko tahalliseen tekoon.

Lisäksi valiokunta ehdottaa lisättäväksi 3 momentin lievennysperusteeksi eräissä rikoslain säännöksissä käytettyä tapaa noudattaen, että rikos on muut tekoon liittyvät seikat huomioon ottaen vähäinen. Valiokunta ehdottaa käännettäväksi myös rangaistuslajit päinvastoin, eli lievistä ydinenergiarikoksesta olisi tuomittava ensisijaisesti sakkoon tai toissijaisesti vankeuteen enintään kahdeksi vuodeksi.

70 §. Rikoslain 4 luvun 3 §:n mukaan rikoksen valmistelu rangaistaan ainoastaan silloin, kun siitä on laissa erikseen määrätty. Tämän vuoksi valiokunta pitää asianmukaisena, että tämän pykälän uudessa 3 momentissa määritellään ydinräjähderikoksen valmistelun rikostunnusmerkistö tekotapakuvauksineen ja rangaistusasteikkoineen. Ydinräjähderikoksen valmistelusta voitaisiin tuomita tunnusmerkistön täytyessä vankeuteen enintään kuudeksi vuodeksi.

Valiokunta ehdottaa vielä lisättäväksi pykälän 4 momenttiin rikosnimikkeen ja lievennettäväksi momentissa olevaa rangaistusasteikkoa.

71 §. Myös tähän pykälään valiokunta ehdottaa lisättäväksi teon kohteeksi ympäristön ja samalla se ehdottaa korotettavaksi rangaistusasteikon ylärajan kuudeksi vuodeksi.

72 §. Valiokunta ehdottaa, että pykälän 1 momentissa olevat rangaistuslajit käännettäisiin päinvastoin, eli luvattomasta ydinenergian käytöstä olisi tuomittava sakkoon tai vankeuteen enintään kahdeksi vuodeksi.

73 §. Valiokunta on sovittanut yhteen tämän pykälän menettämisseuraamussäännöksen edellä mainittujen rangaistussäännösten kanssa. Menettämisseuraamus voitaisiin jättää tuomitsematta, jos kysymyksessä on 69 §:n 3 momentissa tarkoitettu lievä ydinenergiarikos.

78 §. Pykälän säännös vaitiolovelvollisuudesta koskee viranomaisen palveluksessa olevaa, viranomaisen toimeksiannon perusteella tehtäviä suoritettavaa ja niitä, jotka ovat toiminnan yhteydessä saaneet tietoja turvajärjestelyistä.

Valiokunnan saaman selvityksen mukaan erityisesti 2 momentti on aiheuttanut erilaisia tulkintoja. Siinä sanotaan, että se, joka on ydinenergialaissa säädetyn toiminnan yhteydessä saanut tietoja 7 §:ssä tarkoitetuista turvajärjestelyistä, ei saa ilmaista niitä sivullisille, jos niiden ilmaiseminen voi vaarantaa turvajärjestelyjen tarkoituksen.

Hallituksen esityksen perusteluihin viitaten 7 §:ssä tarkoitetaan turvajärjestelyillä toimenpiteitä arvioitua tai todettua uhkaa vastaan esimerkiksi ydinlaitoksen ja siellä olevan ydinaineen suojaamiseksi oikeudettomalta haltuunotolta ja vahingoittavalta toiminnalta. Säännös ei siis estä esimerkiksi ydinlaitoksen henkilökuntaa tuomasta esille laitoksen johdolle tai asianomaisille viranomaisille laitoksessa mahdollisesti esiintyviä epäkohtia ja puutteita ja työsuojeluun liittyviä näkökohtia.

84 §. Valiokunta ehdottaa, että pykälän 6 momentissa oleva päivämäärä poistetaan. Tällöin ydinvoimalaitosten liitännäislaitosten eli matala- ja keskiaktiivisen ydinjätteen loppusijoitustilojen ja välivarastojen sekä käytetyn polttoaineen välivarastojen rakentamiseen ei vaadita valtioneuvoston periaatepäätöstä, jos päällupa, jossa liitännäislaitoksen rakentamiseen on suostuttu, on annettu tai annetaan nykyisin voimassa olevan lain nojalla.

Valtiovarainvaliokunta edellyttää, että ennen tämän lain voimaantuloa menetellään voimassa olevien säännösten sallimissa rajoissa ydinenergialain periaatteiden mukaisesti.

Valiokunta pitää hallituksen esitystä tarkoituksemukaisena ja edellä mainituin huomautuksin sen perusteluihin yhtyen kunnioittaen ehdottaa,

*että hallituksen esitykseen sisältyvät toinen ja kolmas lakiehdotus hyväksyttäisiin muuttamattomina ja
että ensimmäinen lakiehdotus hyväksyttäisiin näin kuuluvana:*

1.

Ydinenergialaki

Eduskunnan päätöksen mukaisesti, joka on tehty valtiopäiväjärjestyksen 67 §:ssä määrättyllä tavalla, säädetään:

1 luku

Lain tarkoitus ja soveltamisala

1—3 §

(Kuten hallituksen esityksessä)

2 luku

Yleiset periaatteet

4—7 §

(Kuten hallituksen esityksessä)

3 luku

Luvanvaraisesta toiminnasta johtuvat velvollisuudet

8—10 §

(Kuten hallituksen esityksessä)

4 luku

Valtioneuvoston periaatepäätös

11—14 §

(Kuten hallituksen esityksessä)

15 §

Ilmoitus eduskunnalle ja eduskunnan päätös

(1 ja 2 mom. kuten hallituksen esityksessä)

5 luku

Lupamenettely

16—27 §

(Kuten hallituksen esityksessä)

6 luku

Ydinjätehuolto

28—34 §

(Kuten hallituksen esityksessä)

7 luku

Varautuminen ydinjätehuollon kustannuksiin

35—53 §

(Kuten hallituksen esityksessä)

8 luku

Ydinenergia-alan viranomaiset

54 §

(Kuten hallituksen esityksessä)

55 §

Valvontaviranomainen

(1 mom. kuten hallituksen esityksessä)

Edellä 1 momentissa mainittujen tehtävien suorittamiseksi säteilyturvakeskuksen tulee erityisesti:

(1—4 kohta kuten hallituksen esityksessä)

5) asettaa kelpoisuusehtoja ydinenergian käyttöön osallistuville henkilöille ja tutkia *näiden kelpoisuusehtojen* täyttämistä;

(6—8 kohta kuten hallituksen esityksessä)

(3 ja 4 mom. kuten hallituksen esityksessä)

56 §

(Kuten hallituksen esityksessä)

9 luku

Muu lainsäädäntö ja viranomaisten yhteistyö

57 §

(Kuten hallituksen esityksessä)

58 §

Rakentaminen ja maankäytön suunnittelu

Ydinlaitoksen sijoituspaikaksi tarkoitetun alueen maankäytön suunnittelusta on voimassa, mitä siitä on muualla laissa säädetty. Ennen ydinlaitoksen sijoituspaikaksi tarkoitetun alueen *asema- tai rakennuskaavan laatimista ja ennen sellaisen kaavan hyväksymistä, jossa alue on varattu ydinlaitoksen rakentamista varten*, on asiaa hankittava säteilyturvakeskuksen lausunto.

(2 mom. kuten hallituksen esityksessä)

59—62 §

(Kuten hallituksen esityksessä)

10 luku

Valvonta ja pakkokeinot

63 §

(Kuten hallituksen esityksessä)

64 §

Välttämättömät muutokset ydinlaitoksen rakenteessa ja käytössä

(1 mom. kuten hallituksen esityksessä)

Säteilyturvakeskuksen on pyydettävä ennen 1 momentissa tarkoitetun ydinenergian käytön turvallisuuden varmistamiseksi välttämättömän määräyksen antamista 56 §:n 2 momentissa mainitun neuvottelukunnan lausunto, jollei määräyksen kohteena olevaa muutosta ole pidettävä taloudelliselta merkitykseltään vähäisenä *tai sellaisena, että sen toteuttaminen ei siedä viivytystä.*

65—68 §

(Kuten hallituksen esityksessä)

11 luku

Seuraamukset

69 §

Ydinenergiarikokset

Joka tahallaan tai huolimattomuudesta käyttää hallussaan olevaa ydinainetta tai ydinjätettä taikka toimii ydinenergiaa käytettäessä muulla tavoin siten, että hänen menettelynsä on omiaan aiheuttamaan vaaraa toisen hengelle, terveydelle tai omaisuudelle *taikka ympäristölle*, on tuomit-

tava *ydinenergiarikoksesta* vankeuteen (*poist.*) enintään kuudeksi vuodeksi.

Joka tahallaan (*poist.*) syyllistyy 1 momentissa tarkoitettuun rikokseen siten, että hänen menettelynsä on omiaan aiheuttamaan vakavaa vaaraa toisen hengelle, terveydelle tai omaisuudelle *taikka ympäristölle*, on tuomittava *törkeästä ydinenergiarikoksesta* vankeuteen määräajaksi, vähintään kahdeksi vuodeksi.

Jos 1 momentissa tarkoitettu rikos on ollut omiaan aiheuttamaan ainoastaan vähäistä vaaraa *tai se on muut rikokseen liittyvät seikat huomioon ottaen vähäinen*, rikoksenteekijä on tuomittava *lievästä ydinenergiarikoksesta sakkoon tai vankeuteen enintään kahdeksi vuodeksi.*

(4 mom. kuten hallituksen esityksessä)

70 §

Ydinräjähdერიkos

(1 mom. kuten hallituksen esityksessä)

Yritys (*poist.*) on rangaistava.

Joka *tehdäkseen 1 momentissa tarkoitettun rikoksen* bankkii *ydinainetta taikka bankkii tai valmistaa räjähdysainetta, ydinräjähteiden laukaisemiseksi tarvittavan osan tai laitteen taikka ydinräjähteiden valmistamiseksi tarvittavan valmistuskaavan tai -piirustuksen*, on tuomittava *ydinräjähdერიkoksen valmistelusta vankeuteen enintään kuudeksi vuodeksi.*

Joka huolimattomuudesta syyllistyy 1 momentissa tarkoitettuun rikokseen, on tuomittava *tuotantumuksellisesta ydinräjähdერიkokselta vankeuteen enintään kuudeksi vuodeksi.*

71 §

Ydinräjähteellä tai ydinenergiarikoksella uhkaaminen

Joka uhkaa räjäyttää ydinräjähteiden tai uhkaa käyttää hallussaan olevaa ydinainetta tai ydinjätettä taikka toimia ydinenergiaa käytettäessä muulla tavoin siten, että on perusteltua syytä pelätä toisen hengen, terveyden tai omaisuuden *taikka ympäristön* olevan vaarassa, on tuomittava *ydinräjähteellä tai ydinenergiarikoksella uhkaamisesta* vankeuteen enintään kuudeksi vuodeksi.

72 §

Luvaton ydinenergian käyttö ja ydinenergiain säännösten rikkominen

Joka ilman tämän lain mukaista lupaa käyttää ydinenergiaa, on tuomittava *luvattomasta ydin-*

energian käytöstä sakkoon tai vankeuteen enintään kahdeksi vuodeksi.

(2 mom. kuten hallituksen esityksessä)

73 §

Menettämisseuraamus

Ydinräjähte, ydinaine, ydinjäte *tai 70 §:n 3 momentissa tarkoitettu räjähdysaine, osa, laite, valmistuskaava tai -piirustus*, jota on käytetty 69—71 §:ssä tarkoitettun rikoksen tekemiseen, on tuomittava valtiolle menetetyksi. *Menettämisseuraamus voidaan kuitenkin jättää tuomitsematta, jos kysymyksessä on 69 §:n 3 momentissa tarkoitettu rikos.*

Tämän lain (*poist.*) 72 §:n 1 momentissa tarkoitettun rikoksen johdosta voidaan vastoin tätä lakia tai sen nojalla annettuja säännöksiä tahi määräyksiä:

1) rakennettu tai käytetty ydinlaitos;

2) toimintansa aloittanut kaivos tai rikastuslaitos ja sellaisessa kaivoksessa tai laitoksessa tuotettu uraania tai toriumia sisältävä malmi tai malmirikaste;

3) valmistettu, hallussapidetty, tuotettu, luovutettu, käsitelty, käytetty, varastoitu tai kuljetettu tahi maahan tuotu taikka maasta viety ydinaine tai ydinjäte sekä maahan tuotu taikka maasta viety uraania tai toriumia sisältävä malmi tai malmirikaste; sekä

4) hallussapidetty, luovutettu, maahan tuotu tai maasta viety aine, laite, laitteisto tai ydinenergia-alan tietoaineisto tai sen arvo tuomita kokonaan tai osaksi valtiolle menetetyksi.

(3 mom. kuten hallituksen esityksessä)

74 §

(Kuten hallituksen esityksessä)

12 luku

Erinäiset säännökset

75—83 §

(Kuten hallituksen esityksessä)

84 §

Siirtymäsäännökset

(1—5 mom. kuten hallituksen esityksessä)

Jos vanhan lain nojalla (*poist.*) annetussa päätöksessä on sallittu käytetyn ydinpolttoaineen varastointi ydinlaitoksen laitospaikalla tai muun kuin käytettyyn ydinpolttoaineeseen sisältyvän

ydinjätteen käsittely, varastointi tai sijoittaminen pysyväksi tarkoitetulla tavalla laitospaikalla, voidaan lupa tällaisen uuden lain 11 §:ssä tarkoite-

tun ydinlaitoksen rakentamiseen myöntää sen estämättä, mitä uuden lain 18 §:n 1 kohdassa on säädetty.

Helsingissä 17 päivänä kesäkuuta 1986

Asian ratkaisevaan käsittelyyn valiokunnassa ovat ottaneet osaa puheenjohtaja Salolainen, varapuheenjohtaja Muurman, jäsenet Ajo (osittain), Alppi, Impiö (osittain), Joutsenlahti, Koskenniemi (osittain), Linna, Malm (osittain), Mäki-Hakola, Poutanen (osittain), Rosnell,

Rönholm, Surakka (osittain), Sutinen, Tenhialä, Tikka (osittain), Tuovinen (osittain) ja Vainio (osittain) sekä varajäsenet Järvenpää, Kuusio (osittain), Lahti-Nuutila (osittain), Manninen, Pekkarinen (osittain), Piipari (osittain), Sasi (osittain), Westerlund (osittain) ja Vähäkangas.

Vastalauseita

I

Allekirjoittanut ei voi hyväksyä valtiovarainvaliokunnan hyväksymää ehdotusta ydinenergialaksi 15 §:n osalta.

Eduskunnan perustuslakivaliokunnassakin 15 §:n muotoilu herätti keskustelua ja siitä äänestettiin. Allekirjoittanut ei voi hyväksyä, että eräs suurimmista yhteiskuntapoliittisista kysymyksistämme, joka käsittää uuden ydinvoimalan rakentamisen, annetaan eduskunnalle ainoastaan tavallisena ilmoitusasiana, johon eduskunta voi ottaa kantaa.

Tätä ei voida pitää kohtuullisena ja oikeana tilanteena ja ajankohtana, jolloin ydinvoimalla energialähteenä näyttää olevan yhä useammissa maissa yhä vähemmän kannattajia.

Kun päätöksenteko ydinvoimaloista myös meillä tietyllä todennäköisyydellä nousee esiin, tällöin olisi selvitettävä, onko tämän päivän maailmassa aivan epärealistista yleensä edes puhua ydinvoiman laajentamisesta. Periaatteessa uusi ydinenergialaki on kuitenkin merkittävä parannus, koska eduskunnasta vihdoinkin

tärkeässä ja keskeisessä asiassa myös käytännössä tulee päättävä elin, mikä ei ole ollut käytäntö tähän asti. Päätöksentekoa ei kuitenkaan pidä rajata miksikään vaatimattomaksi ilmoitus- tai rutiiniasiaksi.

Kun päätöstä tehdään mahdollisen uuden ydinvoimalan rakentamisesta tai olemassa olevien laajentamisesta, se pitää tapahtua normaalissa järjestyksessä hallituksen antamalla lakiehdotuksella.

Allekirjoittanut ehdottaa muilta osin valiokunnan mietintöön yhtyen,

että ensimmäisen lakiehdotuksen 15 § hyväksyttäisiin näin kuuluvana:

15 §

Uuden ydinvoimalan rakennuslupa tai entisen laajennuslupa käsitellään eduskunnalle jätetyn erillisen hallituksen esitykseen sisältyvän lakiehdotuksen pohjalta erikseen jokaisen rakennuskohteen osalta.

Helsingissä 17 päivänä kesäkuuta 1986

Henrik Westerlund

II

Ydinenergialakiesitys lähtee siitä, että ydinjätehuollon toimenpidevastuu sekä vastuu ydinjätehuollon kustannuksista on jätehuoltovelvollisella. Tämä lähtökohta on sama kuin nykyisenkin lain mukaan toimivassa ydinjätehuoltovelvollisen sisäiseen varautumiseen perustuvassa järjestelmässä. Ydinenergialakiesityksessä ehdotetaan kuitenkin lisäksi perustettavaksi valtion ydinjätehuolto-rahasto. Tällainen rahasto on ydinjätehuollon kannalta tarpeeton ja monimutkaistaa sen toimivuutta siirtämällä ydinjätehuoltoa varten kerätyt varat toisiin käsiin samalla kun vastuu toimenpiteistä ja rahanarvon heikkenemisestä ovat edelleen ydinjätehuoltovelvollisella. Ydinjätehuollon tehokkaan toimivuuden kannalta nykyinen sisäinen ydinjätevelvollisen suorittama varautumis- muoto on todettu tähän mennessä toimivaksi ratkaisuksi sekä valtion että ydinjätehuoltovelvollisten taholta. Tältä pohjalta tulisi jatkaa edelleenkin eikä rakentaa monimutkaiseen järjestelmään perustuvaa uutta organisaatiota valtionhallintoon.

Kerättyjen varojen arvon säilyminen on eräs keskeinen ydinjätehuollon kysymys. Tämä tulee lakiesityksessä toteutettua siltä osin, kuin rahat lainataan takaisin jätehuoltovelvolliselle tai sen osakkaille. Sen sijaan kun valtiolle jäävä 25 prosentin osuus lainattaisiin kolmannelle ulkopuoliselle, joutuisi järjestelyistä aiheutuvista mahdollisista tappioista vastaamaan jätehuoltovelvollinen. Tällaisen epäkohdan korjaamiseksi lakiehdotuksen tulisi sisältää määräys, että mikäli valtio ei käytä oikeuttaan lainata rahaa, niin ensisijainen oikeus valtion osuuteen olisi jätehuoltovelvollisella tai sen osakkaalla.

Voimaantulosäännöksissä on purkamisajaksi, jonka kuluessa nykyinen varautumisjärjestelmä tulisi siirtää, ehdotettu ilman tarkempia perusteluita kahta vuotta. Koska on kysymys useiden satojen miljoonien markkojen varauksen purkamisesta, niin on perusteltua, että siirtymisaika olisi pitempi ja siinä noudatettaisiin viiden vuoden määräaika, joka on johdonmukainen lakiesityksessä esitettyjen muiden määräaikojen kanssa.

Muilta osin valiokunnan mietintöön yhtyen ehdotamme,

että ensimmäisen lakiehdotuksen 36, 38, 83 ja 84 § hyväksyttäisiin näin kuuluvina:

36 §

Varautumistoimenpiteet

Jätehuoltovelvollinen täyttää varautumisvelvollisuutensa siten, että hän tekee vuotuisessa tilinpäätöksessään varauksen jäljempänä tarkoitetulla tavalla ja luovuttaa maksukyvyttömyytensä varalta valtiolle jäljempänä säädetty vakuudet.

38 §
(Poist.)

83 §

Lain voimaantulo

Tämä laki, jäljempänä uusi laki, tulee voimaan 1 päivänä tammikuuta 1988 ja sillä kumotaan 25 päivänä lokakuuta 1957 annettu atomienergialaki (356/57), jäljempänä vanha laki, siihen myöhemmin tehtyine muutoksineen sekä sen nojalla annetut säännökset ja määräykset sekä eräiden ydinräjäysten kieltämisestä 20 päivänä joulukuuta 1963 annettu laki (587/63).

(2 mom. kuten valiokunnan mietinnössä)

84 §

Siirtymäsäännökset

(1—4 mom. kuten valiokunnan mietinnössä).

Uuden lain tullessa voimaan lakkaavat vanhan lain nojalla annettujen lupien ehdot ja määräykset olemasta voimassa siltä osin kuin ne ovat ristiriidassa uuden lain tai sen nojalla annettujen säännösten ja määräysten kanssa. Vanhan lain 5 §:n nojalla annetuilla lupaehdoilla tai -määräyksillä toteutetut varautumistoimenpiteet jäävät edellä sanotun estämättä kuitenkin voimaan enintään viiden vuoden ajaksi uuden lain voimaantulosta lukien ja siten kuin uuden lain 7 luvun säännösten täytäntöönpanemisesta asetuk- sella tarkemmin säädetään.

(6 mom. kuten valiokunnan mietinnössä)

Helsingissä 17 päivänä kesäkuuta 1986

Heikki Järvenpää
Kimmo Sasi

Pentti Mäki-Hakola
Pertti Salolainen

III

5 §. Hallituksen esityksessä käytetään käsitettä "yhteiskunnan kokonaisuus". Esityksen perusteluissa tämä todetaan tarkoituksenmukaisuusharkintaan kuuluvaksi asiaksi, jolle sisällön antaa lakiin kirjattu menettelytapa. Voidaan tässä tyytyä toteamaan, että "yhteiskunnan kokonaisuus" luokkayhteiskunnassa on aina yhtä kuin hallitsevan luokan kokonaisuus. Siten käytännössä kokonaisedun arvioinnissa painaa pääoman (varsinkin puunjalostusteollisuuden) etu muiden etua enemmän niin kauan kuin valta on pääomalla. Energiavaltaiset teollisuuden alat edellyttävät saavansa runsasta halpaa energiaa ja ovat sen mukaisesti myös suuntautuneet paitsi tuotantonsa kehittämiseksi myös valtiollisessa toiminnassaan. Teollisuudelle on luvattu noin miljardin markan helpotus energiaverotukseen ns. verouudistuksen yhteydessä; tämä uudistus osaltaan lisää energian suurtuotantoyksiköiden tarvetta. Emme ehdota muutosta sanontaan "yhteiskunnan kokonaisuus" vaan tyydymme toteamaan, mikä sisältö sillä on.

15 §. Ydinlaitoksen hyötyjen ja haittojen perusteella arvioitu yhteiskunnan kokonaisuus ei saisi lainsäädäntöjärjestelmässämme olla ristiriidassa hallitusmuodon 6 §:n mukaisten kansallisen perusoikeuksien kanssa. Kun ydinlaitoksen perustamista koskevassa periaatepäätöksessä — jonka piiriin on katsottava sisältyväksi myös käytössä olevan ydinvoimalan laajentamisen — ratkaistaan kansallisen hengen turvan kannalta keskeisiä edellytyksiä, päätös on tehtävä kansanvaltaisesti lailla eikä siten, että eduskunta vain hyväksyy tai hylkää valtioneuvoston periaatepäätöksen. Vastaava muutos on tehty 18 §:n 1 kohtaan ja 24 §:ään on lisätty uusi 2 momentti. Kun eduskunnan päätös tapahtuu lain muodossa, eduskunnalla on täysi valta lisätä tai muuttaa hallituksen esitykseen sisältyviä ehtoja lain säännöksillä tarvitsematta tyytyä epämääräisiin ponsilauselmiin.

17 §. Kansanvallan toteutumiselle niin ydinlaitoksen perustamisessa kuin sen toiminnan valvomisessakin luodaan parhaat edellytykset toiminnan ollessa kokonaan yhteiskunnan hallinnassa. Ehdotamme, että luvan ydinlaitoksen perustamiseen voi saada vain valtio tai valtionenemistöinen yhtiö. Tämän kannan mukaisesti on ryhdyttävä toimiin yksityisen Teollisuuden Voima Oy:n valtiollistamiseksi; siitä ei kuitenkaan tähän lakiin esitetä säännöksiä.

18 §. Ehdotettu muutos johtuu ehdottamastamme 15 §:n muodosta.

24 §. Ehdotettu muutos johtuu ehdottamastamme 15 §:n muodosta.

33 §. Tällä hetkellä ei jäteongelmaa ole ratkaistu. Kun myöskään vastaisuudessa ei ole takeita, että "loppusijoitus" olisi pysyvä ja ikuinen ratkaisu, jota ei tarvitsisi muuttaa, ehdotamme uudessa 2 momentissa lähdeäväksi siitä, että sijoituspaikkaa ja sijoitusjärjestelyjä voidaan muuttaa aina, kun on aihetta epäillä sijoituksesta aiheutuvan vaaraa ihmisille, ympäristölle tai omaisuudelle. Järjestelyissä pitäisi siis aina varautua loppusijoituksen muuttamiseen. Emme kuitenkaan pidä aiheellisena muuttaa loppusijoitusanaa toiseksi.

69 §. Emme pidä oikeana, että valiokunta on ehdottanut seuraamussäännöksiä lievennettäväksi. Pidämme tärkeänä, että 2 momentissa säilyy myös törkeä tuottamus. Valiokunta on kääntänyt rangaistuslajit päinvastoin, eli lievistä ydinenergiarikoksesta olisi valiokunnan mukaan tuomittava ensisijaisesti sakkoon. Katsomme, ettei tähän ole syytä mennä.

72 §. Valiokunta on myös tässä ehdottanut rangaistuslajien kääntämistä. Katsomme, ettei siihen ole syytä mennä.

Laki- ja talousvaliokunta on lausunnossaan kiinnittänyt huomiota toisaalta säteilyturvakeskuksen keskeiseen asemaan ja toisaalta laitoksen toimittelu-, laitekanta- ja henkilöstön vaihtuvuusongelmiin. Hallitukselta on tältä osin edellytettävä toimenpiteitä ja ehdotuksia tilanteen korjaamiseksi.

Atomivastuulain (484/72) 18 §:ssä on säädetty Suomessa sijaitsevan ydinlaitoksen haltijan vastuun enimmäismääristä. Lainkohdan mukaan enimmäismäärä samasta ydintapahtumasta johtuneista ydinvahingoista on 42 miljoonaa markkaa. Vieläpä valtioneuvostolla on oikeus vahvistaa eräät seikat huomioon ottaen vastuumäärä alemmaksi, ei kuitenkaan 21 miljoonaa markkaa pienemmäksi. Laki- ja talousvaliokunta onkin lausunnossaan todennut, että atomivastuulaisissa säädetyt vahingonkorvausmäärien enimmäismäärät ovat valiokunnan mielestä nykyaikana kansallisten oikeusturvan huomioon ottaen riittämättömät. Kun pahimmassa vaikkakin sinänsä sangen epätodennäköisessä tapauksessa taloudelliset vahingot saattavat olla satakin miljardia markkaa ja kun lisäksi loppusijoituksen kustannukset viime kädessä jäävät valtion kannettavaksi, merkitsee

tämä sitä, että ydinennergian tuottajalle ja siten sillä tavoin tuotetulle energialle annetaan tuntuva helpotus kustannusvastaavuudesta. Onkin välttämätöntä, että korvausvastuun rajoittaminen otetaan uudestaan esille, jolloin on selvitettävä — mikäli ydinlaitoksen haltijan vastuuta edelleenkin halutaan rajoittaa — miten esimerkiksi korvataan täysimääräisesti mm. asunnon ja irtaimen omaisuuden väliaikainen tai pitkäaikainen menetys, maatalouden sadon menetys viljelijälle, tulon menetys palkansaajalle tai ammatinharjoittajalle ja toiminnan keskeytyminen yrityksille, mikäli onnettomuus saastuttaisi ympäristöä.

Todennäköisyyksillä tarkastellen harvinaisen vakavan onnettomuuden seurauksena saatettaisiin joutua evakuoimaan väestöä esimerkiksi sen jälkeen, kun suojautuneen väestön ruokinta ei

onnistu. Valmiussuunnitelmissa lienee oletettu saatavan henkilökuntaa evakuoinnin suorittamiseen; näyttöä siitä ei ole. Väestönsuojelussa on varauduttu sotilaallisiin konflikteihin, joiden alkaminen voidaan arvata muutama viikko ennakkoon, joten vakavan ydinlaitoksen onnettomuuden tai muun äkillisen rauhanajan onnettomuuden kannalta väestön suojautuminen näyttää heikolta.

Ehdotammekin,

että hallituksen esitykseen sisältyvät toinen ja kolmas lakiehdotus hyväksyttäisiin muuttumattomina ja että ensimmäinen lakiehdotus hyväksyttäisiin näin kuuluvana:

1.

Ydinennergialaki

Eduskunnan päätöksen mukaisesti, joka on tehty valtiopäiväjärjestyksen 67 §:ssä määrätyllä tavalla, säädetään:

1 luku

Lain tarkoitus ja soveltamisala

1—3 §

(Kuten valiokunnan mietinnössä)

2 luku

Yleiset periaatteet

4—7 §

(Kuten valiokunnan mietinnössä)

3 luku

Luvanvaraisesta toiminnasta johtuvat velvollisuudet

8—10 §

(Kuten valiokunnan mietinnössä)

4 luku

Valtioneuvoston periaatepäätös

11—14 §

(Kuten valiokunnan mietinnössä)

15 §

Eduskunnan päätös

Valtioneuvoston 11 §:n nojalla *tekemästä periaatepäätöksestä*, jossa ydinlaitoksen rakentamisen on katsottu olevan yhteiskunnan kokonaisedun mukaista, on valtioneuvoston viipymättä annettava eduskunnan *päätettäväksi hallituksen esitys, johon sisältyy lakiehdotus.*

(2 mom. kuten valiokunnan mietinnössä)

5 luku

Lupamenettely

16 §

(Kuten valiokunnan mietinnössä)

17 §

Luvansaaaja

Lupa ydinennergian käyttöön voidaan myöntää vain *Suomen valtion viranomaiselle tai valtionenemmistöiselle yhteisölle.*

(2 ja 3 mom. kuten valiokunnan mietinnössä)

18 §

Yleiseltä merkitykseltään huomattavan ydinlaitoksen rakentaminen

Lupa 11 §:ssä tarkoitetun ydinlaitoksen rakentamiseen voidaan myöntää, milloin:

1) ydinlaitoksen rakentaminen on 11 §:ssä tarkoitetussa periaatepäätöksessä katsottu yhteiskunnan kokonaisedun mukaiseksi ja eduskunta on siitä säättänyt lain, joka on tullut voimaan; ja (2 kohta kuten valiokunnan mietinnössä)

19—23 §

(Kuten valiokunnan mietinnössä)

24 §

Luvan voimassaolo

(1 mom. kuten valiokunnan mietinnössä)

Lupa, joka koskee 11 §:ssä tarkoitettua ydinlaitosta, lakkaa olemasta voimassa, jos eduskunta kumoaa 15 §:ssä tarkoitetun lain, joka on ollut luvan myöntämisen edellytyksenä.

25—27 §

(Kuten valiokunnan mietinnössä)

6 luku

Ydinjätehuolto

28—32 §

(Kuten valiokunnan mietinnössä)

33 §

Loppusijoitus

(1 mom. kuten valiokunnan mietinnössä)

Loppusijoitus on tehtävä sellaisella tavalla, että sijoituspaikkaa ja sijoitusjärjestelyjä voidaan muuttaa aina, kun on aihetta epäillä, että sijoituksesta aiheutuu vaaraa ihmisille, ympäristölle tai omaisuudelle.

34 §

(Kuten valiokunnan mietinnössä)

7 luku

Varautuminen ydinjätehuollon kustannuksiin

35—53 §

(Kuten valiokunnan mietinnössä)

8 luku

Ydinenergia-alan viranomaiset

54—56 §

(Kuten valiokunnan mietinnössä)

9 luku

Muu lainsäädäntö ja viranomaisten yhteistyö

57—62 §

(Kuten valiokunnan mietinnössä)

10 luku

Valvonta ja pakkokeinot

63—68 §

(Kuten valiokunnan mietinnössä)

11 luku

Seuraamukset

69 §

Ydinenergiarikokset

Joka tahallaan tai huolimattomuudesta käyttää hallussaan olevaa ydinainetta tai ydinjätettä taikka toimii ydinenergiaa käytettäessä muulla tavoin siten, että hänen menettelynsä on omiaan aiheuttamaan vaaraa toisen hengelle, terveydelle tai omaisuudelle taikka ympäristölle, on tuomittava *ydinenergiarikoksesta* vankeuteen vähintään yhdeksi ja enintään kuudeksi vuodeksi.

Joka tahallaan tai törkeästä tuottamuksesta syyllistyy 1 momentissa tarkoitettuun rikokseen siten, että hänen menettelynsä on omiaan aiheuttamaan vakavaa vaaraa toisen hengelle, terveydelle tai omaisuudelle taikka ympäristölle, on tuomittava *törkeästä ydinenergiarikoksesta* vankeuteen määräajaksi, vähintään kahdeksi vuodeksi.

Jos 1 momentissa tarkoitettu rikos on ollut omiaan aiheuttamaan ainoastaan vähäistä vaaraa tai se on muut rikokseen liittyvät seikat huomioon ottaen vähäinen, rikoksenteijä on tuomittava *lievästä ydinenergiarikoksesta vankeuteen enintään kahdeksi vuodeksi tai sakkoon.*

(4 mom. kuten valiokunnan mietinnössä)

70 ja 71 §

(Kuten valiokunnan mietinnössä)

72 §

Luvaton ydinenergian käyttö ja ydinenergielain säännösten rikkominen

Joka ilman tämän lain mukaista lupaa käyttää ydinenergiaa, on tuomittava *luvattomasta ydinenergian käytöstä vankeuteen enintään kahdeksi vuodeksi tai sakkoon.*

(2 mom. kuten valiokunnan mietinnössä)

73 ja 74 §

(Kuten valiokunnan mietinnössä)

12 luku

Erinäiset säännökset

75—84 §

(Kuten valiokunnan mietinnössä)

Helsingissä 17 päivänä kesäkuuta 1986

Ulla-Leena Alppi

Niilo Koskenniemi

Irma Rosnell

IV

Ydinenergian käyttöön liittyy aina suuria riskejä ja se pysyy kaikissa olosuhteissa kuolemanvaarallisena.

Yhdysvalloissa sijaitsevaan Harrisburgin ydinvoimalaan ei vielä kukaan ole voitu mennä sisälle ja nyt Neuvostoliitossa tapahtunut Tshernobylin ydinvoimalaturma osoittaa, että ydinvoimalle kielteiset ja kriittiset mielipiteet ovat olleet oikeita. Nämä turmat osoittavat, että olemme tekemisissä todella vaarallisten asioiden kanssa, joita eivät edes huipputiedemiehetkään vielä pysty hallitsemaan.

SMP:n mielestä ydinvoimaloita suunniteltaessa ei ole kiinnitetty kyllin vakavaa huomiota paikallisiin ympäristöolosuhteisiin, lauhdeveden lämpövaikutuksiin ja yleensä radioaktiivisuuden lisääntymiseen alueella, radioaktiivisen polttoaineen kuljettamiseen voimaloihin ja radioaktiivisen jätteen poiskuljettamiseen, jätteen vaarallisenä pysymisaikaan sekä siihen, miten vakuutuskorvauksia maksetaan radioaktiivisen säteilyn uhreille, minkälaisia suunnitelmia on odottamattomien tapauksien varalta jne. SMP katsoo myös, että voimaloiden kokonaisrahoitus tulee selvittää aina siihen saakka, kunnes voimat sähköä ja lämpöä tuottavina ovat palvelleet loppuun toimittuaan kestoajansa.

Rakennetut ydinvoimalat eivät ole olleet turvallisia eikä turvallisuusjärjestelmiä ole pystytty rakentamaan niin, että myös inhimillisistä erehdyksistä ja tietokoneiden virhearvioista johtuva onnettomuusriski olisi pystytty ennakolta torjumaan.

Poliittisista puolueista vain SMP on vastustanut ja vastustaa yksiselitteisen selvästi ydinvoimaa. Myös kaikki kansanedustajamme ilmoittautuvat ydinvoimaan kielteisesti suhtautuvien joukkoon. Ennen Tshernobylin ydinvoimalassa tapahtunutta onnettomuutta oli ydinvoiman vastustajien joukko muuten huvennut lähes olemattomiin. Suurteollisuuden rahan mahti oli tuottanut vakavan tuloksen. Suuronnettomuuden ollessa tosiasia on käynyt kaikille selväksi, miten vaarallisten asioiden kanssa olemme tekemisissä. Poliitikot ja ihmiset ovat uskoneet asiantuntijoita, jotka ovat vakuuttaneet ydinvoiman taloudellisuudesta, vaarattomuudesta ja lisäksi vielä ympäristöystävällisyydestä. Nyt ovat järkyttävät tosiasiat tulleet esiin: saasteet voivat kulkeutua satojen ja jopa tuhansien kilometrien päähän ja kaikkein suurin riski on silloin, jos meidän omat voimalamme pettävät ja levittävät radioaktiivista laskeumaa maahamme.

Näiden ydinvoimavaarojen torjumiseen on olemassa vain yksi varma keino: jo olemassa olevien kaikkien ydinvoimaloiden sulkeminen ja uusien ydinvoimaloiden rakentamisen kieltäminen.

Tähän tähtäävänä toimenpiteenä SMP:n eduskuntaryhmä on toukokuussa 1986 Veikko Vennamo ensimmäisenä allekirjoittajana tehnyt laki-aloitteen Loviisan ja Olkiluodon ydinvoimaloiden käytön lopettamisesta ja uusien ydinvoimaloiden rakentamisen kieltämisestä.

Olemme jaostossa esittäneet mietintöön seuraavan kappaleen: "Sen jälkeen kun suunnitelun ydinlaitoksen sijaintikunnan asukkaille on

annettu riittävästi tietoa periaatepäätöshakemuksesta, suunnitellussa sijaintikunnassa olisi valio-kunnan mielestä järjestettävä neuvoa antava kansanäänestys ennen kuin kunnanvaltuusto tekee asiassa periaatepäätöksensä tai antaa lausuntonsa.”

Tällä lausumalla SMP olisi halunnut korostaa sijaintikunnan asukkaiden mielipiteen kuulemisen tärkeyttä tehtäessä ydinlaitoksen sijoittamis-päätöstä. SMP:n mielestä sijoituskunnan asukkailla tulee olla oikeus lausua mielipiteensä hei-

dän ja lastensa tulevaisuutta pitkälti vaarantavas-ta päätöksestä.

Lisäksi emme ole voineet yhtyä enemmistön kantaan 84 §:n viimeisessä momentissa olevien lain voimaantulon päivämäärien poistamisesta, koska se mahdollistaa tärkeiden liitännäislaitosten pitkittämisen. SMP:n näkemyksen mukaan laki pitäisi hyväksyä tärkeiden asioiden kohdalla hallituksen esittämässä muodossa ilman mietin-nössä esiin tulevia vesittämissyrkimyksiä.

Helsingissä 17 päivänä kesäkuuta 1986

Mikko Vainio

Anssi Joutsenlahti

EDUSKUNNAN
PERUSTUSLAKIVALIOKUNTA

Liite 1

Helsingissä,

15 päivänä marraskuuta 1985

Lausunto n:o 17

Valtiovarainvaliokunnalle

Valtiovarainvaliokunta on kirjeellään 19 päivästä huhtikuuta 1985 pyytänyt perustuslakivaliokunnalta lausuntoa hallituksen esityksestä n:o 16 ydinenergialaiksi ja eräksi siihen liittyviksi laeiksi. Asian johdosta ovat olleet kuultavina eduskunnan pääsihteeri Erkki Ketola, kauppa- ja teollisuusministeri Seppo Lindblom, ylijohtaja Taisto Turunen ja vanhempi hallitussihteeri Yrjö Sahrakorpi kauppa- ja teollisuusministeriöstä, filosofian ylioppilas Juha Saarinen Energiapoliittinen Yhdistys — Vaihtoehto Ydinvoimalle EVY r.y:stä, lakimies Leena Pohjanraito Suomen Kaupunkiliitosta, lakimies Kari Prättälä Suomen Kunnallisliitosta, professori Tapio Kunnas Suomen Sähkölaitosyhdistys r.y:stä, professori Mikael Hidén, professori Toivo Holopainen, tutkijaprofessori Antero Jyränki, professori Ilkka Saraviita, professori Kari S. Tikka, tekniikan tohtori Markku Nurmi ja oikeustieteen lisensiaatti Anders von Koskull. Lisäksi Finlands Svenska Kommunförbund -niminen järjestö on antanut asiasta kirjallisen lausunnon, joka on liitetty valiokunnan asiakirjoihin. Käsiteltyään asian lähinnä valtiosääntöoikeudelliselta kannalta perustuslakivaliokunta esittää kunnioittaen seuraavaa.

Lakiehdotukset

Hallituksen esitys sisältää ehdotukset ydinenergialaiksi sekä siihen välittömästi liittyväksi laiksi sähkölain muuttamisesta ja laiksi säteilysuojauslain muuttamisesta.

Ydinenergialakiehdotuksessa määritellään ne yleiset periaatteet, ehdot ja vaatimukset, jotka ydinenergian käytön on täytettävä. Ydinenergian käytön on oltava turvallista ja yhteiskunnan kokonaisedun mukaista eikä se saa edistää ydinaseiden leviämistä. Lakiin sisältyisivät luvan myöntämisen edellytykset ja muut aineelliset säännökset, joilla mainittuihin tavoitteisiin pyritään.

Laissa säädettäisiin nykyistä seikkaperäisemmin esimerkiksi toiminnan harjoittajan velvollisuuksista turvallisuudesta huolehtimiseksi, ydinjätehuollosta ja siitä, miten toiminnan harjoittajan on etukäteen turvattava ydinjätteistä huolehtiminen perustettavalle valtion ydinjätehuoltorahastolle suoritettavin maksuin ja valtiolle luovutettavin vakuuksin.

Riittävän kansanvaltaisen menettelyn omaksumiseksi tehtäessä tärkeimpiä ydinenergiaa koskevia päätöksiä ehdotuksessa edellytetään eduskunnan myötävaikutusta päätettäessä ydinvoimalaitoksen tai muun yleiseltä merkitykseltään huomattavan ydinlaitoksen rakentamisesta. Eduskunnan käsiteltäväksi tulisi valtioneuvoston asiassa tekemä periaatepäätös, jossa ydinlaitoksen rakentaminen on katsottu yhteiskunnan kokonaisedun mukaiseksi. Päätöksenteon kansanvaltaisuutta korostettaisiin myös siten, ettei valtioneuvosto voisi tehdä periaatepäätöstä, jos suunnitellun ydinlaitoksen sijaintikunta lausunnonsaan suhtautuisi kielteisesti hankkeeseen. Tämän lisäksi periaatepäätösmenttelyn liittyisi laaja kansalaisten, asianomaisten kuntien ja viranomaisten kuuleminen.

Esityksen perustelujen mukaan ydinenergialakiehdotus on käsiteltävä perustuslainsäätämisyjärjestyksessä lakiehdotuksen 15 §:n 1 momentin ja 63 §:n 2 momentin takia, koska edellinen säännös merkitsee poikkeusta perustuslaeilla vahvistettuun valtiovallan jakoon ja jälkimmäinen säännös rajoittaa Suomen täysivaltaisuutta.

Valtiosääntöoikeudellinen arviointi

Perustuslakivaliokunta on valtiosääntöoikeudellisessa arvioinnissa kiinnittänyt huomiota 1) ydinenergialakiehdotuksen 2 §:n lainsäädäntövallan delegointia tarkoittaviin säännöksiin; 2) lakiehdotuksen mukaiseen yleiseltä merkityksel-

tään huomattavan ydinlaitoksen rakentamista koskevaan päätöksentekojärjestelmään, joka tarkoittaa eduskunnan osallistumista päätöksentekoon; 3) lakiehdotuksen säännöksiin ydinjätehuoltomaksusta ja ydinjätehuoltorahastosta hallitusmuodon 61 ja 66 §:n kannalta; sekä 4) lakiehdotuksen 63 §:ään Suomen suvereniteettia koskevien perustuslakien säännösten kannalta.

Lainsäädäntövallan delegointi

Perustuslakivaliokunta on tarkastellut ydinenergialakiehdotuksen 2 §:ää, johon sisältyy lainsäädäntövallan delegointia merkitseviä säännöksiä. Pykälän 1 momentin 5 kohdan mukaan asetuksella ensiksikin säädettäisiin lain soveltamisesta saman momentin 1—4 kohdassa tarkoitettua toimintaa koskevan, muualla kuin Suomessa toteutettavan yksityisoikeudellisen sopimuksen tekemiseen ja toteuttamiseen vieraan valtion, ulkomaalaisen tai ulkomaisen yhtiön kanssa. Toiseksi asetuksella voitaisiin pykälän 3 momentin perusteella säätää lain soveltamisesta tietyin edellytyksin muihin aineisiin kuin ydinaineisiin, erinäisiin laitteisiin ja laitteistoihin sekä ydinenergia-alan tietoaineistoon, joka on saatettu kirjalliseen tai muuhun aineelliseen muotoon ja jota ei ole yleisesti saatavilla. Näissä kummassakin tapauksessa olisi laissa säädettävänä asetuksen antamisen rajoituksena voimassa, että sopimuksella, aineilla, laitteilla, laitteistoilla ja tietoaineistolla on merkitystä ydinaseiden leviämisen kannalta tai että niihin kohdistuu Suomen tekemien ydinenergia-alan kansainvälisten sopimusten velvoitteita. Kolmanneksi asetuksella voitaisiin pykälän 2 momentin nojalla säätää, ettei ydinenergialakia joltain osin sovelleta lain piiriin muutoin kuuluvaan toimintaan. Laissa säädettävänä edellytyksenä tälle olisi, että kyseinen toiminta on lain tarkoituksen kannalta merkitykseltään vähäistä.

Perustuslakivaliokunta on muun muassa lausunnossa n:o 6/1959 vp. hallituksen esityksestä n:o 72 tullitariffilaiksi ja n:o 2/1962 vp. hallituksen esityksestä n:o 27 laiksi luottoehdoista vähittäismaksukaupassa käsitellyt lainsäädäntövallan delegointia. Valiokunta on tuolloin todennut käytännössä tehdyn tavallisella lailla mahdolliseksi järjestää lain piiriin kuuluva asia osittain asetuksella, vieläpä alemmantasoisellakin säädöksellä. Delegointia on pidetty mahdollisena myös asioissa, joista perustuslain nimenomaisen säännöksen mukaan on säädettävä lailla. Tällaisissa tapauksissa on kuitenkin yleensä ollut kysymys

vain joidenkin laajempaan kokonaisuuteen kuuluvien yksityiskohtaisten sekä usein ja nopeasti muuteltavien säännösten antamisesta. Toisaalta on katsottu ehdottomasti, että kokonaisen oikeusalan siirtäminen lain piiristä alemmanasteisten säädösten varaan voi tapahtua vain perustuslainsäätämisyjärjestystä noudattaen. Tämä säätämisyjärjestys on katsottu niin ikään välttämättömäksi kysymyksen ollessa valtuutuksesta antaa säännöksiä, joilla tultaisiin kajoamaan kansalaisten perustuslaissa turvattuihin oikeuksiin. Valiokunta on lisäksi tähdentänyt sitä, että valtuutus voidaan antaa vain perustuslainsäätämisyjärjestyksessä, jos valtuuslailla tehdään mahdolliseksi jätää valtiosäännön keskeisiin periaatteisiin.

Viimeksi perustuslakivaliokunta on käsitellyt lainsäädäntövallan delegointia lausunnossa n:o 4/1984 vp. hallituksen esityksestä n:o 38 työttömyysturvalaiksi ja eräksi siihen liittyviksi laeiksi sekä n:o 13/1985 vp. hallituksen esityksestä n:o 238/1984 vp. valtion virkamieslainsäädännön uudistamisesta ja siihen liittyvästä lakialoitteesta. Ensiksi mainitussa lausunnossa käsiteltiin lainsäädäntövallan delegointia tarkoitettavia työttömyysturvalakiehdotuksen kohtia. Valiokunta piti asianmukaisena säätää lailla eräistä asetuksen tasoon jätettäviksi ehdotetuista seikoista, mutta ei katsonut, että lakiehdotus olisi delegoinnin takia pitänyt käsitellä perustuslainsäätämisyjärjestyksessä. Jälkimmäisessä lausunnossa perustuslakivaliokunta sen sijaan katsoi kysymyksen olevan erältä osalta perustuslainvastaisesta lainsäädäntövallan delegoinnista, koska virkamiehen velvollisuus asua määrättyllä paikkakunnalla koskettava hallitusmuodon 7 §:ssä turvattua asuinpaikan valitsemisen vapautta ja koska lakiehdotuksen mukaan tästä velvollisuudesta olisi säädetty asetuksella. Valiokunta ehdotti asianomaista säännöstä muutettavaksi siten, että laissa säädetään kyseisen perusoikeuden rajoittamisen edellytykset, kun taas tarkemmat säännökset perusoikeutta rajoittavan velvollisuuden sisällöstä voidaan antaa asetuksella.

Lakiehdotuksen 2 §:n 2 momentin tarkoittama asetuksenantovaltuus ei ole ehdotuksen mukaisesti rajattuna ja myös lakiehdotuksen 76 § huomioon ottaen olennaisen merkityksellinen koko lainsäädäntötoimen tavoitteen kannalta. Kysymys on sellaisesta käytännössä verraten tavanomaisesta lainsäädäntövallan delegoinnista, joka asialliselta merkitykseltään on rinnastettavissa soveltamisäännösten antamiseen ja joka niin muodoin ei valtiosääntöoikeudellisesti arvioiden ole merkittävä.

Kaksi muuta lakiehdotuksen 2 §:ään perustuvaa asetuksenantovaltuutta koskee lain soveltamisalan laajentamista yksityisoikeudellisen sopimuksen tekemiseen ja toteuttamiseen, erinäisiin aineisiin, laitteisiin ja laitteistoihin sekä ydinenergia-alan tietoaaineistoon. Tarkoituksena on muun muassa saattaa tällaiset toiminnot lakiehdotuksen 8 §:stä ilmenevän yleisen luvanvaraisuussäännön piiriin.

Valtiosääntöoikeudellisesti arvioiden keskeistä on, että varsinainen luvanvaraisuus perustuu jo lakiin ja että laissa ilmaistaan sangen täsmälliset edellytykset asetuksenantajan säädösvallan käytölle. Kysymys on lisäksi siitä, että lakiehdotuksen 2 §:n 1 momentin 1—4 kohdan muodostamaan laajaan toimintojen kokonaisuuteen verrattuna eräät yksityiskohdat jätettäisiin asetuksella säädettäväksi lain soveltamisalan piiriin. Asetuksenantajalle ehdotetun valtuuden piiriin kuuluvien toimintojen johdosta saattaa lisäksi ilmetä tarpeita muuttaa sääntelyä tapauskohtaisesti ja näin ollen myös sillä tavoin usein ja nopeasti kuin perustuslakivaliokunta on eräissä aikaisemmissa kannanotoissaan tarkoittanut.

Asetuksenantovaltuuden tarkoitettamien toimintojen luvanvaraistaminen liittyy lisäksi hallitusmuodon 6 §:n omaisuudensuoja- ja 10 §:n sananvapaussäännöksiin. Vaikka asetuksenantovaltuus kieltämättä merkitsee sitä, että perusoikeuksia voidaan rajoittaa asetuksentasoisin säännöksin, on edellä jo mainittujen seikkojen ohella huomion arvoista, että kysymys on erittäin painavan yleisen edun mukaisesta rajoituksesta, mikä ilmenee asetuksenantajan säädösvallan käytölle laissa asetetuista edellytyksistä. Verrattuna aiemmin mainitussa perustuslakivaliokunnan lausunnossa n:o 13/1985 vp. tarkasteltuun tilanteeseen nyt käsiteltävänä oleva lakiehdotus eroaa olennaisesti juuri tässä suhteessa, koska tuolloin esillä ollut valtion virkamieslakiehdotus tarkoitti jättää asianomaisen perusoikeuden rajoittamisen kokonaan asetuksen tasolle.

Edellä esittämillään perusteilla perustuslakivaliokunta katsoo, että ydinenergialakiehdotuksen 2 §:n tarkoittama lainsäädäntövallan delegointi voidaan toteuttaa tavallista lainsäädäntöjärjestystä käyttäen. Valiokunta ei kuitenkaan pidä asianmukaisena 2 §:n 3 momentin mukaisen delegoinnin osalta, että lakitekstistä ei välittömästi ilmene delegoinnin merkitsevän mahdollisuutta saattaa kyseiset toiminnot lakiehdotuksen 8 §:n mukaisen luvanvaraisuussäännön piiriin.

Eduskunnan asema päätettäessä yleiseltä merkitykseltään huomattavan ydinlaitoksen rakentamisesta

Lakiehdotuksen 11 §:ssä määritellään yleiseltä merkitykseltään huomattavan ydinlaitoksen käsite ja säädetään tuollaisen laitoksen rakentamisen edellyttävän valtioneuvoston periaatepäätöstä siitä, että ydinlaitoksen rakentaminen on yhteiskunnan kokonaisedun mukaista. Jos valtioneuvosto periaatepäätöksessään katsoo ydinlaitoksen rakentamisen olevan yhteiskunnan kokonaisedun mukaista, on valtioneuvoston lakiehdotuksen 15 §:n nojalla viipymättä annettava tällainen periaatepäätös eduskunnan tarkastettavaksi. Tämän johdosta voi eduskunta kumota periaatepäätöksen sellaisenaan tai päättää, että se jää sellaisenaan voimaan.

Asian valtiosääntöoikeudellisen arvioinnin kannalta perustuslakivaliokunta viittaa lausuntoon n:o 7/1976 vp. hallituksen esityksestä n:o 53 laiksi Antellin kokoelmien ja rahavarain hallinnon ja hoidon uudelleen järjestämisestä. Valiokunta totesi lausunnossaan, että eduskunnan tehtävät on osoitettu perustuslaissa ja välittömästi perustuslain säännöksiin nojaavissa alemmantasoisissa säädöksissä eikä eduskunnalle siten ole mahdollista tavallisessa lainsäätämisyjärjestyksessä annetulla lailla antaa uusia tehtäviä, joita perustuslaissa ei ole lainkaan mainittu. Koska yleiseltä merkitykseltään huomattavan ydinlaitoksen rakentamista koskevan valtioneuvoston periaatepäätöksen tarkastaminen on uusi ja valtiopäiväjärjestyksen 63 §:ää sanatakkasti tulkiten myös uudenmuotoinen eduskunnalle tuleva tehtävä, perustuslakivaliokunta edellä mainituilla perusteilla katsoo lakiehdotuksen 15 §:n olevan sellainen hallitusmuodon ja valtiopäiväjärjestyksen säännöksistä poikkeava säännös, joka on säädettävä perustuslainsäätämisyjärjestyksessä.

Arvioidessaan lakiehdotusta tältä osin muulta kuin valtiosääntöoikeudelliselta kannalta perustuslakivaliokunta pitää välttämättömänä, että eduskunta osallistuu ydinlaitoksen rakentamista koskevan päätöksen tekemiseen. Koska kysymys on yhteiskuntapoliittiselta ja kansantaloudelliselta merkitykseltään erittäin tärkeästä asiasta, on eduskunnan mukanaolo päätöksenteossa täysin luonnollista. Tässä mielessä lakiehdotus on oikeansisältöinen, koska eduskunnan ratkaisusta jää riippumaan, pysyykö valtioneuvoston tekemä periaatepäätös voimassa vai ei.

Esityksen mukaisen päätöksentekojärjestelmän vaihtoehtona on esityksen perusteluissa todettu mahdollisuus ratkaista lailla kysymys yleiseltä merkitykseltään huomattavan ydinlaitoksen rakentamisesta. Tällöin eduskunta asiaa tarkoittavaan hallituksen esitykseen tai edustajan tekemään lakialoitteeseen sisältyvän lakiehdotuksen käsittelyssä päättäisi asiallisesti ydinlaitoksen rakentamisesta ja myös siihen mahdollisesti kytkeytyvistä rajoittavista ehdoista. Tällainen eduskunnan tavanomaiseen käsittelytapaan kuuluva päätöksenteko olisi perustuslakivaliokunnan käsityksen mukaan toteutettavissa valtiopäiväjärjestyksen 66 §:ssä säädettyä käsittelyä noudattaen.

Eduskunnan asemaan lakiehdotuksen mukaisessa päätöksenteossa vaikuttaa olennaisesti, millainen eduskunnan tarkastettavaksi toimitettava valtioneuvoston periaatepäätös on täsmällisyydeltään ja päätöksessä käsiteltävien seikkojen määrän osalta. Lakiehdotuksesta selviää valtioneuvoston periaatepäätöksen tekemisen edellytyksenä olevan, että yhtäältä suunnitellun ydinlaitoksen sijaintikunta on puoltanut laitoksen rakentamista ja että toisaalta ei ole ilmennyt seikkoja, jotka osoittaisivat, ettei laitosta ilmeisesti voida rakentaa lakiehdotuksen 6 §:n mukaisen turvallisuustason täyttävällä tavalla. Perustuslakivaliokunta pitää kiistattomana, että näiden periaatepäätöksen laillisuusedellytysten toteamiseksi tarvittavien seikkojen on käytävä ilmi eduskunnan tarkastettavaksi toimitettavasta päätöksestä tai sen perusteluista. Lakiehdotuksesta ilmenee lisäksi, että laillisuusedellytysten täytyessä valtioneuvoston on harkittava periaatepäätöstä yhteiskunnan kokonaisedun kannalta kiinnittäen erityisesti huomiota ydinlaitoshankkeen tarpeellisuuteen maan energiahuollon kannalta, ydinlaitoksen suunnitellun sijaintipaikan sopivuuteen ja ydinlaitoksen ympäristövaikutuksiin sekä ydinpolttoaine- ja ydinjätehuollon järjestämiseen. Perustuslakivaliokunnan mielestä on selvää, että myös näiden harkintaperusteiden soveltamisen kannalta keskeisten tietojen tulee käydä ilmi periaatepäätöksen yhteydessä samoin kuin sen, kuinka kyseisiä seikkoja on arvioitu toisiinsa nähden päätöstä tehtäessä. Valiokunta korostaa eduskunnan päätöksenteon kannalta niiden tietojen merkitystä, jotka koskevat ydinlaitoshankkeen taloudellisuutta sekä periaatepäätöksen hakijan suunnitelmia niin sanotusta välivarastoinnista ja loppusijoituksesta. Yleisesti valiokunta kiinnittää huomiota siihen, että periaatepäätöksen tulisi tiedollisesti antaa perusteita asian sellaiselle eduskuntakäsittelylle, jossa voidaan yhteiskuntapolitiikan ja

kansantaloudellisten vaikutusten kannalta arvioida periaatepäätöksen hyväksymisen vaihtoehtoja.

Perustuslakivaliokunta on tarkastellut lakiehdotuksen 15 §:ää myös eduskuntakäsittelyn muotojen ja menettelytapojen kannalta. Valiokunnan käsityksen mukaan ei ole estettä rinnastaa valtiopäiväjärjestyksen 63 §:n kannalta valtioneuvoston periaatepäätöstä käsittelytavan osalta mainitun pykälän 4 kohdassa tarkoitettuihin eduskunnan tarkastettaviksi saatettuihin asetuksiin sekä valtioneuvoston ja ministeriön päätöksiin. Siksi valtioneuvoston periaatepäätös on ennen asian lopullista käsittelyä täysistunnossa käsiteltävä valmistelevasti asianomaisessa erikoisvaliokunnassa. Eduskunnassa periaatepäätöksen johdosta tehtävän päätöksen suhteen lakiehdotus on yksiselitteinen, koska eduskunta kumoaa päätöksen sellaisenaan tai päättää, että päätös jää sellaisenaan voimaan. Eduskunnan päätös voi näin ollen olla vain joko periaatepäätöksen kumoava tai sen voimaan jätävä eikä eduskunnan päätös voi olla esimerkiksi ehdollinen. Valtiosääntöoikeudellista estettä ei ole kuitenkaan sille, että asianomaisen erikoisvaliokunnan mietinnössä, jonka pohjalta asia ratkaistaan täysistunnossa, on kannanottoja, jotka asiallisesti ottaen — joskaan eivät oikeudelliselta sitovuudeltaan — ovat ehdon kaltaisia. Lisäksi perustuslakivaliokunta viittaa eduskunnan työjärjestyksen 44 §:n 3 momentissa säänneltyyn niin sanottujen toivomusponsien ehdottamismenettelyyn ja tarkastettavien asetusten ja päätösten käsittelyssä joskus esiintyneeseen käytäntöön, jonka mukaan eduskunta on sisällyttänyt lausumia tarkastettavan säädöksen johdosta tekemäänsä päätökseen.

Vaikka periaatepäätös voidaan käsittelytavan osalta rinnastaa asetusten ja muiden säädösten tarkastamiseen, on eduskunnan rooli perustuslakivaliokunnan käsityksen mukaan periaatepäätöksen yhteydessä kuitenkin merkittävämpi kuin säädöksiä tarkastettaessa. Tämä johtuu siitä, että eduskunta periaatepäätöksen osalta toisin kuin käytännössä yleensä säädöksiä tarkastaessaan ei pelkäänsä kontrolloita, pysykö päätös joissakin rajoissa, vaan eduskunta arvioi periaatepäätöstä lähinnä yhteiskunnallisilla perusteilla. Tämä ero voitaisiin perustuslakivaliokunnan käsityksen mukaan ottaa lakitekstissä ehdotettua paremmin huomioon esimerkiksi säätämällä, että valtioneuvoston on viipymättä annettava periaatepäätös eduskunnan tarkastettavaksi ja päätettäväksi.

Perustuslakivaliokunta toteaa, ettei lakiehdotuksen 15 §:n otsikko ilmaise täsmällisesti eduskunnan asemaa ja merkitystä päätöksenteossa.

Pykälän sisältöä, varsinkin valiokunnan edellä esittämän johdosta, vastaisi paremmin esimerkiksi otsikko "Ilmoitus eduskunnalle ja eduskunnan päätös".

Ydinjätehuoltomaksu

Ydinenergialakiehdotuksen mukaan niin sanottu jätehuoltovelvollisen on maksettava ydinjätehuoltomaksu. Jätehuoltovelvollisena pidetään sitä ydinenergian käyttöön luvan saanutta, jonka toiminnan seurauksena syntyy tai on syntynyt ydinjätettä. Jätehuoltovelvollisen on varauduttava näiden jätteiden ydinjätehuoltoon kuuluvien toimenpiteiden aiheuttamiin kustannuksiin muun muassa maksamalla kalenterivuositain ydinjätehuoltomaksu.

Ydinjätehuoltomaksun oikeudellista luonnetta tulee arvioida ensisijaisesti hallitusmuodon veroja koskevan 61 §:n ja maksuja koskevan 62 §:n perusteella. Perustuslakivaliokunta on vakiintuneessa käytännössään katsonut verolle ja niin sanotulle veronluonteiselle maksulle olevan ominaista pyrkimys rahoittaa valtion menoja. Hallitusmuodon 62 §:n mukaiselle maksulle taas on pidetty tyyppillisenä sitä, että maksu on vastike julkisen vallan palveluista.

Kunkin jätehuoltovelvollisen suorittamat ydinjätehuoltomaksut muodostavat tämän jätehuoltovelvollisen rahasto-osuuden valtion ydinjätehuoltorahastossa. Jätehuoltovelvollinen saa rahasto-osuuteensa kytkeytyvän takaisinlainausoikeuden, joka voi lisäksi ulottua jätehuoltovelvollisen osakkeenomistajiin. Rahaston varoja käytetään aikanaan niiden ydinjätehuoltomenojen kattamiseen, jotka kuuluvat kyseisen ydinjätteiden tuottajan huolehtimisvelvollisuuden piiriin.

Näistä syistä ydinjätehuoltomaksu on perustuslakivaliokunnan käsityksen mukaan siinä määrin vastikkeellinen suoritus, ettei maksua voida pitää sellaisena veronluonteisena maksuna, josta olisi säädettävä hallitusmuodon 61 §:n johdosta verolakiin kohdistuvat vaatimukset täyttävällä lailla. Ydinjätehuoltomaksua ei voida pitää myöskään hallitusmuodon 62 §:ssä tarkoitettuna maksuna, koska se ei ole vastike esimerkiksi viranomaisen virkatoimista. Maksu ei ole myöskään sellainen lainvastaiseen tekoon liittyvä rangaistuksenluonteinen taloudellinen seuraamus, jota perustuslakivaliokunta on käsitellyt lausunnoissa n:o 3/1977 vp. (joukkoliikenteen tarkastusmaksu) ja n:o 2/1981 vp. (ylikuormamaksu).

Ydinjätehuoltomaksu on perustuslakivalio-

kunnan käsityksen mukaan erikoislaatuinen ydinjätehuoltorahastoon suoritettava maksu, jota ei ole mahdollista sijoittaa oikeudellisesti mihinkään edellä mainituista luokista.

Perustuslakivaliokunta on tarkastellut vielä, olisiko ydinjätehuoltomaksulla sellaisia pakkolainalle ominaisia piirteitä, joiden vuoksi lakiehdotusta olisi tältä osin tutkittava hallitusmuodon 6 §:n omaisuudensuojasäännöksen kannalta. Perustuslakivaliokunta on lausunnossa n:o 6/1976 vp. hallituksen esityksestä n:o 40 laiksi vuoden 1975 veronpalautusten maksamisen lykkäämisestä todennut olevan pakkolainalle tyyppillistä, että kansalainen joutuu suorittamaan valtiolle tietyn varallisuuserän, joka aikanaan maksetaan hänelle takaisin. Koska ydinjätehuoltomaksun suorittamisvelvollisuuden ensisijaisena tarkoituksena on turvata ydinjätehuoltomenojen kattaminen ja rahaston varoja lakiehdotuksen 52 §:n 2 momentista ilmenevällä tavalla vain toissijaisesti ja rajoitusti voidaan käyttää valtion tarpeisiin, perustuslakivaliokunta katsoo, ettei kysymyksessä ole pakkolaina eikä siihen verrattavakaan toimenpide, joka olisi toteutettava perustuslainsäätämisyjärjestystä käyttäen.

Ydinjätehuoltorahasto

Lakiehdotuksen 38 §:n mukaan perustetaan ydinjätehuollon kustannuksiin varautumista varten valtion tulo- ja menoarvion ulkopuolella oleva, kauppa- ja teollisuusministeriön alainen ja sen hoidossa olevan valtion ydinjätehuoltorahasto.

Tulo- ja menoarvion ulkopuolisista rahastoista säädetään hallitusmuodon 66 §:ssä. Sen 1 ja 2 momentti muodostavat perustuslakivaliokunnan käsityksen mukaan kokonaisuuden, jolla on merkitystä arvioitaessa, voidaanko rahasto perustaa tavallista lainsäädäntöjärjestystä noudattaen vai vaatiiko perustaminen perustuslainsäätämisyjärjestysten käyttämistä.

Hallitusmuodon 66 §:n 1 momentti sisältää valtiontalouden hoitoa koskevan pääsäännön, jonka mukaan tulo- ja menoarvioon on otettava varainhoitovuoden tulot ja menot. Lähtökohtana siten on, että tulo- ja menoarvion tulee käsittää kaikki valtion tulot ja menot. Poikkeuksen tähän muodostaa saman pykälän 2 momentti. Sen mukaan on erikseen säädetty siitä, onko tulo- ja menoarvion ulkopuolelle jätettävä jokin rahasto, joka ei ole tarkoitettu vuotuisia valtion tarpeita varten.

Perustuslakivaliokunta on lausunnossa n:o 7/1963 vp. hallituksen esityksistä n:o 122 ja 134 laeiksi maataloustuotteiden markkinoimisrahastosta annetun lain muuttamisesta todennut hallitusmuodon 66 §:n 2 momentista vakiintuneen käytännön mukaan johtuvan, että rahasto voidaan perustaa tavallisessa lainsäätämisyjärjestyksessä säädetyllä lailla, jos seuraavat kaksi edellytystä ovat olemassa: rahasto ei määrältään saa muodostua vuotuseen tulo- ja menoarvioon verrattuna niin suureksi, että eduskunnalle hallitusmuodon mukaan kuuluva budjettivalta sen johdosta joutuisi vaaraan tulla loukatuksi, eikä rahastoa saa perustaa valtion vuotuisia tarpeita varten.

Edellä mainituista edellytyksistä perustuslakivaliokunta katsoo niin sanotun suuruuskriteerin käyttökelpoisuuden olevan verraten vähäinen, koska lain säätämisyvaiheessa rahaston suuruuden arvioiminen tapahtuu usein varsin epävarmalla pohjalta. Käsiteltävänä olevan ydinjätehuoltorahaston suuruus riippuu olennaisesti ydinenergian käytön ja vastaavasti ydinjätehuoltotoimenpiteiden laajuudesta. Koska suuruuskriteeri on johdettavissa eduskunnan budjettivallan loukkamattomuudesta ja koska lakiehdotuksen mukaan eduskunta on ratkaisevasti mukana yleiseltä merkitykseltään huomattavan ydinlaitoksen rakentamisesta päätettäessä, perustuslakivaliokunta katsoo, ettei puheena olevan edellytyksen osalta ole eslettä käsitellä lakiehdotusta tavallisessa lainsäädäntöjärjestyksessä.

Mitä tulee siihen edellytykseen, että rahastoa ei saa perustaa valtion vuotuisia tarpeita varten, perustuslakivaliokunta katsoo tämän edellytyksen ilmaisevan hallitusmuodon säännöksen taustan ja tarkoituksen huomioon ottaen, että vuotuisilla valtion menoilla on ymmärrettävä valtion säännöllisesti, siis vuosittain toistuvia tarpeita kuten esimerkiksi palkkausmenoja. Koska jatkuvan, vuosittain toistuvan toiminnan rahoittaminen tulo- ja menoarvion ulkopuolisen rahaston kautta loukkaa eduskunnan budjettivaltaa enemmän kuin epäsäännöllisemmän tai lyhytaikaisemman toiminnan rahoittaminen rahaston varoin, on jatkuvan vuosittain toistuvan toiminnan rahoittaminen ulkopuolisesta rahastosta mahdollista toteuttaa vain perustuslainsäätämisyjärjestyksessä säädetyllä lailla.

Ydinjätehuoltorahaston perustamisella on tarkoitus varautua kauempaan olevaan kuin välittömään lähitulevaisuuteen sijoittuvaan ajankohtaan, jolloin lakiehdotuksen mukaiset jätehuoltotoimenpiteet tulevat suoritettaviksi. Koska rahastointi tapahtuu tällä tavoin tulevaa toimintaa

varten ja koska tuolloinkaan jätehuoltotoimenpiteet eivät ole rajattomasti vuosittain toistuvia jätehuoltovelvollisen huolehtimisvelvollisuuden lakatessa ydinjätteiden loppusijoitukseen, perustuslakivaliokunta katsoo, ettei ydinjätehuoltorahasto ole vuotuisia valtion tarpeita varten eikä hallitusmuodon 66 §:n 2 momentti siten edellytä poikkeamista tavallisesta lainsäädäntöjärjestyksestä.

Ydinenergi lakiehdotuksen 63 §

Lakiehdotuksen 63 §:n 1 momentti koskee säteilyturvakituksen oikeuksia ydinenergi alaisissa ja Suomea velvoittavissa ydinenergia-alan kansainvälisissä sopimuksissa edellytetyssä valvonnassa. Pykälän 2 momentin perusteella eräin osin samanlaiset valvontaoikeudet olisivat näiden kansainvälisten sopimusten tarkoittaman valvonnan edellyttämässä laajuudessa myös sellaisilla Suomen hallituksen hyväksymillä henkilöillä, jotka säteilyturvakituksen edustajan läsnäollessa suorittavat sopimuksissa tarkoitettua valvontaa.

Perustuslakivaliokunta on useaan otteeseen käsitellyt Suomen perustuslakien kannalta kysymystä vieraan valtion virkamiehen mahdollisuudesta käyttää julkista valtaa Suomen alueella. Viitaten asiaa koskevaan uusimpaan lausuntoon n:o 2/1985 vp. hallituksen esityksestä n:o 235/1984 vp. kansainvälisen yleissopimuksen tullirikosten estämistä, tutkintaa ja ehkäisemistä varten annettava keskinäisestä hallinnollisesta avusta ja sen liitteiden eräiden määräysten hyväksymisestä perustuslakivaliokunta katsoo lakiehdotuksen 63 §:n 2 momentin antavan vieraan valtion tai kansainvälisen järjestön edustajalle oikeuden käyttää itsenäisesti julkista valtaa Suomessa, mikä ei ole sopusoinnussa Suomen perustuslakien, varsinkin hallitusmuodon Suomen suvereniteettia koskevien säännösten kanssa. Asian valtiosääntöoikeudelliseen arviointiin ei vaikuta, että nyt voimassa olevien sopimusten edellyttämät ulkomaalaisen valvontaoikeudet on jo saatettu Suomen valtionsisäisesti voimaan, koska lakiehdotuksen puheena oleva kohta merkitsee valtuutuksen antamista saattaa tavallista lainsäädäntöjärjestyttä käyttäen tällaiset suvereniteetiloukkaukset voimaan tulevaisuudessa, mikäli ne osoittautuvat tarpeellisiksi. Näin ollen lakiehdotus on 63 §:n 2 momentin takia käsiteltävä perustuslainsäätämisyjärjestyksessä.

Edellä esitettyyn viitaten perustuslakivaliokunta, jolla ei ole muuta huomautettavaa halli-

tuksen esitykseen sisältyvien lakiehdotusten johdosta, kunnioittaen lausuntonaan esittää,

että ehdotus ydinenergialaiksi on käsiteltävä valtiopäiväjärjestyksen 67 §:ssä säädettyssä järjestyksessä, ja

että ehdotukset laiksi sähkölain muuttamisesta ja laiksi säteilysuojauslain muuttamisesta on käsiteltävä valtiopäiväjärjestyksen 66 §:ssä säädettyssä järjestyksessä.

Perustuslakivaliokunnan puolesta:

Ben Zyskowicz

Ilkka O. Jumppanen

Asian ratkaisevaan käsittelyyn valiokunnassa ovat ottaneet osaa puheenjohtaja Zyskowicz, varapuheenjohtaja A. Kempainen, jäsenet Aaltio, Alho, Anttila, Eenilä, Hämäläinen, Jansson,

Kärhä, J. Mikkola, Muroma, Nieminen, Peltola, Pokka, Skinnari ja Viinanen sekä varajäsen Ketunen.

Eriäviä mielipiteitä

I

Olen hallituksen esityksestä ydinenergialaiksi, sen 11 ja 15 §:n valtiosääntöoikeudellisessa arvioinnissa päätyneen perustuslakivaliokunnan enemmistön mielipiteestä poikkeavaan hallitusmuodon 2 §:n tulkintaan *eduskunnan vallasta ja asemasta* yleiseltä merkitykseltään huomattavan ydinlaitoksen rakentamista koskevaa periaatepäätöstä tehtäessä. Tästä syystä ja myös siksi, ettei perustuslakivaliokunnan enemmistö ole lausunnossaan hallituksen esityksestä n:o 16 ydinenergialaiksi ja eräksi siihen liittyviksi laeiksi myöskään tutkinut esitystä hallitusmuodon 6 §:ssä kansalaisen perusoikeudeksi säädetyn *hengenturvan* kannalta, esitän eriävänä mielipiteenäni seuraavaa:

Perustuslakivaliokunnan enemmistö on lausunnossaan asiaa millään tavoin tutkimatta ja tulkintaansa lainkaan perustelematta omaksunut hallitusmuodon 2 §:ssä säädetystä vallan kolmija-

osta saman tulkinnan, mikä ilmenee hallituksen esityksen 15 §:n yksityiskohtaisista perusteluista ja minkä tulkinnan varaan hallituksen esityksen 11 ja 15 § on rakennettu, nimittäin, että yleiseltä merkitykseltään huomattavan ydinlaitoksen rakentamista koskeva, yhteiskunnan kokonaisedun pohjalta tehtävä periaatepäätös kuuluisi toimeenpanovallan alaan, olisi siis hallintoasia.

En voi yhtyä tällaiseen hallitusmuodon 2 §:n *edustuksellisen kansanvallan ja vallan kolmijaon tulkintaan*. Tätä tulkintaa vastaan puhuu selvästi hallitusmuodon 2 §:n 1 momentissa ilmaistu edustuksellisen kansanvallan periaate, joka luonnollisesti on tärkein koko säännöstä ajatellen. Sen mukaan "valtiovalta Suomessa kuuluu kansalle, jota edustaa valtiopäiville kokoontunut eduskunta" — eikä valtioneuvosto, saati ministeriö. Koko edustuksellisen kansanvallan käsite on väärin ymmärretty, jos yhteiskunnan kaikkein merkittä-

vimmissä asioissa ensisijaisen ratkaisuvallan katsotaan kuuluvan toimeenpanovallalle eikä eduskunnalle. *Hallitusmuodon 2 §:n 1 momentin valtiovalta-käsite* pitää välttämättä sisällään ratkaisuvallan yhteiskunnan merkittävimmissä kysymyksissä, jollainen ehdottomasti on yleiseltä merkitykseltään huomattavan ydinlaitoksen perustamisesta päättäminen. Onhan ratkaisu tehtävä yhteiskunnan kokonaisedun pohjalta.

Hallitusmuodon 2 §:n tulkinnassa ei voida vedota vakiintuneeseen käytäntöön, ellei tätä käytäntöä todisteta oikeaksi. — Korkein päätösvalta on ydinvoima-asioissa ollut ja on nykyisinkin kauppa- ja teollisuusministeriöllä. Sen, että tämä käytäntö on väärä, todistaa parhaiten itse hallituksen esitys ydinenergiaksi, jossa päätösvalta nyt esitetään annettavaksi valtioneuvostolle. Sen, että valta vielä sittenkin on väärässä paikassa, väärällä valtiolimellä, todistaa samainen hallituksen esitys, jonka perusteluissa korostetaan riittävän kansanvaltaisen menettelyn omaksumista tehtäessä tärkeimpiä ydinenergiaa koskevia päätöksiä ja edellytetään eduskunnan myötävaikutusta päätettäessä ydinvoimalaitoksen tai muun yleiseltä merkitykseltään huomattavan ydinlaitoksen rakentamisesta. Myös perustuslakivaliokunnan enemmistö pitää välttämättömänä eduskunnan osallistumista ydinlaitoksen rakentamista koskevan päätöksen tekemiseen ja toteaa lausunnossaan: "Koska kysymys on yhteiskuntapolitiiselta ja kansantaloudelliselta merkitykseltään erittäin tärkeästä asiasta, on eduskunnan mukanaolo päätöksenteossa täysin luonnollista."

— Vaikka hallituksen esityksen perusteluissa ja valiokunnan enemmistön lausunnossa lähdetään eduskunnan mukanaolosta ja pidetään ydinlaitoksen perustamispäätöstä hallintoasiana, perustelut kuitenkin puhuvat selvästi hallintoasiaksi katsomista vastaan. — Se, mitä hallituksen esityksen perusteluissa edelleen puhutaan päätöksenteon kansanvaltaisuuden korostamisesta esimerkiksi edellyttämällä ydinlaitoksen sijaintikunnan suostumusta ja laajaa kuulemismenettelyä sekä julkisten tilaisuuksien järjestämistä kansalaisten mielipiteiden saattamiseksi valtioneuvoston tietoon, kaikki tämä todistaa hallituksen esityksessä omaksuttua ja perustuslakivaliokunnan lausunnossa esitettyä hallitusmuodon 2 §:n tulkintaa vastaan. — Näin keskeinen ja merkittävä kansanvallan kysymys ei saa eikä voi olla hallintoasia. Sen tulee kuulua ja olisi tullut alun alkaenkin kuulua eduskunnan päätösvaltaan HM 2 §:n 1 momentin nojalla.

Kun perustuslakivaliokunta on ainoa oikeutet-

tu perustuslakien tulkitsija, olisi valiokunnan enemmistön tullut oivaltaa, että hallituksen esityksen 11 ja 15 § olisivat välttämättä edellyttäneet valiokunnalta selvää ja perusteltua tulkintaa siitä, mille valtioelimelle, eduskunnalle vaiko valtioneuvostolle, päätösvalta tärkeimmissä ydinenergiaa koskevilla asioissa hallitusmuodon 2 §:n nojalla kuuluu.

Jos perustuslakivaliokunnan enemmistö olisi suostunut lausunnossaan tutkimaan hallituksen esityksessä ydinenergiaksi esiintyvää uutta käsitettä *yhteiskunnan kokonaisuus*, valiokunnan enemmistö olisi mitä ilmeisimmin päätenyt tulkitsemaan hallitusmuodon 2 §:ää niin, kuin sitä minun mielestäni on tulkittava, jos ja kun edustuksellisen kansanvallan ja sille pohjaavan vallan kolmijaon perustalle rakennetaan eli että *päätösvalta kuuluu eduskunnalle* eikä valtioneuvostolle. Tämän tulkinnan pohjalta valiokunnan enemmistö olisi päätenyt siihen luonnolliseen ja johdonmukaiseen johtopäätökseen, että *ydinenergialaisissa on säädettävä, että periaatepäätös ydinvoimalaitoksen rakentamisesta on annettava eduskunnalle lain eikä valtioneuvoston päätöksen muodossa*.

Erillislain muodossa antamisen mahdollisuus on mainittu myös hallituksen esityksen 15 §:n perusteluissa. Perustuslakivaliokunnan enemmistökin esittää lausunnossaan tämän vaihtoehdon, muttei ota kantaa sen puolesta. Lausunnossa todetaan myös: "Tällainen eduskunnan tavanomaiseen käsittelytapaan kuuluva päätöksenteko olisi perustuslakivaliokunnan käsityksen mukaan toteutettavissa valtiopäiväjärjestyksen 66 §:ssä säädettyä käsittelyä noudattaen." — Sitä perustuslakivaliokunnan enemmistö ei lausunnossaan halunnut todeta, että *siis myös lepäämäänjättämismenettely olisi mahdollinen*.

Kun tiedetään kansalaisten keskuudessa esiintyvän voimakasta vastustusta uutta ydinvoimalaa kohtaan, lakiesitys uuden ydinvoimalan perustamisesta mitä ilmeisimmin jäisi lepäämään yli vaalien. Kansanedustajien joukossa lienee riittävä määrä ydinvoimalan vastustajia. — Onko sitten tämä asiointila ollut ja missä määrin vaikuttamassa hallituksen esityksen valmisteluun ja vaihtoehdon valintaan ja perustuslakivaliokunnan käsitteilyyn ja lausuntoon, tätäkin on pakko ainakin sisimmässään kysyä. Tiedetäänhän toisaalta sekin, miten voimallisesti elinkeinoelämä vaatii pikaista päätöstä uuden ydinvoimalan rakentamisesta ja miten monet kansanedustajatkin ovat ydinvoiman lisäämisen kannalla. — Joka tapauksessa jää ihmettelemään, miksi perustuslakivalio-

kunnan enemmistö ei näin merkittävässä ja kauaskantoisessa asiassa suostunut suorittamaan perusteellista ja objektiivista hallitusmuodon tutkintaa ja tulkintaa eikä vaatimaan periaatepäätöstä annettavaksi eduskunnalle lain muodossa.

Perustuslakivaliokunnan enemmistö katsoo hallituksen esityksen tavoin, että kysymys on eduskunnalle tulevasta uudesta ja uudenmuotoisesta tehtävästä — hallintoasiasta — ja että tästä syystä lakiesityksen 15 § on säädettävä VJ 67 §:n tarkoittamassa vaikeutetussa säätämisyjärjestyksessä. — Minun tulkintani mukaan samaan vaikeutettuun säätämisyjärjestykseen päädytään vastakkaisesta näkökulmasta ja vastakkaisin perusteluin eli siitä syystä, että eduskunnalle hallitusmuodon 2 §:n 1 momentin nojalla kuuluvaa valtaa on hallituksen esityksen 11 ja 15 §:ssä delegoitu eli siirretty valtioneuvostolle, katsottu vanhan käytännön pohjalta hallinnolle kuuluvaksi.

Jotenkin asiattomalta vaikuttaa valiokunnan enemmistön lausunnon perusteluissa oleva viittaus lausuntoon n:o 7/1976 vp. Antellin kokoelmien rahavarain hoidon uudelleenjärjestämisestä. Yhteiskunnan kokonaisedun pohjalta ratkaistava yleiseltä merkitykseltään huomattava ydinlaitos on näet aivan toisen luokan asia kuin jokin Antellin kokoelmat.

Koska periaatepäätös ydinvoimalaitoksen rakentamisesta voidaan siis tehdä myös lain muodossa, ja koska ei perustuslakivaliokunnan enemmistön lausunnosta sen enempää kuin hallituksen esityksen perusteluistakaan ilmene yhden yhtäkään estettä tai perustelua sille, miksi tätä

vaihtoehtoa ei voitaisi käyttää, katson, ettei ole olemassa minkäänlaista lailliseen oikeusjärjestykseen perustuvaa eikä edes moraalista oikeutusta sille, että ko. periaatepäätös kuitenkin säädettäisiin tehtäväksi valtioneuvoston päätöksen muodossa. *Täysin tarpeettomaksi todettavaan perustuslain loukkaamiseen ei tulisi ryhtyä VJ 67 §:nkään säätämisyjärjestyksessä.*

Jos hallitusmuodon loukkaamisen vaihtoehto kaikesta huolimatta sittenkin valitaan, ei voitane tulla muuhun käsitykseen, kuin että tämä tapahtuu tarkoituksenmukaisuussyistä, esimerkiksi lepäämäänjättämissännösten kiertämiseksi.

Perustuslakivaliokunnan enemmistö ei lausunnossaan myöskään suostunut tutkimaan hallituksen esitystä ydinenergialaiksi hallitusmuodon 6 §:n 1 momentissa säädetyn kansalaisen hengen turvan kannalta. Näin olisi tullut tehdä, koska ydinenergialakiesityksen hyväksyessään eduskunta samalla ottaa myönteisen kannan ydinvoiman käyttöön ja lisäämiseenkin, koska näiden pohjalle koko lakiesitys rakentuu. Ydinvoiman käytön hyväksyminen on lakiesityksen lähtökohta. — Vastustan ydinvoiman käyttöä, koska katson ydinvoiman, erityisesti ydinjätteen säilytyksen, aiheuttavan merkittävän yleisvaaran, vaarantavan kansalaisten hengen kauas tulevaisuuteen — ikuisiksi ajoiksi voidaan sanoa. Tästä syystä, siis hallitusmuodon 6 §:n 1 momentin pohjalta päädyin siihen tulkintaan, että hallituksen esitys ydinenergialaiksi on kokonaisuudessaan — eikä siis ainoastaan sen 15 § — säädettävä VJ 67 §:n säätämisyjärjestyksessä.

Helsingissä 15 päivänä marraskuuta 1985

Paula Eenilä

II

Perustuslakivaliokunta pitää välttämättömänä, että eduskunta osallistuu ydinlaitoksen rakentamista koskevan päätöksen tekemiseen. Tätä välttämättömyyttä ei perustella valtiosääntöoikeudellisesti, vaan lausunnossa sanotaan, että eduskunnan mukanaolo päätöksenteossa on täysin luonnollista, koska asia on yhteiskuntapoliittisesti ja kansantaloudellisesti erittäin tärkeä.

Hallituksen esityksen 1 §:n mukaan lain tarkoitus on pitää ydinenergian käyttö yhteiskunnan kokonaisedun mukaisena ja varmistaa erityisesti, että ydinenergian käyttö on ihmisen ja ympäristön kannalta turvallista eikä edistä ydinaseiden leviämistä. Lakiesityksen 14 §:n mukaan ydinlaitoksen perustamista koskevassa periaatepäätöksessä on harkittava yhteiskunnan kokonaisetua ja

otettava huomioon ydinlaitoksesta aiheutuvat hyödyt ja haitat.

Ydinlaitoksen hyötyjen ja haittojen perusteella arvioitu yhteiskunnan kokonaisuus ei voi olla ristiriidassa hallitusmuodon 6 §:n mukaisten kansalaisen perusoikeuksien kanssa. Kun ydinlaitoksen perustamista koskevassa periaatepäätöksessä ratkaistaan kansalaisen hengen turvan kannalta keskeisiä edellytyksiä, päätös on tehtävä lailla eikä siten, että eduskunta vain hyväksyy tai hylkää valtioneuvoston tekemän periaatepäätöksen.

Valiokunnan olisi pitänyt tarkastella kansalaisen hengen turvan kannalta myös jäteongelmaa, jolle ei tällä hetkellä ole tiedossa pysyvästi turvallisia ratkaisuja. Ydinenergi laissa ei voida tästä syystä antaa säteilyturvakeskukselle 33 §:ssä esitettyä valtuutta hyväksyä ydinjätteiden pysyvä loppusijoitus. Sen sijaan laissa tulisi määrätä, että säteilyturvakeskuksen on valvottava, että ydinjätteiden sijoitus on aina muutettavissa, mikäli sijoitusratkaisu käy vaaralliseksi ympäristölle.

Helsingissä 15 päivänä marraskuuta 1985

Kati Peltola

Arvo Kemppainen

EDUSKUNNAN
ULKOASIAINVALIOKUNTA

Liite 2

Helsingissä,
15 päivänä lokakuuta 1985
Lausunto n:o 2

Valtiovarainvaliokunnalle

Valtiovarainvaliokunta on kirjeellään 19 päivältä huhtikuuta 1985 pyytänyt ulkoasiainvaliokunnalta lausuntoa hallituksen esityksestä n:o 16 ydinenergialaiksi ja eräksi siihen liittyviksi laeiksi. Asian johdosta on ollut kuultavana vt. lähetystöneuvos Kari-Veikko Salonen ulkoasiainministeriöstä. Käsiteltyään asian toimialansa osalta ulkoasiainvaliokunta esittää kunnioittaen seuraavaa.

Hallituksen esityksessä ehdotetaan säädettäväksi ydinenergialaki, jossa määrättäisiin ne yleiset periaatteet, ehdot ja vaatimukset, jotka ydinenergian käytön on täytettävä. Ydinenergian käytön on siten oltava turvallista ja yhteiskunnan kokonaisedun mukaista. Se ei myöskään saa edistää ydinaseiden leviämistä. Lakiin sisältyvät ne luvan myöntämisen edellytykset ja muut aineelliset säännökset, joilla edellä mainittuihin tavoitteisiin pyritään. Laissa ilmaistaisiin tyhjentävästi ja nykyistä huomattavasti seikkaperäisemmin esimerkiksi toiminnan harjoittajan velvollisuudet turvallisuudesta huolehtimiseksi. Niin ikään nykyistä yksityiskohtaisemmin säädettäisiin erityisesti ydinjätehuollosta sekä siitä, miten toiminnan harjoittajan on etukäteen turvattava ydinjätteistä huolehtiminen perustettavalle valtion ydinjätehuoltorahastolle suoritettavien maksuin ja valtiolle luovutettavien vakuuksin. Ehdotuksen mukaan viranomaisilla olisi myös käytössään tehokkaat keinot tarpeen vaatiessa käskyin ja kielloin puuttua ydinenergian käyttöön.

Ulkoasiainvaliokunta korostaa tässä yhteydessä, että Suomi on kansainvälisessä politiikassa johdonmukaisesti pyrkinyt osana turvallisuuspolitiikkaansa ajamaan ydinaseiden leviämisen estämiseen tähtävää linjaa. Suomi on myös omalta osaltaan valtiosopimuksin sitoutunut pitämään ydinenergian käytössä vain rauhanomaisiin sovellutuksiin. Tämä kannanotto sisältyy lakiehdotukseen yleisenä periaatteena, jonka mu-

kaan ydinräjähteiden hallussapitäminen, tuonti ja käyttäminen Suomessa on kielletty.

Ydinenergian rauhanomaisen käytön kannalta merkityksellisin on vuonna 1970 voimaan tulleen ydinaseiden leviämisen estämistä koskevan sopimuksen eli ydinsulkusopimuksen (SopS 11/70) se määräys, jossa ydinaseettomat valtiot sitoutuvat alistamaan kaiken ydinenergian rauhanomaisen käytön Kansainvälisen Atomienergiajärjestön (IAEA) valvontaan. IAEA:n valvonnan yksinomaista tarkoituksena on järjestön kanssa erikseen tehdyn sopimuksen mukaan todeta, että ydinainetta ei siirretä rauhanomaisesta toiminnasta ydinaseisiin tai muihin ydinräjähteisiin. Järjestöllä ei ole valtuuksia yrittää estää tällaisia siirtoja, vaan sen tulee vain raportoida epäilyksistään tai havainnoistaan Yhdistyneiden Kansakuntien turvallisuusneuvostolle tai yleiskokoukselle.

Voidakseen suorittaa tarkastuksia Suomessa IAEA:n edustajan täytyy saada Suomen hallitukselta henkilökohtainen hyväksyminen. Kutakin erillistä tarkastuskäyntiä varten hän tarvitsee lisäksi IAEA:n valtuutuksen. Valvontasopimuksessa järjestölle ja sen tarkastajille taataan tiettyjä oikeuksia, joiden käyttö on kuitenkin rajoitettu kulloiseenkin tarpeeseen valvonnan kannalta ja usein edellyttäen vielä erillistä sopimusta Suomen viranomaisten kanssa. IAEA:n valvonnan piiriin kuuluu periaatteessa kaikki Suomessa oleva lähtöaine ja erityinen halkeamiskelpoinen aine. Täysimittaisen valvonnan piiriin aineet kuitenkin tulevat vasta, kun ne ovat koostumukseltaan ja puhtaudeltaan polttoaineen valmistukseen tai väkevöintiin soveltuvia.

Kun Suomi on valtiosopimuksin sitoutunut sallimaan IAEA:n ja eräissä tapauksissa myös kahdenvälisten sopimusten toisen sopimuspuolen edustajien suorittaa täällä sopimuksissa edellytettyn valvonnan kannalta tarpeellisia tarkastuksia ja

ottaa näytteitä, ulkoasiainvaliokunta pitää tarpeellisena, että nämä oikeudet johdonmukaisuuden ja selvyyden vuoksi sisältyvät ydinenergian käyttöä säätelevään lainsäädäntöön. Tämän vuoksi valiokunta korostaa hallituksen esitykseen sisältyvän lakiehdotuksen 63 §:n 2 momentin tarpeellisuutta.

Liittymällä ydinsulkusopimukseen Suomi on sitoutunut olemaan ottamatta vastaan, hankkimatta tai valmistamatta ydinaseita tai muita ydinräjähteitä. Suomi on niin ikään ratifioinut Moskovassa vuonna 1963 tehdyn sopimuksen ydinasekokeiden kieltämiseksi ilmakehässä, ulkoavaruudessa ja veden alla (SopS 1/64). Suomi on myös vuonna 1981 allekirjoittanut ydinmateriaalin suojelemista koskevan sopimuksen, joka koskee sopimuksessa mainittujen ydinmateriaalien kuljetusten turvajärjestelyjä. Sopimusta ei ole toistaiseksi ratifioitu.

Tässä yhteydessä ulkoasiainvaliokunta toteaa vielä että Suomen, Norjan, Ruotsin ja Tanskan välillä näiden maiden välisten rajojen läheisyy-

teen rakennettavien ydinlaitosten turvallisuus-kysymyksiin liittyvän yhteydenoton suuntaviivoista solmitun sopimuksen (SopS 19/77) perusteella laitoksen rakentajamaan viranomaisten on tehtävä naapurimaan viranomaisille ilmoitus ydinlaitoksen sijoituspaikasta, rakentamis- tai käyttöluvan myöntämisestä tai lupaehtojen muuttamisesta, jotta asianomainen naapurimaa voisi esittää näkökantansa ja huomautuksensa ennen asian käsittelyä. Sopimuksen mukaista on tehdä ilmoitus jo periaatepäättövaiheessa.

Hallituksen esityksen perusteluihin ja saamaansa selvitykseen viitaten ulkoasiainvaliokunta pitää hallituksen esitystä tarpeellisena ja tarkoituksenmukaisena sekä puoltaa sen hyväksymistä.

Edellä esitettyyn viitaten ulkoasiainvaliokunta kunnioittaen lausuntonaan esittää,

ettei sillä ole huomauttamista toimialansa osalta hallituksen esitykseen sisältyvän lakiehdotuksen hyväksymiselle.

Ulkoasiainvaliokunnan puolesta:

Jutta Zilliacus

Ilkka O. Jumppanen

Asian ratkaisevaan käsittelyyn valiokunnassa ovat ottaneet osaa varapuheenjohtaja Zilliacus, jäsenet Aaltonen, Elo, Helminen, Juhantalo,

Kanerva, Kortesalmi, E. Laine, Paasio, Puolanne, Pursiainen, Tuomaala ja Väänänen sekä varajäsen Pohjala.

EDUSKUNNAN
LAKI- JA TALOUSVALIOKUNTA

Liite 3

Helsingissä

14 päivänä helmikuuta 1986

Lausunto n:o 1

Valtiovarainvaliokunnalle

Valtiovarainvaliokunta on 22 päivänä maaliskuuta 1985 päivätyllä kirjeellään pyytänyt laki- ja talousvaliokunnan lausuntoa hallituksen esityksestä n:o 16/1985 vp. ydinenergialaiksi ja eräksi siihen liittyviksi laeiksi.

Laki- ja talousvaliokunnassa ovat asiantuntijoina olleet kuultavina teollisuusneuvos Ilkka Mäkipentti ja vanhempi hallitussihteeri Yrjö Sahrakorpi kauppa- ja teollisuusministeriöstä, toimituspäällikkö Matti Vehkalahti ja vanhempi hallitussihteeri Auvo Haapanala ympäristöministeriöstä, ylitarkastaja Jorma Nyrhilä liikenneministeriöstä, hallitusneuvos Kauko Vartiainen, toimituspäällikkö Matti Vuorio ja eversti Matti Hyvärinen puolustusministeriöstä, ylitarkastaja Leo Rantanen sosiaali- ja terveysministeriöstä, vanhempi budjettisihteeri Kare Turtiainen valtiovarainministeriöstä, ylitarkastaja Pentti Partanen sisäasiainministeriöstä, valtiosihteeri Klaus Törnudd ja apulaisosastopäällikkö Holger Rotkirch ulkoasiainministeriöstä, suunnittelija Sakari Ervola maa- ja metsätalousministeriöstä, lainsäädäntöneuvos Jarmo Vuorinen oikeusministeriöstä, pääjohtaja Jan-Erik Jansson merenkulkuhallituksesta, tullineuvos Tauno Piikki tullihallituksesta, ylijohdaja Runo Savisaari vesihallituksesta, ylilääkäri Pertti Weckström lääkintöhallituksesta, piiripäällikkö Jaakko Itäkannas Uudenmaan työsuojelupiiristä, ylijohdaja Antti Vuorinen, osastopäällikkö Antti Niitylä ja laboratorion johtaja Tapio Rytömaa säteilyturvakeskuksesta, osastopäällikkö Martti Uotila Suomen Kaupunkiliitosta, apulaisosastopäällikkö Jukka Kero Suomen Kunnallisliitosta, jaostopäällikkö Henrik Wickström Finlands svenska kommunförbundista, kaupunginjohtaja Uljas Mäkelä Rauman kaupungista, kunnanhallituksen puheenjohtaja Raimo Viinamäki ja kunnanjohtaja Juhani Niinimäki Eurajoen kunnasta,

kunnanvaltuuston puheenjohtaja Veikko Heinola Lavian kunnasta, pääjohtaja Pekka Jauho Valtion teknillisestä tutkimuskeskuksesta edustaan myös Atomienergieneuvottelukuntaa, pääsihteeri Esko Joutsamo Suomen luonnonsuojeluliitto ry:stä, fil.kand. Olli Tammilehto Energiapoliittinen yhdistys — Vaihtoehto ydinvoimalle EVY ry:stä, ylijohdaja Kalevi Kauranne ja tohtori Martti Salmi Geologian tutkimuskeskuksesta, varatuomari Jukka Ahtela Suomen Työnantajain Keskusliitosta, talouspoliittinen sihteeri Antero Tuominen Suomen Ammattiliittojen Keskusjärjestöstä, toiminnanjohtaja Alarik Kujala Akavasta, energiapoliittinen asiantuntija Kari Teppola Teollisuuden Keskusliitosta, lakimies Seppo Salisma Suomen Sähköalan Työntekijäinliitosta, agronomi Ilpo Mattila Maataloustuottajain Keskusliitosta, agronomi Ola Rosendahl Svenska Lantbruksproducenternas Centralförbundista, johtaja Anders Palmgren ja varatuomari Juhani Santaholma Imatran Voima Oy:stä, varatuomari Klaus Luotonen Teollisuuden Voima Oy:stä, työntekijäjärjestöjen pääluottamusmies Lauri Lyly Imatran Voima Oy:n Loviisan ydinvoimalaitokselta ja professori Mikko Viitasalo.

Hallituksen esitys

Hallituksen esityksessä ehdotetaan säädettäväksi ydinenergialaki, jossa määriteltäisiin ne yleiset periaatteet, ehdot ja vaatimukset, jotka ydinenergian käytön on täytettävä. Ydinenergian käytön on oltava turvallista ja yhteiskunnan kokonaisedun mukaista eikä se saa edistää ydinaseiden leviämistä. Lakiin sisältyisivät ne luvan myöntämisen edellytykset ja muut aineelliset säännökset, joilla edellä mainittuihin tavoitteisiin pyri-

tään. Laissa ilmaistaisiin tyhjentävästi ja nykyistä huomattavasti seikkaperäisemmin esimerkiksi toiminnan harjoittajan velvollisuudet turvallisuudesta huolehtimiseksi. Nykyistä huomattavasti yksityiskohtaisemmin säädettäisiin erityisesti ydinjätehuollosta ja siitä, miten toiminnan harjoittajan on etukäteen turvattava ydinjätteistä huolehtiminen perustettavalle valtion ydinjätehuoltorahastolle suoritettavin maksuin ja valtiolle luovutettavin vakuuksin.

Tehtäessä tärkeimpiä ydinenergiaa koskevia päätöksiä ehdotuksessa edellytetään eduskunnan myötävaikutusta päätettäessä ydinvoimalaitoksen tai muun yleiseltä merkitykseltään huomattavan ydinlaitoksen rakentamisesta. Eduskunnan käsiteltäväksi tulisi valtioneuvoston asiassa ensin tekemä periaatepäätös, jossa ydinlaitoksen rakentaminen on katsottu yhteiskunnan kokonaisedun mukaiseksi. Päätöksenteon kansanvaltaisuutta korostettaisiin myös siten, ettei valtioneuvosto voisi tehdä periaatepäätöstä, jos suunnitellun ydinlaitoksen sijaintikunta lausunnossaan suhtautuisi hankkeeseen kielteisesti. Lakiehdotuksen mukaan myös muunlaista kansalaisten mielipiteiden kuulemistä etukäteen olisi suoritettava.

Lakiehdotuksen mukaan kaikki tärkeimmät ydinenergian käyttöön tarvittavat päätökset tekisi valtioneuvosto eikä kauppa- ja teollisuusministeriö kuten nykyisin. Ydinenergia-alan hallinto jäisi pääosin nykyiselleen. Ehdotuksessa on kuitenkin otettu huomioon ympäristöministeriön keskeinen asema ympäristöasioita johtavana ja yhteensovittavana viranomaisena sekä korostettu säteilyturvakeskuksen asemaa alan valvontaviranomaisena.

Ydinenergilain säännöksiä sovellettaisiin nykyisestä poiketen myös kaivos- ja rikastustoimintaan, jonka tarkoituksena on uraanin tai toriumin tuottaminen. Päätöksentekomenettelyn yksinkertaistamiseksi ja päällekkäisten menettelyjen välttämiseksi ehdotetaan sähkölakiin ja säteilysuojalakiin tehtäväksi pienehköjä muutoksia.

Ehdotetut säännökset on tarkoitettu saattaa voimaan mahdollisimman pian, kuitenkin niin, että lain voimaan tullessa käynnissä olevaa toimintaa koskevat luvat lakkaavat olemasta voimassa viimeistään viiden vuoden kuluttua lain voimaantulosta.

Valiokunnan kannanotot

Laki- ja talousvaliokunta on käsitellyt esitystä toimialansa perusteella ensisijaisesti kunnallishal-

linnon ja ympäristön kannalta. Valiokunta pitää ehdotettua lainsäädäntöä tarpeellisena ja tarkoituksenmukaisena sekä esittää sen hyväksymistä eräin huomautuksin ja muutoksin.

Voimassa oleva atomienergilaki (356/57) siihen myöhemmin tehtyine muutoksineen sekä sen nojalla annetut säännökset ja määräykset ovat osoittautuneet vanhentuneiksi. Atomienergilain soveltamisalaa ei voida pitää nykyajan tarpeita vastaavana, koska se ei koske muun muassa laitoksia, joissa käsitellään tai käytetään pelkästään ydinjätteitä. Myös tällaiset laitokset olisi saatava samanlaisen valvonnan ja päätöksenteon piiriin kuin muutkin ydinlaitokset. Atomienergi- ja säteilysuojalakeihin sisältyvät lupa-, menettely- ja turvallisuussäännökset eivät kaikilta osin ole osoittautuneet riittäviksi. Muun muassa tärkeimmät ydinlaitoksen turvallisuustasoon liittyvät määräykset annetaan nykyisin lupaehdoissa ja säteilyturvakeskuksen ohjeissa, joiden noudattamiseen lupaehdot velvoittavat. Tällaista järjestelyä valiokunnan mielestä ei voida pitää hyväksyttävänä ja asianmukaisena. Merkittävänä puutteena atomienergialaissa on lisäksi se, että laissa on varsin suppeasti säädetty ydinjätehuollon järjestämisestä ja sen varmistamisesta.

Hallituksen esitys on osoittautunut hyvin valmistelluksi. Lakiehdotuksen voimaantumisen voidaan katsoa edistävän ydinenergian käytön turvallisuutta ja ehdotus merkitsee olennaista parannusta nykyiseen tilanteeseen.

Yksityiskohtaiset huomautukset

Lakiehdotuksen 15 §:n mukaan valtioneuvosto on velvollinen antamaan ydinvoimalaitoksen tai muun yleiseltä merkitykseltään huomattavan ydinlaitoksen rakentamista koskevan periaatepäätöksensä eduskunnan käsiteltäväksi. Eduskunta voi tällöin kumota valtioneuvoston tekemän päätöksen sellaisenaan tai päättää, että se jää sellaisenaan voimaan. Valiokunta korostaa puheena olevan säännöksen tarpeellisuutta, koska kysymyksessä on muun muassa yhteiskuntapoliittiselta ja ympäristön kannalta katsoen tärkeä päätös, jolla on myös kansantaloudellista merkitystä.

Lakiehdotuksessa on kiinnitetty suurta huomiota yleiseltä merkitykseltään huomattavan ydinlaitoksen rakentamisen tiedottamiseen ja kansalaisten vaikutusmahdollisuuksien lisäämiseen. Valiokunta pitää tätä suuntausta asianmukaisena. Kunnallisen itsehallinnon kannalta merkittävä on ehdotus, ettei valtioneuvosto voi tehdä

yleiseltä merkitykseltään huomattavan ydinlaitoksen rakentamisen periaatepäätöstä, jos suunnitellun ydinlaitoksen sijaintikunta suhtautuu lausunnossaan kielteisesti hankkeeseen. Tämän lisäksi periaatepäätösmenettelyyn on tarkoitus liittää hyväksyttävänä pidettävä laaja kansalaisten, naapurikuntien ja viranomaisten kuuleminen. Kansalaisten mielipiteiden huomioon ottamiseksi on viranomaisten ennen periaatepäätöksen tekemistä järjestettävä lisäksi erityisiä julkisia tilaisuuksia, joissa kansalaiset voivat esittää mielipiteitään valtioneuvoston tietoon saatettavaksi.

Valiokunta toteaa, että lakiehdotuksessa on otettu huomioon ympäristöministeriön asema ympäristöasioita johtavana ja yhteensovittavana viranomaisena. Valiokunta pitääkin välttämättömänä, että ympäristön- ja luonnonsuojelua sekä vesiensuojelua koskevia asioita käsittelevä ministeriö on omalta osaltaan vaikuttamassa muun muassa ydinlaitoksen rakentamista koskevan periaatepäätöksen sisältöön antamalla hakemuksesta lausuntonsa ennen asian ratkaisemista valtioneuvostossa.

Lakiehdotuksessa on korostettu säteilyturvakeskuksen asemaa alan valvontaviranomaisena ja sen tehtäviä on nykyisestä jonkin verran lisätty. Valiokunnan saaman selvityksen mukaan säteilyturvakeskuksen työtä vaikeuttavat ydinturvallisuustyötä suorittavan henkilöstön vaihtuvuus sekä useassa eri paikassa kaupunkia sijaitsevat puutteelliset, riittämättömät ja tarkoitukseensa soveltumattomat toimitilat, jotka aiheuttavat pysyvää toiminnallista hehtomuutta. Henkilöstön vaihtuvuutta kuvaa mm. se, että säteilyturvakeskuksen ydinturvallisuusosastolta, jonka kokonaisuusvahvuus on noin 60 henkilöä, on vuosina 1980—1984 siirtynyt pääosin yksityissektorin palvelukseen vuosittain 2—7 asiantuntijaa.

Valiokunta toteaa, että turvallisuusvalvonnan laatu ja uskottavuus riippuvat ratkaisevasti turvallisuusviranomaisen toimintaedellytyksistä. Tämän vuoksi valiokunta pitää välttämättömänä, että säteilyturvakeskuksen käytössä on riittävä ja asianmukaisen koulutuksen saanut kokenut henkilökunta sekä tarkoitukseensa soveltuvat asianmukaiset toimitilat. Niin ikään säteilyturvakeskuksen käytössä olevan laitteiston tulee vastata kulloisenkin ajankohdan vaatimuksia.

Ydinenergialakiehdotuksen 61 §:n 1 momentin mukaan säteilysuojauksesta sekä ydinaineen ja ydinjätteen kuljetuksesta on voimassa, mitä niistä on erikseen säädetty. Säteilysuojauksesta on säädetty vuonna 1957 annetussa säteilysuojauslaissa

(174/57) ja -asetuksessa (328/57), joita kumpaaikin on myöhemmin eräiltä osin tarkistettu. Valiokunnan saaman selvityksen mukaan säteilysuojauslainsäädäntö on asiasisällöltään osittain vanhentunutta eikä se monilta yksityiskohdiltaan enää vastaa olemassa olevaa tietoa. Tämän vuoksi valiokunta pitää välttämättömänä, että kiireellisesti ryhdytään toimenpiteisiin säteilysuojauslainsäädännön uudistamiseksi.

Lakiehdotuksen 21 §:n 2 momentin mukaan ydinenergian käyttöön ei saa ryhtyä siihen myönnetyn luvan perusteella ennen kuin säteilyturvakeskus on todennut, milloin toiminta sitä edellyttää, että mm. vahingonkorvausvastuu toiminnan yhteydessä sattuvan ydinvahingon varalta on järjestetty siitä säädettyllä tavalla. Lakiehdotuksen 61 §:n 2 momentin mukaan vastuusta ydinvahingosta on voimassa, mitä siitä on erikseen säädetty. Atomivastuulain (484/72) 18 §:ssä on säädetty Suomessa sijaitsevan ydinlaitoksen haltijan vastuun enimmäismääristä. Lainkohdan mukaan enimmäismäärä samasta ydintapahtumasta johtuneista ydinvahingoista on 42 miljoonaa markkaa. Valtioneuvostolla on oikeus, ottaen huomioon laitoksen koko tai laatu, kuljetuksen laajuus taikka muut asiaan vaikuttavat seikat, vahvistaa vastuumäärä alemmaksi, ei kuitenkaan 21 miljoonaa markkaa pienemmäksi.

Atomivastuulaisissa säädetty vahingonkorvausmäärien enimmäismäärät ovat valiokunnan mielestä nykyaikana kansalaisten oikeusturvan huomioon ottaen riittämättömät. Tämän vuoksi valiokunta pitää välttämättömänä, että kiireellisesti selvitetään puheena olevien vahingonkorvausmäärien enimmäismäärien riittävyys ja että ryhdytään pikaisiin toimenpiteisiin kysymyksessä olevien säännösten tarkistamiseksi ottaen huomioon myös Suomen kansainvälisoikeudelliset velvoitteet. Samalla tulisi selvittää atomivastuulain muidenkin säännösten vanhentuneisuus ja ryhtyä toimenpiteisiin niiden tarkistamiseksi.

Lakiehdotuksen 6 §:n mukaan ydinenergian käytön on oltava turvallista eikä siitä saa aiheutua vahinkoa ihmisille, ympäristölle tai omaisuudelle. Tavoitteeksi on asetettu vaaran pitäminen mahdollisimman vähäisenä. Kokonaan sitä ei voida poistaa, mutta lakiehdotuksessa kiellettyjen vaikutusten syntyminen voidaan kuitenkin ehkäistä riittävin suojaus- ja turvallisuustoimenpitein sekä turvaamalla tieteen ja tekniikan viimeisen tason hyödyntäminen.

Edellä lausuttuun viitaten valiokunta toteaa, että sen mielestä ydinenergian käytön on oltava mahdollista lakiehdotuksessa säädettyjen

edellytysten täytyessä. Esityksen mukaan turvallisuuteen tähtäävän sääntelyn monimutkaisuudesta ja yksityiskohtaisuudesta seuraa, että turvallisuustason saavuttamiseksi välttämättömät toimenpiteet määrätään lakia alemmanasteisilla säännöksillä ja määräyksillä. Puheena olevan 6 §:n uudeksi sanamuodoksi valiokunnalle on esitetty useitakin muutosehdotuksia. Kun 6 §:n tulkinnassa kiinnitetään huomiota myös hallituksen esityksen perusteluista ilmeneviin näkökohtiin, niin valiokunnan mielestä pykälää ei ole aihetta muuttaa vaan se tulisi hyväksyä hallituksen esityksen mukaisena.

Yleiseltä merkitykseltään huomattavan ydinlaitoksen rakentaminen edellyttää lakiehdotuksen 11 §:n mukaan periaatepäätöksen hakemista valtioneuvostolta. Hakemuksesta kauppa- ja teollisuusministeriön on hankittava säteilyturvakeskuksen alustava turvallisuusarvio ja pyydettyä lausunto ympäristöministeriöltä sekä suunnitellun ydinlaitoksen sijaintikunnan kunnanvaltuustolta ja naapurikunnilta. Lakiehdotuksen 14 §:n 1 momentin mukaan ennen kuin valtioneuvosto tekee 11 §:ssä tarkoitetun periaatepäätöksen, sen on todettava, että suunnitellun ydinlaitoksen sijaintikunta on 12 §:ssä tarkoitetussa lausunnosaan puoltanut ydinlaitoksen rakentamista. Näin ollen ydinlaitoksen sijoittaminen kuntaan ei ole mahdollista ilman asianomaisen kunnan suostumusta, minkä lisäksi lakiehdotuksen mukaan myös ydinjätteiden laajamittaista loppusijoitusta toteuttavan laitoksen sijoittaminen edellyttää asianomaisen kunnan suostumuksen. Valiokunta pitääkin erittäin tärkeänä, että lakiehdotuksen 11 §:ssä tarkoitetun ydinlaitoksen rakentaminen edellyttää ydinlaitoksen sijaintikunnan suostumuksen.

Valiokunnalle on esitetty, että myös ydinlaitoksen sijaintikunnan naapuri- ja lähikuntien tulisi saada ydinlaitoksen sijoittamiseen suurempi vaikutusmahdollisuus kuin mitä hallituksen esityksessä on ehdotettu. Valiokunta esittää näkemysensä, että naapuri- ja lähikuntien asemaa tulisi tosin vahvistaa, mutta ei kuitenkaan niin paljon, että edellytettäisiin naapurikuntien suostumusta. Valiokunnan mielestä naapuri- ja lähikuntien vaikutusmahdollisuutta voitaisiin lisätä esimerkiksi sillä, että periaatepäätöksen hakemisen yhteydessä 12 §:ssä tarkoitettu lausunto tulisi hankkia myös rakennuslaissa tarkoitettulta seutukaavaliitolta, tai jos ydinlaitoksen sijaintikunta rajoittuisi kahteen tai useampaan seutukaavaliittoon, näiltä seutukaavaliitoilta. Tällä tavoin seutukaavaliiton jäsenkunnat voisivat omalta osal-

taan vaikuttaa kauppa- ja teollisuusministeriölle annettavan lausunnon sisältöön ja sen kautta saada mielipiteensä hankkeesta valtioneuvoston tietoon.

Yleiseltä merkitykseltään huomattavan ydinlaitoksen rakentaminen edellyttää lakiehdotuksen 11 §:n mukaan valtioneuvoston periaatepäätöstä siitä, että ydinlaitoksen rakentaminen on yhteiskunnan kokonaisedun mukaista. Yleiseltä merkitykseltään huomattavia ovat mm. sellaiset ydinenergian aikaansaamiseen käytettävät laitokset, joiden lämpöteho on enemmän kuin 50 megawattia. Hallituksen esityksen mukaan Suomessa tällä hetkellä toimivien kaupallisten ydinvoimalaitosten lämpöteho on noin 1 400—2 200 megawattia laitosta kohden, mikä osoittaa, että kaikki maassamme käytännössä kysymykseen tulevat kaupalliset ydinvoimalaitokset olisivat yleiseltä merkitykseltään huomattavia. Suomessa käytössä oleva Triga-tutkimusreaktori samoin kuin valtaosa muistakin nykyisin eri puolilla maailmaa käytössä olevista tutkimusreaktorityypeistä jää huomattavasti alle edellä mainitun 50 megawatin lämpötehorajan.

Valiokuntakäsittelyn aikana on keskusteltu mm. siitä, pitäisikö myös lämpötehoaan 50 megawatin tai sitä pienemmän ydinlaitoksen osalta olla asianomaisen sijaintikunnan suostumus ydinlaitoksen rakentamiseen ja muutoinkin noudattaa niitä periaatteita, joita 50 megawattia suuremman ydinlaitoksen rakentamisesta ehdotetaan säädettäväksi. Valiokunnan saaman selvityksen mukaan lämpötehoaan 50 megawatin tai sitä pienemmät ydinenergian aikaansaamiseen käytettävät laitokset tulevat käytännössä olemaan lakiehdotuksen 3 §:n 5 kohdassa tarkoitettuja tutkimusreaktoreita, joita ei käytetä ydinenergian tuottamiseen vaan jotka ovat ainoastaan tutkimuskäytössä. Tämän vuoksi valiokunta ei katso aiheelliseksi ehdottaa muutosta kysymyksessä olevaan lakiehdotuksen 11 §:n 2 momentin 1 kohtaan. Valiokunta pitää kuitenkin tärkeänä, että teknistä kehitystä seurataan, ja mikäli lämpötehoaan 50 megawatin tai sitä pienempiä ydinlaitoksia otetaan muuhun kuin tutkimuskäyttöön, tulee lain 11 §:ää tarkistaa.

Lakiehdotuksen 16 §:n 1 momentin mukaan luvan ydinlaitoksen rakentamiseen ja käyttämiseen myöntää valtioneuvosto. Hallituksen esityksen mukaan valtioneuvosto ei kuitenkaan ole velvollinen lämpötehoaan 50 megawatin tai sitä pienemmän ydinlaitoksen osalta pyytämään sijaintikunnan lausuntoa. Valiokunnan mielestä sijaintikunnan kuuleminen myös näissä tapauk-

sisä on välttämätöntä. Tämän vuoksi valiokunta pitää tärkeänä, että ydinenergia-asetukseen otetaan säännös asianomaisen sijaintikunnan kuulemisesta silloin kun kysymys on lämpöteholtaan 50 megawatin tai sitä pienemmän ydinlaitoksen rakentamisesta ja käyttämisestä.

Lakiehdotuksen mukainen ydinlaitoksen määritelmä ei tee eroa sen suhteen, onko ydinlaitos kiinteä vai liikuteltava. Tämän vuoksi myös liikuteltaviin ydinlaitoksiin sovellettaisiin ydinlaitosta koskevia säännöksiä. Voimassa olevan maa- ja vesialueen sekä ilmatilan valvonnasta annetun asetuksen (185/63, muutettu 656/80) mukaan vierailuluvan vieraan valtion alukselle myöntää puolustusministeriö. Ydinenergialakiehdotuksen 22 §:n 2 momentin mukaan luvan kulkuvälineessä käytettävän ydinlaitoksen käyttämiseen tilapäisesti Suomen alueella antaisi kauppa- ja teollisuusministeriö. Valiokunnalle on esitetty, että tällaisessa tapauksessa luvan myöntävänä viranomaisena kauppa- ja teollisuusministeriön sijasta tulisi olla puolustusministeriö.

Valiokunta toteaa, että ydinenergialakiehdotuksen 22 §:n 2 momentin säännös ja edellä mainittu maa- ja vesialueen sekä ilmatilan valvonnasta annettu asetus tulisivat rinnakkain sovellettaviksi vieraan valtion ydinreaktorilla varustetun aluksen pyrkiessä Suomen alueelle tilapäistä käyntiä varten. Ydinenergia-alan säännösten tarkoituksena on tällöin varmistua siitä, että ydinreaktorin käyttäminen, huomioon ottaen myös aluksessa oleva ydinpolttoaine ja ydinjätteet, tapahtuu turvallisesti ja lakiehdotuksen 7 §:n periaatteet huomioon ottaen. Turvallisuusseikkojen lisäksi on siten aluksen turva- ja valmiusjärjestelyjen oltava riittävät. Myös ydinenergia-alan kansainvälisten sopimusten määräyksiä on noudatettava. Esimerkkinä voidaan mainita ydinaseiden leviämisen estämistä koskeva sopimus ja ydinvastuusta solmitut sopimukset. Myös säteilyturvakeskuksen valvontaoikeuksien soveltaminen voi tulla kysymykseen. Mikäli lainsäädännön vaatimuksia ei voida täyttää, ei myöskään lupaa voida myöntää. Jos lupa myönnetään, joudutaan siihen sisällyttämään ne yksityiskohtaiset ehdot, joilla lain vaatimusten täyttymisestä voidaan varmistua.

Edellä lausutun perusteella valiokunnan mielestä puheena olevia lupamenettelyitä ei voida yhdistää vaan tällaisessa tapauksessa kumpaakin säädöstä tulisi soveltaa itsenäisesti. Tämän vuoksi ja kun vielä otetaan huomioon se, että puheena olevat vierailut eivät liene kovin yleisiä, valiokunnan mielestä ei ole ilmennyt aihetta ydinenergia-

lakiehdotuksen 22 §:n 2 momentin muuttamiseen siten, että kysymyksessä olevan tilapäisen vierailuluvan kauppa- ja teollisuusministeriön sijasta myöntäisi puolustusministeriö.

Lakiehdotuksen 6 luvussa käsitellään muun muassa ydinjätehuollon järjestämistä, ydinjätteen huolehtimisvelvollisuutta ja sen siirtämistä sekä huolehtimisvelvollisuuden lakkaamista. Valiokunta pitää tärkeänä selvittää, tulisiko saman viranomaisen, joka myöntää kulloistakin toimintaa varten tarvittavat luvat, tehdä myös jätehuoltoon koskevat päätökset. Valiokunta korostaa lisäksi, että ydinjätehuolto myös loppusijoituksen tapahduttua edellyttää jatkuvan valvonnan järjestämistä sekä selkeiden vastuusuhteiden määrittelyä myös siinä tapauksessa kun päätetään ydinlaitoksen toiminnan lakkaamisesta, jota koskevat säännökset ovat 5 luvussa.

Lakiehdotuksessa on useita sellaisia säännöksiä, jotka suoranaisesti vaikuttavat ydinlaitoksessa työskentelevien henkilöiden olosuhteisiin ja oikeudelliseen asemaan. Tällainen on mm. säteilyturvakeskuksen velvollisuus asettaa kelpoisuusehtoja ydinenergian käyttöön osallistuville henkilöille ja tutkia kelpoisuusehtojen täyttämistä (55 §:n 2 momentin 5 kohta). Myös ydinenergian käytöstä ja ydinenergialain säännösten rikkomisesta ehdotettu rangaistussäännös vaikuttaa henkilökunnan oikeuksiin ja asemaan samoin kuin vaitiolovelvollisuutta koskeva säännös. Valiokunnalle on muun ohella esitetty, että ydinlaitoksessa työskentelevillä tulisi olla oikeus vaitiolovelvollisuutta rikkomatta arvostella ydinlaitoksen mahdollisia puutteita ja työsuojeluun liittyviä näkökohtia.

Edellä lausuttuun viitaten valiokunta ehdottaa valtiovarainvaliokunnan harkittavaksi, olisiko esityksestä syytä pyytää vielä näiden asioiden osalta asiantuntijavalioikuntien lausunnot.

Säännösmuutosehdotukset

Hallituksen esityksen 19 §:n 4 kohdan mukaan lupa muun kuin 18 §:ssä tarkoitetun ydinlaitoksen rakentamiseen voidaan myöntää, jos ydinlaitoksen rakentamista varten on varattu alue rakennuslain (370/58) mukaisessa asema- tai rakennuskaavassa ja hakijalla on laitoksen toiminnan edellyttämä alueen hallinta. Säännösehdoituksen perustelujen mukaan tämä merkitsee muun muassa sen toteamista, ettei yksityiskohtainen kaava aseta estettä ydinlaitoksen rakentamiselle ja käyttämiselle. Kun valiokunnan mielestä

alueen tulee kaavassa olla varattu nimenomaan ydinlaitosta varten, niin valiokunta selvyiden vuoksi ehdottaa puheena olevan lainkohdan kielellistä tarkistamista.

Ydinlaitoksen sijoituspaikaksi tarkoitettun alueen maankäytön suunnittelusta on lakiehdotuksen 58 §:n mukaan voimassa, mitä siitä on muualla laissa säädetty. Ennen ydinlaitoksen sijoituspaikaksi tarkoitettun alueen kaavoittamista ja ennen kaavan hyväksymistä on asiasta hankittava säteilyturvakeskuksen lausunto.

Kun säännöksessä ei ole nimenomaisesti mainittu, millaista kaavaa lakiehdotuksessa tarkoitetaan, niin siinä tarkoitettaneen sekä asema- tai rakennuskaavan että seutu- ja yleiskaavan laatimista. Valiokunta toteaa, että varsinkin seutu- ja yleiskaavan laatimiseen ryhdyttäessä tietyn alueen tulevasta käyttötarkoituksesta on usein esillä eri vaihtoehtoja ja alueen tuleva käyttötarkoitus määritellään vasta kaavassa. Tämän vuoksi saattaa ennen kaavoittamista tulla tulkintavaikeuksia siitä, milloin alue on tarkoitettu ydinlaitoksen sijoituspaikaksi, jolloin jo ennen kaavoittamista olisi hankittava säteilyturvakeskuksen lausunto, vaikka alueen tuleva käyttötarkoitus olisi siinä vaiheessa vielä määrittelemättä.

Valiokunnan mielestä säteilyturvakeskuksen lausunto tulisi hankkia ennen ydinlaitoksen sijoituspaikaksi tarkoitettun alueen asema- tai rakennuskaavan laatimista, minkä lisäksi lausunto tuli-

si hankkia myös ennen sellaisen kaavan hyväksymistä, jossa alue on varattu ydinlaitoksen rakentamista varten. Tämän vuoksi valiokunta ehdottaa puheena olevan säännöksen 1 momentin tarkistamista.

Lakiehdotuksen 55 §:ssä ehdotetaan säädettäväksi säteilyturvakeskuksen tehtävistä. Puheena olevan pykälän 2 momentin 5 kohdan mukaan säteilyturvakeskuksen tulee muun muassa asettaa kelpoisuusehtoja ydinenergian käyttöön osallistuville henkilöille ja tutkia niiden täyttämistä.

Valiokunta ehdottaa teknisluonteista tarkistusta puheena olevaan lainkohtaan.

Säteilysuojauslain ja sähkölain muuttamisesta annettujen lakiehdotusten osalta valiokunnalla ei ole huomautettavaa.

Edellä esitetyn perusteella laki- ja talousvaliokunta esittää kunnioittaen,

että valtiovarainvaliokunta mietintöönsä laatiessaan ottaisi huomioon, mitä tässä lausunnossa on esitetty, sekä

että hallituksen esitykseen sisältyvät toinen ja kolmas lakiehdotus hyväksyttäisiin muuttamattomina ja

että ensimmäisen lakiehdotuksen 19 §:n 4 kohta, 55 §:n 2 momentin 5 kohta ja 58 §:n 1 momentti hyväksyttäisiin näin kuuluvina:

1.

Ydinenergialaki

Eduskunnan päätöksen mukaisesti, joka on tehty valtiopäiväjärjestyksen 67 §:ssä määrättyllä tavalla, säädetään:

19 §

Muun ydinlaitoksen rakentaminen

Lupa muun kuin 18 §:ssä tarkoitetun ydinlaitoksen rakentamiseen voidaan myöntää, jos:

(1—3 kohta kuten hallituksen esityksessä)

4) *rakennuslain (370/58) mukaisessa asematai rakennuskaavassa on varattu alue ydinlaitoksen rakentamista varten ja hakijalla on laitoksen toiminnan edellyttämä alueen hallinta;*

(5—10 kohta kuten hallituksen esityksessä)

55 §

Valvontaviranomainen

(1 mom. kuten hallituksen esityksessä)

Edellä 1 momentissa mainittujen tehtävien suorittamiseksi säteilyturvakeskuksen tulee erityisesti:

(1—4 kohta kuten hallituksen esityksessä)

5) asettaa kelpoisuusehtoja ydinenergian käyttöön osallistuville henkilöille ja tutkia *näiden kelpoisuusehtojen* täyttämistä;

(6—8 kohta kuten hallituksen esityksessä)

(3 ja 4 mom. kuten hallituksen esityksessä)

58 §

Rakentaminen ja maankäytön suunnittelu

Ydinlaitoksen sijoituspaikaksi tarkoitetun alueen maankäytön suunnittelusta on voimassa, mitä siitä on muualla laissa säädetty. Ennen ydinlaitoksen sijoituspaikaksi tarkoitetun alueen *asema- tai rakennuskaavan laatimista ja ennen sellaisen kaavan hyväksymistä, jossa alue on varattu ydinlaitoksen rakentamista varten, on asiasta hankittava säteilyturvakeskuksen lausunto.*

(2 mom. kuten hallituksen esityksessä)

Asian ratkaisevaan käsittelyyn valiokunnassa ovat ottaneet osaa puheenjohtaja Vesterinen, varapuheenjohtaja Järvisalo-Kanerva, jäsenet Hil-

pelä, Hurskainen-Leppänen, Kietäväinen, Komsi, Laaksonen, Löyttyjärvi, Myllyniemi, Paakkinen, Renlund, Turunen ja Valli.

Eriäviä mielipiteitä

I

Katsomme, että kansanvallan toteutumiseksi niin ydinlaitoksen perustamisessa kuin sen toiminnan valvomisessakin luodaan parhaat edellytykset toiminnan ollessa kokonaan yhteiskunnan hallinnassa. Tästä syystä edellytämme, että luvan ydinlaitoksen perustamiseen voi saada vain valtio

tai valtioenemmistöinen yhtiö. Tämä lakiehdotuksen muutos edellyttää myös siirtymäsäännösten muuttamista vastaamaan tavoitteen toteutumista myös nykyisen yksityisen toiminnan osalta.

Katsomme, että edellä esitetty olisi tullut ottaa valiokunnan lausuntoon.

Helsingissä 14 päivänä helmikuuta 1986

Timo Laaksonen

Marja-Liisa Löyttyjärvi

Ville Komsu

II

Valiokunnan enemmistö ei ole ottanut huomioon valiokunnassa esittämiäni näkemyksiä ydinenergiasta ja sen käyttämisestä. Tämän vuoksi esitän eriävässä mielipiteessäni n:o I lausumani lisäksi vielä seuraavaa:

omaisessa kielenkäytössä. Tästä seuraa välttämättä kielellisiä epä johdonmukaisuuksia, jotka johtuvat käsitteen ilmentämän toiminnan moninaisista ilmenemismuodoista."

Edelleen (s. 21):

Jäsenitys:

- A. Käsitteistä
- B. Ydinenergian käyttöön liittyvistä kielteisistä seikoista
- C. Varsinaisia muutosehdotuksia perusteluineen
- D. Yhteiskunnan kokonaisedusta ja vaihtoehtoisista kehityssuunnista

"Esitystavan yksinkertaistamiseksi on pyritty löytämään yksi ainoa käsite, joka riittävän hyvin kuvaisi lain soveltamisalaa. Täysin tyydyttävää käsitettä ei ilmeisesti ole löydettävissä, mutta lukuisten ehdotusten joukosta on omaksuttu käsite *ydinenergian käyttö*, jolla siis tarkoitetaan toimintaa, johon lakia sovelletaan. — — — Käsitteen piiriin kuuluvat kaikki niin sanotun ydinpolttoainekierron vaiheet, mukaan lukien siinä syntyvien radioaktiivisten jätteiden käsittely ja niiden loppusijoitus. Edelleen suorana seurauksena käsitteen ja soveltamisalan yhteneväisyydestä on, että käsite sisältää myös teollista ja muuta toimintaa, jolla ei ole mitään suoranaista yhteyttä Suomessa tapahtuvaan ydinenergia-alan toimintaan, mutta jolla saattaa olla merkitystä ydinaseiden leviämisen kannalta."

A. Käsitteistä

HE:n perusteluissa myönnetään (s. 17):

"Ydinenergian käytölle on lakiehdotuksessa annettu sisältö, joka on laajempi kuin tavan-

Teollisuuden Voima Oy:n (TVO) lausunnossa 3.6.85 todetaan:

”Lakiehdotuksessa on muun muassa käsitteille ydinenergian käyttö ja ydinlaitos annettu hyvin laaja niiden tavanomaisesta merkityksestä poikkeava sisältö. Ydinenergian käyttöä olisi muun muassa uraanikaivostoiminta ja rikastustoiminta, ydinenergian aikaansaamiseen soveltuvien ydinaineiden ja ydinjätteiden hallussapito, valmistus, käsittely ja kuljetus, vienti ja tuonti. Näin on tehty kompromissi yksinkertaisen kirjoitustavan puolesta myöhempien mahdollisten tulkintavaikkeuksien kustannuksella (po. hinnalla).”

Edellä sanotun perusteella lakiehdotuksessa olisi mielestäni (a) ”ydinenergian käyttö” yleisesti korvattava ilmauksella ”*ydintekninen toiminta*”, (b) ”ydinenergia-alan tietoaaineisto” ilmauksella ”*ydintekninen tietoaaineisto*”, (c) ”ydinenergia-alan sopimukset / sopimusvelvoitteet” ilmauksella ”*ydintekniikkaa koskevat sopimukset / sopimusvelvoitteet*”, (d) ”soveltuu käytettäväksi ydinenergian aikaansaamiseen” ilmauksella ”*soveltuu käytettäväksi ydintekniseen tarkoitukseen*”, (e) ”ydinenergia-alan viranomaiset” ilmauksella ”*ydintekniikka-alan viranomaiset*”, (f) ”ydinenergia-alan ylin johto ja valvonta” ilmauksella ”*ydinteknisen toiminnan ylin johto ja valvonta*”, (g) ”ydinenergiarikokset” ilmauksella ”*ydintekniikkarikokset*” sekä (h) ”toimia / toimii ydinenergiaa käytettäessä” ilmauksella ”*menetellä / menettelee ydinteknisen toiminnan yhteydessä*”.

(a): §:t 1 (4 kertaa); 3 kohdat 1, 3a, 3b, 6 (2 kertaa), 7; 5; 6; 7 (2 kertaa); 8; 9; 16; 17¹; 21 otsikko; 21¹ kohdat 1, 2, 6; 21² (2 kertaa); 25² (2 kertaa); 26¹; 55¹ (2 kertaa); 55² kohta 5; 55⁴; 56^{1,2}; 58²; 59^{1,2}; 62; 64^{1,2}; 65¹; 72 otsikko; 72¹; 76 otsikko; 77.

Erityisesti kuitenkin: 1 §: Ydinenergian käytön ja muun ydinteknisen toiminnan pitämiseksi...” ja 7 §: ”Ydinteknisen toiminnan edellytyksenä — — — ja ydinteknisen toiminnan turvaamiseksi lainvastaiselta menettelyltä...”

(b): §:t 2¹ kohta 4; 2³ kohta 5; 68² kohta 4; 73² kohta 4

(c): §:t 2¹ kohta 5; 2³; 17³; 25²; 63^{1,2}; 64¹

(d): §:t 2³ kohta 1 (sen sijaan ei § 3 kohdat 2, 5)

(e): 8 luvun otsikko

(f): § 54 otsikko ja teksti

(g): §:t 69 otsikko ja 1, 2, 3 mom; 71 otsikko ja teksti

(h): §:t 69¹; 71

B. Ydinenergian käyttöön liittyvistä kielteisistä seikoista

1. Ydinaseiden leviämisaara

Mitä enemmän ydinvoimaloita rakennetaan, vaikkapa Suomeen, sitä enemmän tulee olemaan ihmisiä, joiden ura, ansiot, yhteiskunnallinen asema ja arvostus tai taloudellinen turvallisuus ovat välittömästi tai välillisesti sidoksissa ydinvoiman tuotantoon, ydinvoimaloiden suunnitteluun ja rakentamiseen, alihankintoihin jne. Sitä enemmän tulee olemaan myös alan teollisuutta, ydinvoimaan ”sitoutuneita” järjestöjä, viranomaisia jne. Sitä vahvempia tulevat siis olemaan kaupalliset, henkilökohtaiset, ammatilliset sekä poliittiseen arvovaltaan ja uskottavuuteen liittyvät syyt, joiden takia tuotannonalaa pyritään edelleen kasvattamaan ja valittua kehityssuuntaa jatkamaan siinäkin tapauksessa, että sen virheellisyys olisi yhä selvemmin osoitettavissa.

Kun lumipallo alkaa kasvaa ja kieriä rinnettä alas, sitä on yhä vaikeampi pysäyttää. Autoala ja sotatarviketeollisuus ovat monissa maissa esimerkkejä tämänkaltaisista vaikutusvaltaisista itseään kasvattavista järjestelmistä.

On ilmeistä, että jokainen päätös, joka edistää ydinvoiman käyttöä Suomessa tai missä tahansa muualla, edistää myös ”rauhanomaisen” ydintekniikan markkinointia yhä useampiin maihin. Suomalaisen alihankkijateollisuuden halukkuus osallistua ydintekniikan toimittamiseen Libyalle on syytä muistaa.

Tällä tavoin ydinasetekniikka tulee yhä useampien valtioiden ja ajan mittaan todennäköisesti myös terroristijärjestöjen ulottuville. Kansainvälinen atomienergiajärjestö IAEA yrittää toki ydinvoiman rauhanomaisen hyväksikäytön edistämisen ohella estellä kyseessä olevan tekniikan ja ydinaineiden sotilaallista väärinkäyttöä, mutta sen mahdollisuudet tuon tehtävän hoitamiseen ovat ilmeisen heikot. Tämä käynee selväksi mm. seuraavista lainauksista:

”IAEA:n valvonnan yksinomaisena tarkoituksena on järjestön kanssa erikseen tehdyn sopimuksen mukaan todeta, että ydinainetta ei siirretä rauhanomaisesta toiminnasta ydinaseisiin tai muihin ydinräjähteisiiin. Järjestöllä ei ole valtuuksia yrittää estää tällaisia siirtoja, vaan sen tulee vain raportoida epäilyksistään tai havainnoistaan Yhdistyneiden kansakuntien turvallisuusneuvostolle tai yleiskokoukselle.” (Ulkoasiainvaliokunnan lausunto 15.10.85)

”Ydinenergian aikaansaamiseen tarpeellisten raaka-aineiden, laitteiden ja myös teknisen tietä-

myksen vientiä valvotaan. Viennin edellytyksenä on *tietynasteinen* varmuus siitä, että teknologiaa ei tulla käyttämään ydinaseiden leviämistä edistävällä tavalla. Keinoina ovat valtioiden väliset sopimukset, joissa ydinteknologiaa vastaanottava valtio sitoutuu siihen, että teknologian siirtämisen ehdoiksi asetettuja rajoituksia teknologian käytössä noudatetaan.

Kaikissa olosuhteissa päätös ydinaseen kehittämisestä perustuu poliittisiin näkökohtiin. Miten päätös toteutetaan, on paljolti myös poliittinen ratkaisu. Rauhanoloissa ei tehoreaktorioiden olemassaololla ydinaseen hankinnan kannalta ole mainittavaa merkitystä. *Kriisioloissa* ydinpolttoaineen saanti ja voimaloiden käytössä hankittu peruskoulutus ja -tietämys voivat *nopeuttaa* ydinasevalmiuden luontia. Ydinpolttoainekiertoon kuuluvien laitosten, erityisesti jälleenkäsittely- ja väkevöintilaitosten olemassaolo maassa nopeuttaa yleisestikin ydinaseen valmistusprosessia takamalla tarvittavan teknologian hallinnan. Lisäksi ne saattavat olla kriisioloissa muutettavissa nopeasti halkeavan materiaalin tuotantoon, *kun tehdyistä sopimuksista tai valvonnasta tai paljastamisesta ei välitetä.*" (KTM/Atomiennergianeuvottelukunta: Taustatietoa ydinenergiasta, 1985, s. 29—30; kursivoinnit minun)

"Suomen ulkopoliittisten päämäärien kannalta ei ole hyväksyttävää, että etenkin suomalaiset *juridiset* henkilöt *vapaasti* voisivat osallistua sellaisten ydinenergia-alan hankkeiden toteuttamiseen ulkomailla, jotka voisivat edesauttaa ydinaseiden leviämistä." (HE n:o 16/1985 vp., s. 20; kursivoinnit minun)

Viimeksi lainattu HE:n perustelujen kohta ilmaisee kyllä oikeansuuntaista mutta asian vakauteen nähden liian heikkoa pyrkimystä, eikä kyseinen toteamus taikka lakiehdotus mitenkään kumoa edellä esittämäni vaikutussuhdetta.

Olessaan 1.10.85 valiokunnan kuultavana alivaltiosihteeri Klaus Törnudd ulkoasiainministeriöstä myönsi, että esim. Libyan suhteen ns. ydinsulkusopimukseen liittyminen *ei ehkä* ole riittävä tae ydintekniikan väärinkäyttöä vastaan ja että suomalaisilla ydintekniikka-alan yrityksillä tietenkin *saattaa* olla vientipyyteitä. Yhteydestä näiden kahden asian välillä hän ei halunnut keskustella. (Oma muistisiinmerkintäni)

Kaikesta edellä sanotusta seuraa mielestäni epäamättömästi, että myös Suomen lisääntyvällä turvautumisella ydinvoimaan energialähteenä saattaa olla *välillistä mutta silti todellista* merkitystä maailmanrauhalle, ydinaseiden "käyttökyn-

nykselle" ja sitä kautta koko ihmiskunnan kohtalolle.

2. *Rauhanomaisen ydintekniikan maailmanlaajuiset epävarmuustekijät*

Suomea voidaan pitää ydinvoiman mallimaana. Meillä on maailman vakain peruskallio jätteiden hautaamiseen (ja silti "loppusijoituksen" turvallisuudesta kiistellään), hyvin korkea teknisen osaamisen taso ja perinne, sataprosenttinen lukutaito, ainakin toistaiseksi rauhalliset olot jne.

"Kokemukset eri maissa vaihtelevat — — — Lyhyesti voidaan todeta eräissä voimakkaasti keskitetyissä suurissa maissa saavutetun kohtalaisia tuloksia. Eräissä pienissä maissa, joissa laadullisista vaatimuksia yleensäkin tarkasti huolehditaan, on saavutettu erittäin hyviä tuloksia. Maissa, joissa vallitsee suuri valinnanvapaus — keskittämistä ei ole tapahtunut — tulokset ovat olleet korkeintaan keskinkertaisia. Niissä maissa, joissa teknillinen taso on suhteellisen alhainen tai valvonta vähäistä, on kohdattu paha epäonnistuminen. Suomessa tähän mennessä saavutetut tulokset ovat erinomaisia." (Säteilyturvakeskus / Antti Vuorinen 1.10.85)

Olen edellä (kohdassa 1) perustellut käsitystäni, jonka mukaan ydinvoiman käyttö Suomessa edistää ydinvoiman käyttöä myös muualla maailmassa — sellaisissakin maissa, joissa ei ole meidän peruskalliotamme, ei rauhallisia yhteiskunnallisia oloja eikä muutenkaan samanlaisia turvallisuuden edellytyksiä.

3. *Tilapäistyövoiman käyttötarve*

Ydinvoimaloissa ja ydinpolttoainekiertoon liittyvissä laitoksissa joudutaan ajan mittaan käyttämään yhä enemmän tilapäistyövoimaa huolto- ja korjaustehtävissä, kun vakinaisia työntekijöitä ei — sinänsä ymmärrettävästi ja hyväksyttävästi — haluta altistaa kovin paljon tavallisesta poikkeavalle säteilymäärälle. Tämä on kuitenkin räikeässä ristiriidassa sen huolellisuus- ja ammattitaitovaatimuksen kanssa, joka ydintekniikkaan yleensä liitetään.

Myös tämä ongelma todennäköisesti tulee näkyviin monissa muissa maissa pahempina kuin Suomessa. Me olemme kuitenkin osaltamme aiheuttamassa sitä.

4. *Haitallisten vaikutusten hajautuminen, viivästyminen, epähavainnollisuus sekä arvioinnin ja todentamisen vaikeus*

Kun tavanomaisesta ydinteknisestä toiminnasta aiheutuva ylimääräinen säteilyaltistus jakautuu tai tarkoituksellisesti jaetaan monille ihmisille harvojen sijasta, se saattaa tehdä vaikeaksi tai mahdottomaksi selvittää altistuneissa ja näiden jälkeläisissä vuosikymmenten tai vielä pitempien aikojen kuluttua mahdollisesti ilmenevien sairauksien syitä. Tästä seuraa, että ydinvoiman todellista hintaa saattaa olla mahdotonta laskea luotettavasti. Tällä seikalla *ei ehkä* ole suurta merkitystä *nyt elävien* ihmisten kannalta, jos kaikki sujuu teknisesti niin kuin on tarkoitettu. Tämä on kuitenkin epävarma oletus.

Siinäkin tapauksessa, ettei mitään varsinaista onnettomuutta tapahdu, ydinvoiman tosiasialliset kustannukset saattavat olla hätkähdyttävät. Lainaan seuraavassa Olli Tammilehdon laki- ja talousvaliokunnalle 4.10.85 esittämää lausuntoa, joka on julkaistu myös Helsingin Sanomissa "alakertana" 3.12.85:

"Vuonna 1976 laaditun mutta yhä voimassa olevan (säteilyturvakeskuksen laatiman ohjeen) mukaan ydinvoiman käytöstä saa aiheutua korkeintaan 0.01 mansievertin säteilyannos megawattia ja ydinvoimalan käyttövuotta kohden. Mansievert, lyhennettynä manSv, on kollektiivisen säteilyaltistuksen yksikkö. Kyseessä on kaikkiaan maapallon ihmisten (tietystä syystä) saamiin säteilyannosten summa. — — —

Ydinvoimaloiden oletetaan toimivan 30 vuotta. Näin ollen (sähköteholtaan) 500 MW:n ydinvoimalan käytöstä saa aiheutua kaikenkaikkiaan 150 manSv:n suuruinen (monien ihmisten kesken jakautuva) säteilyaltistus. Radioaktiivinen säteily aiheuttaa mm. syöpäkuolemia ja perinnöllisiä sairauksia, jotka johtavat ennenaikaiseen kuolemaan. — — —

Kansainvälisen säteilysuojelukomission ICRP:n mukaan 100 manSv:n annos johtaa kahteen kuolemantapaukseen. 500 MW:n suuruisen ydinvoimalan 30 vuotta kestävä käytön seurauksena kuolisi siis 3 ihmistä. Hyvin monet säteilytutkijat ovat nykyisin kuitenkin sitä mieltä, että ICRP aliarvioi säteilyn vaarallisuutta. Esimerkiksi säteilyturvakeskuksen säteilybiologian laboratorion johtaja, dosentti Tapani Rytömaa viittaa pari vuotta sitten kirjoittamassaan artikkelissa uusiin Hiroshima- ja Nagasaki-tutkimuksiin ja toteaa näiden perusteella pelkäänsä syöpäkuolemien riskin olevan noin 8 tapausta/100 manSv. Arvo-

valtaisen USA:n tiedeakatemian BEIR-komitean arvioiden keskiarvo on 2 perinnöllistä sairautta/100 manSv. Yhteensä kuolemantapauksia aiheutuisi siis noin 10 kpl/100 manSv. Niin ollen päätös uudesta 500 MW:n ydinvoimalasta merkitsisi samalla (tilastollisesti) 15 ihmishengen uuraamista.

Edellä käsiteltyjä säteilyannoksia laskettaessa *ei* oteta huomioon ydinlaitosten *henkilöstön* saamia annoksia. Säteilyturvakeskuksen ohjeen — — — mukaan 500 MW:n ydinvoimalan työntekijöiden 30 vuodessa yhteensä saaman annoksen *ei* tulisi ylittää 75 mansievertiä. Uusimpien arvioiden mukaan tämä siis voisi aiheuttaa noin 8 kuolemantapausta. Edelleen: *ydinpolttoaineen* tuotantolaitosten ja *ydinjätteiden* käsittelylaitosten työntekijät altistuvat säteilylle. Yhtä 500 MW:n voimalaa kohden aiheutuu näissä laitoksissa (30 vuoden aikana) YK:n radioaktiivisen säteilyn vaikutuksia tutkivan tieteellisen komitean UNSCEAR:n mukaan 210 manSv:n kollektiivinen säteilyaltistus. Tämä taas merkitsee 21 (todennäköistä) kuolemantapausta. Näin työntekijöitä tai heidän jälkeläisiään voitaisiin nykyisten normien ja arvioiden mukaan uhrata yhteensä 29 kpl yhden 500 MW:n ydinvoimalan 30 käyttövuotta kohden, ja kun "ulkopuoliset" uhrat lasketaan mukaan, summa olisi 44 ihmishenkeä.

Tässäkään eivät silti olisi kaikki kuolonuhrit. (Säteilyturvakeskuksen ohjeesta) selviää, että STUK:n laskelmissa otetaan huomioon vain ne ihmiset, jotka elävät enintään 500 vuoden kuluttua ydinlaitoksen toiminnan päättymisestä. — — — UNSCEAR:n mukaan yksi 500 MW:n ydinvoimala siihen liittyvine polttoainekiertoineen aiheuttaa toimiessaan niiden normien mukaisesti, joita mm. säteilyturvakeskus valvoo, *yhdessä vuodessa* 1 000 manSv:n säteilyannoksen — kun tarkastelu ulotetaan miljoona vuotta ajassa eteenpäin¹⁾ ja oletetaan maapallon väkiluvun olevan tuona aikana jatkuvasti 10 miljardia. Arvio on tietysti hyvin epävarma, koska esimerkiksi kaukaisen tulevaisuuden väestökehitystä ei juuri tunneta. Mutta jos UNSCEAR:n arvio osuu oikeaan, *yhden 500 MW:n ydinvoimalan 30-vuotinen käyttö* aiheuttaisi uusien annos-vaikutus-kerrotoimien mukaan laskettuna noin 3 000 *ennenai-kaista kuolemaa*.

¹⁾ Tässä tarkoitettu pitkäaikainen säteilyn lisäys biosfäärissä aiheutuu uraanin louhintajätteistä erottuvasta radonkaasusta sekä radioaktiivisesta hiilestä (oma lisäykseni).

Kaikki nämä kuolemantapaukset johtuisivat *sallittujen normien mukaisesta toiminnasta*. Tämän lisäksi ydinvoimaloissa voi pienellä todennäköisyydellä sattua suuria onnettomuuksia — —

Jatkan vielä Tammilehdon kirjoituksen lainaamista, koska sen loppuosaa selventää mielestäni hyvin eräitä periaatteellisia *arviointi- ja arvostusongelmia*.

”Kaukaisessa tulevaisuudessa sattuvien tai ilmenevien vahinkojen merkitystä vähätellään väitämällä, ettei tulevien sukupolvien keskuudessa sattuvia sairauksia ja kuolemia voida ottaa laskuihin samalla painolla kuin lähitulevaisuuden tapahtumia. Vähintään yhtä oikeutettua on kuitenkin nähdä asiat päinvastaisessa valossa: on suurempi vääryys, että tulevien sukupolvien ihmiset saavat maksaa kärsimyksillään meidän käyttämistämme ydinsähköstä kuin että joku meistä uhraataan.” (Tammilehto)

Tulevaisuuden aliarvostusta voidaan tietysti perustella kahdella tavalla. Ensimmäinen tapa on olettaa, että tulevaisuudessa lääketiede ja kaikki muukin kehittyy niin valtavasti, ettei mitään ennenaikaista hengenvaaraa, kärsimystä tai ongelmia ole; se on mielestäni erittäin epävarma ja kyseenalainen oletus. Toinen mahdollinen perustelu olisi, että 500 vuoden kuluessa ydinsota on joka tapauksessa tuhonnut ihmiskunnan, joten myöhempien vaurioiden laskeminen on turhaa.

”Yleisin tapa vähätellä ydinvoiman käytön radioaktiivisuuspäästöjä on verrata niitä luonnon radioaktiivisuuteen: samassa ajassa luonnollinen taustasäteily aiheuttaa monin verroin enemmän syöpäkuolemia kuin ydinlaitosten päästöt. Selvää onkin, että myös luonnon radioaktiivisuus on vaarallista ihmiselle. Mutta se, että luonnossa on vaaroja, ei tee meidän itse toisille ihmisille aiheuttamiamme vaaroja yhtään oikeutetummiksi. Muutenhan esimerkiksi murhapolttaja voisi oikeuttaa tekonsa sillä, että vuosittain Suomessa joka tapauksessa tilastojen mukaan kuolee noin sata ihmistä tulipaloissa.” (Tammilehto)

Voitaisiin ehkä ajatella, että säteily aiheuttaessaan mutaatioita eli perimän muutoksia jouduttaa evoluutiota ja on siltä osin ”luonnollista”. Mutta ehdottomasti useimmat mutaatiot ovat haitallisia; ne aiheuttavat keskenmenoja, sikiövaurioita ja periytyviä (tai piilevästi periytyviä) sairauksia. Ihmislaji on lääkintätaidollaan ja silloin tällöin ilmenevällä armeliaisuudellaan joka tapauksessa hidastanut luonnonvalintaa niin, ettei mutaatioiden lisääminen tunnu muulta kuin tarpeettoman kärsimyksen lisäämiseltä. On mie-

lekästä olettaa — enempää en tohdi sanoa — että ihmislajin tulevaisuus riippuu enemmän kulttuurisesta kuin biologisesta evoluutiosta. Jos joku karski biologisti hyväksyisikin mutaatioiden lisääksen, on silti monta muuta syytä vastustaa ydinvoiman käyttöä.

”Tavallista on väittää muiden energialähteiden tappavan enemmän ihmisiä kuin edellä esitettyjen arvioiden mukaan kuolee ydinvoiman käytön seurauksena. Tämä ei kuitenkaan tähänastisten tutkimustulosten valossa pidä paikkaansa. Kivihiiltä pidetään yleisesti vaarallisimpana muista energialähteistä. IVO:n ympäristötutkimusten mukaan 30 vuotta käytettävä 500 MW:n kivihiilivoimala *ilman* tehokasta rikinpoistoa aiheuttaa 44 kuolemantapausta²⁾ — eli yhtä paljon kuin vastaavankokoisen ydinvoimalan vastaavanpitäinen käyttö, kun seurausten tarkastelu ulotetaan vain 500 vuoden päähän. Valtion teknillinen tutkimuskeskus on päätenyt noin kaksi kertaa suurempaan lukuun; useat ulkomaiset tutkimukset taas selvästi pienempään.

Joku saattaa epäillä, ettei näissä riskiluvuissa ole mukana kivihiilivoimalan radioaktiivisuuspäästöjen vaikutuksia. Hiilen poltosta pääsee tosiaankin myös radioaktiivisuutta ympäristöön. Kivihiili *ei* kuitenkaan sisällä *radioaktiivista hiiltä*, jota taas ilmakehän hiilidioksidissa aina on jonkin verran. Näin ollen kivihiilivoimala laimentaa radiohiilen pitoisuutta ilmassa (ns. Suesin ilmiö). Laskemalla nämä vastakkaisiin suuntiin vaikuttavat päästöt yhteen saadaan tulokseksi, että kivihiilen poltto voi jopa vähentää ihmiskunnan säteilyrasitusta pitkällä aikavälillä.

Happosateet ja maapallon ilmaston mahdollinen lämpeneminen puuttuvat kuitenkin IVO:n ja VTT:n riskilaskelmista. Yhden kivihiilivoimalan osuutta näihin on vaikeata laskea samoin kuin on vaikeata arvioida niistä aiheutuvia kuolemantapauksia. Tästä huolimatta ne on välttämättä liitettävä kivihiilivoimalan riskikuvaan, jota ei, kuten ei riskejä yleensääkään, voi ilmaista vain yhdellä luvulla. Toisaalta ydinvoiman riskikuvaan on liitettävä sellaisia laadullisia osatekijöitä kuin ydintekniikan vaikutus yhteiskunnallisen *vallan keskittymiseen ja ydinaseiden leviämiseen*.

Vaikka joku päätyisi, otettuaan kaikki vaaratekijät huomioon, pitämään kivihiilivoimalaa vaarallisempana kuin ydinvoimalaa, se ei oikeuta

²⁾ Tämä luku sisältää sekä kaivostyön, kuljetusten jne. yhteydessä sattuvat onnettomuudet että rikkidioksidin aiheuttamat terveyshaitat (oma lisäykseni).

tuhansien ihmisten tappamista ydinvoimalan avulla. Monien perusteellisten tutkimusten mukaan meillä on ydin- ja kivihiihivoiman lisäksi monia muita energiavaihtoehtoja siinäkin tapauksessa, että haluamme pitää kiinni jatkuvasta talouden kasvusta." (Olli Tammilehto 4.10./HS 3.12.85; olen sallinut itselleni jonkin verran sanonnallisia muutoksia)

En voi henkilökohtaisesti taata Tammilehdon kirjoituksessa esitettyjen tieteellisten arvioiden pätevyyttä, mutta en myöskään voi päätöksentekijänä sivuuttaa niitä. Lähdeluettelo on saatavissa.

5. Rakenteellisesti väärä kehitys ja kasvavien riskien hyväksyminen

Mikäli ydinvoimaa onnistutaan tuottamaan halvalla, se tekee maailman — tai Suomen — yhä riippuvaisemmaksi paljosta halvasta energiasta: ulkomaankauppa, tuotantorakenne, elämäntavat, toimintojen sijoittaminen, liikenne, rakennukset ja laitteet suunnitellaan tai ne kehittyvät "luonnonvoimaisen energiankysynnän kasvun" mukaisesti, jos niin sallitaan tapahtua. Tämä johtaa todennäköisesti umpikujaan, mutta mitä pitemmälle tällä tiellä ehditään, sitä vaikeampaa perääntyminen on — ja sitä suuremmat riskit ja haitat tullaan hyväksymään, jotta ei tarvitsisi perääntyä, ainakaan nopeasti.

Nykyisellä tekniikalla maailman uraanivarat riittävät vain noin kolmeksi kymmeneksi vuodeksi. Sen jälkeen "on pakko" ryhtyä käyttämään ns. hyötyreaktoreita, joiden tekniikka on epävarmempaa. Niihin liittyy *oleellisesti suurempia vaaroja*, mm. suurempi reaktorissa syntyvän ja käsiteltävän plutoniumin määrä.

6. Voimavarojen väärä sitominen

Ydinvoiman lisääntyvän käytön — ja pitemmällä tähtäyksellä ylipäänsä ydinvoiman tai muiden ehtyvien tai vaarallisten energialähteiden käytön — paras vaihtoehto on ensinnäkin *energian säästäminen* (= energian teknisesti tehokkaampi käyttö, suoranaisten haaskauksen lopettaminen sekä talouselämän ja koko yhteiskunnan vähittäinen kehittäminen rakenteellisesti terveempään suuntaan) ja toistaiseksi *turvallisten uusiutuvien energialähteiden* kehittäminen ja käyttöönotto.

Kaikki tekninen kehitystyö sekä muutosten toteuttaminen vaativat inhimillisiä ja aineellisia voimavaroja. Uusien ydinvoimaloiden rakentaminen sitoisi niin paljon molemmanlaisia voimavaroja epäviisaaseen energiapolitiikkaan ja sen seurannaiskehitykseen, että juuri se todennäköisesti *ehkäisisi* edullisemmän ja turvallisemman kehityksen.

7. Keskittyminen, haavoittuvuus, vapauksien väheneminen

Ydinvoiman kaltainen korkea-asteinen ja keskittävä tekniikka tekee yhteiskunnan haavoittuvaksi ja mm. alttiiksi pienten ryhmien — ammattiryhmien, teknisten asiantuntijoiden tai terroristien — harjoittamalle kiristykselle. Tätä ongelmaa yritetään todennäköisesti pienentää rajoittamalla ihmisten vapauksia.

Ydinvoima toimii myös hyvänä verukkeena alunperin muista syistä lähteille poliisivaltiopiiriksi.

8. Tulevaisuuden aliarvostus ja jäteongelma

Edellä (kohdassa 4) lainaamani Olli Tammilehdon kirjoitus — tai oikeammin se, ettei sen olennaisimpaan sisältöön ole yritettykään vastata — viittaa siihen, ettei etäisessä tulevaisuudessa maksettavaa hintaa aiota ottaa vakavasti.

Tavanomainen taloudellinen ajattelu lähtee oletuksesta, että tämänhetkinen säästö tai voitto voidaan sijoittaa tuottavasti (eli panna kasvamaan korkoa) niin, että tulevilla tuloilla voidaan maksaa tulevat menot. On kuitenkin epäselvää, miten pitkälle tulevaisuuteen tällainen oletus voidaan järkevästi ulottaa. Kuka voi taata, että tämänhetkinen sijoitus "tuottaa voittoa" sanokaamme seuraavat tuhat tai satatuhatta vuotta??

Ydinjäteongelman (samoin kuin biosfääriin pääsevän ylimääräisen radiohiilen ja radonin) mahdollinen aikaulottuvuus on niin käsittämätön, että se ylittää kenen tahansa ymmärryksen "yhteiskunnallisen pohdinnan" kohteena. Hallituksen lakiehdotus perusteluineen lähtee oletuksesta, että "loppusijoituksen" jälkeen ydinjätteet *eivät vaadi minkäänlaista hoitoa tai valvontaa*, eivät ainakaan vuosituhansien aikajänteellä. Lakiehdotuksen ja ylipäänsä ydinvoiman käytön *taloudellinen logiikka ja moraalit eivät kestä tämän oletuksen pettämistä*. Käytettyyn ydinpoltoaineeseen sisältyvä plutonium-239 säilyttää

(nyrkkisäännöksi hyväksytyn määritelmän mukaan) vaarallisuutensa parinkymmenen puoliin-tumisajan (à 24 400 vuotta) verran — siis noin puoli miljoonaa vuotta.

”Lopullisen sijoittamisen yhteydessä jätteet siirtyvät viime kädessä valtion omaisuudeksi, jonka hoidosta saattaa aiheutua kustannuksia enemmän kuin jätehuoltovelvollisen suorittama kerta-kaikkinen maksu kattaa. Tuolloin ollaan hyvin kaukana tulevaisuudessa, eikä tätä kysymystä voida tässä yhteydessä arvioida.” (Valtiovarainministeriö/Kare Turtiainen 24.9.85)

”Vaikka tavoitteena tulisivin olla, ettei mitään jälkitoimenpiteitä tarvita — — — on ehdotettu, että huolehtimisvelvollisuus voidaan määrätä päättyneeksi vasta, kun jätehuoltovelvollinen on maksanut valtiolle maksun, jonka suuruus olisi arvioitava siten, että se kattaa valtiolle jälkitoimenpiteistä koituvat kustannukset.” (HE n:o 16/1985 vp., s. 43)

Tiedämmekö varmasti, mikä valtio täällä hoitaa asioita parintuhannen vuoden kuluttua?

”Tulevien kustannusten diskonttausta nykyhetken ei suoriteta, vaan luotettavaksi katsottu arviointihetken hinta- ja kustannustaso sellaisenaan määrää vastuumäärän suuruuden.” (HE n:o 16/1985 vp., s. 47)

Haluaisin uskoa tuon arvioinnin varmuuteen, mutta en pysty.

”Tutkimuslaitos kiinnittää edelleen huomiota siihen, että ydinjätteiden loppusijoitustilojen ympäristön ainesten, esimerkiksi pohjaveden ja mahdollisten nestemien sekä maanalaisten kalliotilojen hyväksikäyttö estyy poikkeuksellisen pitkäksi ajaksi. Sen vuoksi tulee maankamaran ainesten ottamisen ja maankäytön sääntelyssä huolehtia siitä, ettei ydinjätteiden loppusijoitustilojen ympäristössä muuteta pohjaveden virtausta tai muita geologisia olosuhteita poraamalla, louhimalla, rakentamalla tai muulla tavoin siten, että loppusijoituksen edellytykset huonontuvat, ja että valtiolla on riittävä valmius tällaisten toimenpiteiden vaikutusten tutkimiseen ja seurantaan.” (Geologinen tutkimuslaitos, lausunto KTM:lle 12.1.82)

9. Onnettomuudet

Vaikka suurten onnettomuuksien todennäköisyys lieneekin pieni, mahdollisuus on olemassa.

”Loviisan ydinvoimalaa käytetään säteilyturvakasuksen ohjeiden mukaan, ja keskus on hyväksynyt rakentamisvaiheessa sen turvallisuusratkai-

sut. Siitä huolimatta voi ydinvoimalassa Imatran Voiman VTT:ltä tilaaman tutkimuksen mukaan sattua onnettomuus, jonka seurauksena 800 ihmistä kuolisi nopeasti akuuttiin säteily sairauteen, 9 000 ihmistä menehtyisi muutaman vuosikymmenen aikavälillä tarkasteltuna syöpään ja 10 000 km² eli Uudenmaan läänin kokoinen alue saastuisi radioaktiivisesti. Taloudelliset vahingot olisivat noin 100 miljardia markkaa.” (Olli Tammi-lehto, HS 3.12.85)

Ollessaan 1.10.85 valiokunnan kuultavana suunnittelija Sakari Ervola maa- ja metsätalousministeriöstä ei sanonut tietävänsä minkäänlaisesta varautumisesta saastuneiden elintarvikkeiden hävittämiseen, saati maataloustuotantomme uudelleen järjestämiseen mahdollisen ydinvoimala-onnettomuuden (so. radioaktiivisen päästön) jälkeisissä oloissa. (Oma muistiinmerkontäni)

”Harrisburgin ydinvoimalassa sattui maaliskuussa 1979 onnettomuus, jossa reaktorin sydän suli osittain kaksi kertaa. Ydinvoimateollisuus on vähätellyt onnettomuutta ja korostanut sitä, ettei kukaan kuollut sen takia. Erään viime vuonna valmistuneen tutkimuksen (Bayea, J.: A review of dose assessments at Three Mile Island and recommendations for future research. Three Mile Island Public Health Fund 1984) mukaan itse asiassa kukaan ei tiedä onnettomuuden todellisia seurauksia: mittarit olivat ratkaisevilla hetkillä epäkunnossa, tai niiden asteikko ei riittänyt säteilyn mittaamiseen. Pahimmassa tapauksessa syöpään ja perinnöllisiin sairauksiin kuolevien uhrien määrä nousee toiselle sadalle.” (Kansalais-toimikunta uutta ydinvoimalaa vastaan: Perusteita uutta ydinvoimalaa vastaan sekä selvitys vaihtoehdoista, marraskuu 1985)

Suuronnettomuutta koskevien todennäköisyysarvioiden perustana yhä yleisesti käytettyä ns. Rasmussenin raporttia on arvosteltu erittäin vakavasti ja perustellusti. Raportin laskelmissa ei esimerkiksi oteta tahallisen vahingonteon mahdollisuutta lainkaan huomioon.

10. Inhimillisten epävarmuustekijöiden vähätely

Monet pätevät matemaatikot, luonnontieteilijät ja insinöörit ovat kyvyttömiä tai haluttomia myöntämään ”inhimillisen” epäluotettavuuden merkitystä; onnettomuuksien historia tekniikan eri aloilta kertoo tästä. Väitän, että tiukkojen turvallisuusmääräysten ehdoton noudattaminen ja pysyvä hälytysvalmius vuosikymmenten tai

vuosisatojen ajan ovat epärealistisia ajatuksia jopa Suomessa.

On ilmeistä, *ettei* kaupallisista pyyteistä tai erilaisista arvovaltasysteistä johtuvaa mahdollista viivyttelyä, salailua tai muuta vastuuttomuutta kyetä ottamaan luotettavasti huomioon etukäteisissä turvallisuusarvioissa.

Yhteiskuntien taipumusta tottua ”vähittäisiin suuronnettomuuksiin” pohditaan harvoin; liikenneonnettomuuksien sietäminen on selkeä esimerkki tästä. On muistettava, että monet pienet vuodot ja hävikit erilaisissa ydinlaitoksissa eri puolilla maailmaa voivat olla vakavia yhteenlasketuilta vaikutuksiltaan, mutta vaikutusten todentaminen voi olla hyvin vaikeata.

C. Varsinaisia muutosehdotuksia perusteluineen

5 §. Ehdotan muotoa ”... yhteiskunnan ja ihmiskunnan kokonaisedun mukaista.”

Pykälän otsikkoa muutettaisiin vastaavasti.

Mielestäni ei ole oikein tarkastella ydinvoiman käytön edullisuutta, turvallisuutta tai yleistä hyväksyttävyyttä vain yhden valtion tai kansakunnan kannalta ottamatta huomioon todennäköisiä, välillisiä, laajemmalle ulottuvia seurausvaikutuksia.

6 §. Ehdotan muotoa

”Ydinteknisen toiminnan on, sen kaikki vaikutukset huomioon otettuina, oltava vähintään yhtä turvallista kuin siitä pidättyminen olisi. Tätä arvioitaessa on otettava huomioon

1) muiden energialähteiden ja vähemmän energiankäytön mahdollisuudet;

2) sekä välittömät että pitkälle tulevaisuuteen ulottuvat vaikutukset ja vaarat;

3) sekä tavanomaiset tilanteet että ajateltavissa olevat yhteiskunnalliset ja kansainväliset poikkeustilanteet;

4) sekä suoranaiset onnettomuus- ja terveysvaarat että parhaan mahdollisen tietämyksen perusteella arvioitavissa olevat epäsuorat ja mahdolliset vaikutukset Suomen kansalaisten ja kaikkien maailman ihmisten turvallisuuteen.

Erityisesti on varmistettava, *ettei* muita vaihtoehtoja kuin ydinenergian käyttöä rasiteta turvallisuusvertailussa sellaisilla yhteiskunnan kehitystä koskevilla oletuksilla, jotka perustuvat suunnitelmien ydinenergian käytöstä.”

Tämä sanamuoto antaisi pykälälle loogisesti tarkasteltavissa olevan sisällön. Turvallisuuskäsite laajenisi ”ihmiskunnan kokonaisedun” suuntaan mutta pysyisi oikeuskysymyksenä. Sanamuoto

sallisi ydinenergian tuotannon tilapäisesti tilanteessa, jossa monien ihmisten henki tai terveys riippuisi sähkön riittävästä saannista. Ainakin pitkällä aikavälillä tämä sanamuoto silti ilmeisesti kieltäisi ydinenergian laajamittaisen käytön — kuten myös hallituksen esityksen sanamuoto, jos sitä tulkitaan sananmukaisesti.

11 § 2 mom. 1). Ehdotan muotoa ”... enemmän kuin 10 megawattia.”

12 §. Ehdotan muotoa ”... sekä 100 kilometrin etäisyydellä suunnitellun ydinlaitoksen sijoituspaikasta kokonaan tai osittain sijaitsevien kuntien kunnanvaltuustoilta.”

13 § 2 mom. Ehdotan muotoa ”... mielipiteitä ja kysymyksiä. Esitetyt mielipiteet samoin kuin ministeriön hakijalta tai asianomaisilta viranomaisilta hankkimat vastaukset esitettyihin kysymyksiin on saatettava julkisesti tiedoksi.”

14 § 1 mom. Ehdotan muotoa ”... että 100 kilometrin etäisyydellä suunnitellun ydinlaitoksen sijoituspaikasta kokonaan tai osittain sijaitsevien kuntien kunnanvaltuustot ovat 12 §:ssä tarkoitettussa lausunnossaan puoltaneet...”

15 §. Ehdotan uutta 2 momenttia

”1 momentissa tarkoitettuun eduskunnan päätökseen voidaan soveltaa valtiopäiväjärjestyksen 66 § 7 mom:n mukaista lepäämäänjättämismenetelyä.”

HE:n 2 mom. muuttuisi 3 momentiksi.

24 §. Ehdotan uutta 2 momenttia

”11 §:ssä tarkoitetun ydinlaitoksen käyttöluvan pitoa harkitessaan samoin kuin harkitessaan luvan voimassaolon jatkamista valtioneuvoston on hankittava parasta mahdollista ydintekniikan turvallisuuteen liittyvää asiantuntemusta edustavan kansainvälisen järjestön lausunto, eikä lupaa saa myöntää pitempänä taikka sen voimassaoloa jatkaa pitemmälle kuin tällainen järjestö lausunnossaan pitää suotavana.”

Tiedän ehdotukseni merkitsevän valtiomme suvereniteetin rajoitusta, mutta asian luonteen vuoksi pidän sitä tarpeellisena. Perusteluiksi lainaan tekn. tri Markku Nurmen kirjoitusta (Suomenmaa 6.2.85):

”Ydinreaktorin eliniän määrää paineastioiden haurastuminen jatkuvasta radioaktiivisesta säteilystä kovassa paineessa lämpötilojen vaihdellussa. Jossain vaiheessa, noin 20—30 vuoden kuluttua, tullaan tilanteeseen, jossa paineastia ei kestä mahdollisesti tarvittavaa hätäjäähdytysveden aiheuttamaa lämpötilan nopeaa laskua. Ennen tätä vaikeasti ennakoitavaa hetkeä tulisi siis ydinreaktori sammuttaa lopullisesti. Toisaalta jokainen lisävuosi tuo voimayhtiön kassaan noin 300 mil-

joonaa markkaa puhdasta rahaa reaktorin kohden. Pääomakulut kun siinä vaiheessa on jo maksettu. Paineet 'vielä yhden vuoden' ajamiseen ovat varmasti vuonna 2010 kovat. Pelisäännöt olisi parasta sopia etukäteen ydinenergialaisia."

D. Yhteiskunnan kokonaisedusta ja vaihtoehtoisista kehityssuunnista

Olen edellä (jaksossa B) esittänyt ydinvoiman käyttöön liittyviä kielteisiä seikkoja. Jos meidän todella olisi pakko tuottaa kasvavia määriä energiaa tavalla tai toisella, joutuisimme punnitsemaan näinkin vakavia riskejä suhteessa toisiin mahdollisesti yhtä vakaviin riskeihin. En usko sellaiseen pakkoon.

En ryhdy tässä perustelemaan, miksi pidän kasvavaa energiantuotantoa uusiutumattomista ja haitallisista lähteistä tarpeettomana. Pyydän kaikkia tutustumaan ainakin marraskuussa 1985 kansanedustajille jaettuun vihkoseen "Perusteita uutta ydinvoimalaa vastaan sekä selvitys vaihtoehtoista" sekä helmikuun alussa 1986 niin ikään kansanedustajille jaettuun monisteeseen "Kauppa- ja teollisuusministeriön energiapaketin kritiikki". Molempien teettäjä on Kansalais-toimikunta uutta ydinvoimalaa vastaan, jonka tukena on useita valtakunnallisia nuoris-, nais-, opiskelija- ja muita järjestöjä.

Tilanne on aivan ilmeisesti energiapoliittisen keskustelun osalta lukkiutunut. Niin Suomessa kuin monissa muissakin maissa on viime vuosina tehty — viranomaisten, voimayhtiöiden, korkeakoulujen ja kansalaisjärjestöjen toimesta — useita erittäin arvovaltaisia tai vakuuttavia lyhyen ja pitkän tähtäyksen energiapoliittisia selvityksiä ja

toimenpidesuosituksia. Näiden lähtökohdat ja johtopäätökset vaihtelevat niin suuresti, ettei tietoja, perusteluja ja laskelmia oikeastaan kannata enää tarjota kenellekään. Keskustelu on juuttunut juupas-eipas-inttämiseksi. (Tämä on ehkä ollut niiden tarkoituskin, jotka luottavat parempiin suhteisiinsa ja suurempiin varoihinsa.)

Tällaisessa tilanteessa jokainen voi uskoa, mitä haluaa. Vakavan päätöksenteon pohjana tämä tilanne on sietämätön.

Pidän välttämättömänä, että maassamme suoritettaisiin sellainen energia-, kauppa-, talous- ja yhteiskuntapoliittinen selvitys, jossa kartoitettaisiin Suomen erilaisia kehitysvaihtoehtoja 10, 50 ja 100 vuoden aikajänteellä. Selvityksen kohteena tulisi olla yhtäaikaan niin laaja alue — erilaisten valintojen kokonaisuus — kuin käytännössä kyetään käsittelemään. Olisi tarkasteltava omavaraisuuttamme, turvallisuuttamme erilaisissa mahdollisissa kriisi- ja onnettomuustilanteissa, elämäntapavalintoja, kehitysyhteistyötä, toimeentulotasoa ja -turvaa, elinkeinojen, tuotannon ja asutuksen sijoittumista, laatua ja keskinäistä riippuvuutta jne.

Tärkeintä olisi, että tämän selvitystyön johtoryhmä tulisi koota erilaisten — täysin vastakkaisenkin — näkemysten edustajista niin, että nämä henkilöt ja heidän edustamansa tahot voisivat alusta loppuun saakka tarkastella ja arvioida toistensa kysymyksenasetteluja, oletuksia ja johtopäätöksiä. Ellei muuta, tällainen selvitys valaisisi ainakin sitä, *mistä* ollaan eri mieltä ja *millä perusteella*.

Mielestäni on vääriä tehdä suuria ja käytännössä peruuttamattomia päätöksiä — kuten uuden suurvoimalan tilaaminen — ennen tällaisen selvityksen tekoa.

Helsingissä 14 päivänä helmikuuta 1986

Ville Komi

